

גמרא סדורה

מסכת

פסחים

פרק: א' - "אור לארבעה עשר"

דפים - ב. - כא.

מהדורה מנוקדת, מפוסקת,
מחולקת לסוגיות ולפסקאות

עם רש"י

יצא לאור על ידי עמותת

"וכל בניך לימודי ה'"

י"ג תמוז תשע"ג

בהצלחה - יגיעת ומצאת - תאמין!!!

להארות והערות
 דניאל ברק ווינט
 טל' - 0526071122
 דוא"ל vinetd@neto.net.il
 עתניאל ד.ד. הר חברון 90407

©

כל הזכויות על הטקסט, ניקוד ופיסוק
 שמורות למכון הישראלי לפרסומים תלמודיים.
 כל הזכויות על החלוקה לסוגיות ופסקאות
 שמורות לעמותת "וכל בניך לימודי ה".

ניתן לצלם ולהדפיס לשם לימוד וללא מטרות רווח.

מסכת פסחים פרק א' - "אור לארבעה עשר"

1. ב, א - ג, א

כ"ז

ב, א משנה

אור לארבעה עשר:

בודקין את חמץ לאור הנר.

כל מקום שאין מכניסין בו חמץ - אין צריך בדיקה.

ובמה אמרו שתי שורות במרתף?

מקום שמכניסין בו חמץ.

בית שמאי אומרים:

שתי שורות על פני כל המרתף,

ובית הלל אומרים:

שתי שורות החיצונות שהן העליונות.

גמרא

מאי "אור"?

רב הונא אמר:

נגהי.

ורב יהודה אמר:

לילי.

קא סלקא דעתך:

דמאן דאמר "נגהי" - נגהי ממש.

ומאן דאמר "לילי" - לילי ממש.

מיתבי:

"הבקר אור והאנשים שלחו" (בראשית מד, ג),

אלמא: "אור" ימא הוא!

מי כתיב 'האור בקר'!?

"הבקר אור" כתיב,

כמאן דאמר: צפרא נהר, וכדרב יהודה אמר רב.

דאמר רב יהודה אמר רב:

לעולם יכנס אדם ב"כי טוב"², ויצא ב"כי טוב".

מיתבי:

"וכאור בקר יזרח שמש"³ (שמואל ב כג, ד),

אלמא: אור ימא הוא!

מי כתיב 'אור בקר'?

"וכאור בקר" כתיב,

והכי קאמר: "וכאור בקר" בעולם הזה, כעין זריחת שמש לצדיקים לעולם הבא.

מיתבי:

מתני' אור לארבעה עשר גרסי':

לאור הנר. בגמרא (דף ז:): מפרש

טעמא:

בודקין. שלא יעבור עליו בבל יראה

ובבל ימצא:

ובמה אמרו. לקמן במתניתין:

שתי שורות. של חביות הסדרות

במרתף של יין צריך לבדוק ביניהם

אחרי שאמרנו כל מקום שאין

מכניסין בו חמץ אין צריך לבדוק

למה הוצרכו לבדוק ומפרש לא

אמרו אלא במרתף שמכניסין בו

חמץ כגון מרתף שמסתפק ממנו יין

לשולחנו ופעמים שהשמש עומד

למזוג יין ופתו בידו וכשהיין כלה

נכנס למרתף להביא יין:

שתי שורות על פני כל המרתף.

בגמ' (דף ח:): מפרש מאי היא:

שתי שורות החיצונות כו'. מפרש

בגמ' (שם):

גמ'

ה"ג קא סלקא דעתך מאן דאמר

נגהי נגהי ממש. כשיאיר השחר

שחרית של י"ד:

מאן דאמר לילי לילי ממש. לא

גרסינן דהא ודאי לילי הוא ממש:

הבקר אור קס"ד דה"ק ולבקר

דהיינו אור כלומר ששמו אור

האנשים שולחו:

מי כתיב האור בקר. דלשתמע

ולאור דהיינו בקר דתימצי לומר

דאור שם דבר הוא וקרי לבקר

אור:

הבקר אור כתיב. האי אור לאו שם

דבר הוא אלא הבקר האיר

והאנשים שולחו כמאן דאמר צפרא

נהר ולפי דרכו לימדך הכתוב דרך

ארץ מאחי יוסף שהמתינו עד

שהאיר המזרח כדרב יהודה אבל

אור שהוא שם דבר אינו אלא

לילה:

בני טוב. היוצא לדרך יכנס ערבית

לבית מלון בעוד החמה זורחת

ולמחר ימתין עד הנץ החמה ויצא

ואז טוב לו שהאור טוב לו שנאמר

באור כי טוב ומה היא טובתו מפני

החיות ומפני הלסטים:

וכאור בקר. השתא משמע לן דשם

דבר הוא והכי קאמר דוד וכאור זה

דהיינו בקר כן יזרח שמש לצדיקים

שיצאו מאפילתן לעולם הבא:

מי כתיב אור בקר. דהיינו שם דבר

ונימא אור הוא בקר וכן יזרח

שמש:

וכאור בקר כתיב. ואין זה שם דבר

אלא כמאיר של בקר יזרח שמש

כשמתחיל הבקר להאיר בעולם

הזה והוא חשך ואפל בעלות השחר

נוגה כזריחת השמש של עכשיו

תהיה אותה שעה לצדיקים לעתיד

לבא לפי שיהא אור החמה גדול

מאד ואפילו עלות השחר שלה יאיר

כהנץ החמה של עכשיו:

¹ הבקר אור והאנשים שלחו המה וחמוריהם

² ע"פ הפסוק: ויזא אלהים את-האור כי-טוב ויבדל אלהים בין האור ובין החשך (בראשית א, ד).

³ וכאור בקר יזרח שמש בקר לא עבות מנגה ממטר דשא מארץ

ר"ק"י

למאיר ובא קראו יום. משעה שמתחיל להאיר והאי אור לאו שם דבר הוא:
והא קיימא לן. בשמעתא קמייתא דברכות:

עד צאת הכוכבים יממא. כדכתיב מעלות השחר ועד צאת הכוכבים דעזרא (נחמיה ד):
אלא. תריץ הכי: קריה רחמנא לנהורא כו' האי ויקרא לאו קריאת שם הוא דתימא שקרא את שם האור יום אלא קרא לבריאה המאירה שברא מהוד מעטה לבושו:

ופקדיה אמצותא דיממא. צוהו לשמש ביום ולחושך צוה לשמש בלילה קרא כמלך שקרא לעבדו שיבא לפניו:

הא קמ"ל דאור כוכבים נמי אור הוא. לעולם כוכבים המאירים קאמר ודקא קשיא לך הא שאינן מאירין לא הא דנקט כוכבי אור לאו למעוטי כוכבים שאינן מאירין דכל כוכבים יש להם אור וליכא למעוטי מידי וקרא אשמעינן דאור כוכבים קרוי אור ונפקא מינה לנודר הנאה מן האור שיאסר באורן של כוכבים:

מדקאמר ובלילה יהי כגב. מכלל דאור דרישיה דקרא יממא הוא והכי קאמר ביום כשעוברי דרכים הולכים עומד רוצח באם הדרכים והורגן ונוטל את ממונם ובלילה הוא נעשה כגב לחתור בתים ולגנוב:
הכי קאמר. מה שנתנה לך תורה רשות על הבא במחותרת להורגו כדכתיב (שמות כב) אם במחותרת ימצא הגנב והוכה ומת אין לו דמים אם ברור לך הדבר כאור שהוא בא על עסקי נפשות דהיינו כל אדם חוץ מאב על הבן וכיוצא בו שמכיר בו שהוא אוהבו מאד אבל שאר כל אדם אם היה בעל הממון עומד כנגדו להציל ממנו ממונו זה עומד עליו והורגו רוצח הוא וניתן רשות לכל הקודם להציל את בעל הממון בנפשו של בא במחותרת ובלילה אם מספקא לך כלילה כגון שאדם אוהבך שהוא אביך ורחמינו עליך ואם היית עומד כנגדו להציל ממנוך אינו הורגך יהי בעיניך כגב ולא ניתן להורגו והכי אמרינן בסנהדרין (דף עב:): דאב על הבן אינו נהרג במחותרת:

כוכבי נשפו. כוכבי לילו:
יקו לאור. יצפה ליום:
עפעפי. זיהור:
לנהורא. לדבר המאיר ולא שיהיה שם היום אור ולא קאמר יקו ליום אלא יקו שיאיר ואין:

"ויקרא אלהים לאור יום"⁴ (בראשית א, ה),
אלמא: אור יממא הוא!

הכי קאמר: למאיר ובא קראו יום.

אלא מעתה, **"ולחשך קרא לילה"** - למחשך ובא קרא לילה?!
והא קיימא לן: עד צאת הכוכבים יממא הוא!

אלא, הכי קאמר:
 קרייה רחמנא לנהורא ופקדיה אמצותא דיממא,
 וקרייה רחמנא לחשוכא ופקדיה אמצותא דלילה.

מיתבי:

"הללוהו כל כוכבי אור"⁵ (תהילים קמח, ג),
אלמא: "אור" - אורתא הוא!

הכי קאמר:

הללוהו כל כוכבים המאירים,

אלא, מעתה, כוכבים המאירים הוא דבעו שבוחי.
 שאינן מאירין לא בעו שבוחי?!
והא כתיב: **"הללוהו כל צבאו"** (תהילים קמח, ג)!

אלא, הא קא משמע לן: אור כוכבים נמי אור הוא.

למאי נפקא מינה?

לנודר מן האור.

דתניא⁶:

"הנודר מן האור - אסור באורן של כוכבים".

מיתבי:

"לאור יקום רוצח יקטל עני ואביון ובלילה יהי כגב" (איוב כד, יד),
הא מדקאמר: **"ובלילה יהי כגב"** - אלמא: **"אור"** יממא הוא!

בב,

התם הכי קאמר:

אי פשיטא לך מילתא כנהורא דאנפשות קאתי - רוצח הוא,
 וניתן להצילו בנפשו.
 ואי מספקא לך מילתא כליליא - יהי בעיניך כגב,
 ולא ניתן להצילו בנפשו.

מיתבי:

"יחשכו כוכבי נשפו יקו לאור ואין ואל יראה בעפעפי שחר" (איוב ג, ט),
מדקאמר: **"יקו לאור ואין"** - אלמא: **"אור"** יממא הוא!

התם מילט הוא דקא לייט ליה איוב למזליה,
אמר: **יהא רעוא דליצפיה הך גברא לנהורא, ולא לישכחיה.**

⁴ ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה
⁵ הללוהו שמש וירח הללוהו כל כוכבי אור
⁶ ג'רסת מסורת הש"ס.

מיתבי:

"ואמר אך חשך ישופני ולילה אור בעדני" (תהלים קלט, יא) - אלמא "אור": ממא הוא!

התם, הכי קאמר דוד: אני אמרת: "אך חשך ישופני" לעולם הבא שהוא דומה ליום, עכשיו העולם הזה שהוא דומה ללילה "אור בעדני".

מיתבי:

"רבי יהודה אומר:

בודקין אור לארבעה עשר,

ובארבעה עשר שחרית,

ובשעת הביעור".

מדקאמר רבי יהודה: "בודקין אור ארבעה עשר ובארבעה עשר שחרית",

אלמא: "אור" אורתא הוא.

שמע מינה.

מיתבי:

"מאימתי ארבעה עשר אסור בעשיית מלאכה?

רבי אליעזר בן יעקב אומר:

משעת האור,

רבי יהודה אומר:

משעת הנץ החמה.

אמר ליה רבי אליעזר בן יעקב לרבי יהודה:

וכי היכן מצינו יום שמקצתו אסור בעשיית מלאכה ומקצתו מותר בעשיית מלאכה?!

אמר ליה: הוא עצמו יוכיח,

מקצתו מותר באכילת חמץ,

ומקצתו אסור באכילת חמץ".

מדקאמר רבי יהודה: "משעת הנץ החמה",

אלמא "אור" דקאמר רבי אליעזר בן יעקב אורתא הוא!

לא, מאי "אור"?

עמוד השחר.

אי הכי,

דקאמר ליה: "היכן מצינו יום שמקצתו מותר בעשיית מלאכה,

ומקצתו אסור בעשיית מלאכה?!",

נימא איהו לנפשיה הא איכא לילה דקא שרי?

רבי אליעזר בן יעקב הכי קאמר:

בשלמא לדידי, אשכחנא דקא פלגי רבנן בין ממא לליליא,

דתניא לגבי תענית ציבור:

"עד מתי אוכל ושותה?

עד שייעלה עמוד השחר,

דברי רבי אליעזר בן יעקב.

רבי שמעון אומר:

עד קרות הגבר".

אלא לדידה, היכא אשכחנא ממא גופיה דפלגי ביה רבנן!

אמר ליה: הוא עצמו יוכיח,

שמקצתו מותר באכילת חמץ ומקצתו אסור באכילת חמץ.

שפיר קאמר ליה רבי יהודה לרבי אליעזר!

רס"י

ואומר אך חשך ישופני. ואומר סבור הייתי בעוניי כשהייתי נרדף אך בחשך זה אמות והוא ישופני והוא יחשיך תמיד עלי לשון נשף ולילה וחשך שהייתי שרוי בו נעשה אור בעדני אצלי וגבי לילה שייך למימר יום אלמא הכי קאמר דוד הלילה נעשה לי יום:

אני אמרתי. מפני חטאי שאף מן העולם הבא אטרד ועכשיו שמחל לי על אותו עון אף מן העולם הזה שהייתי שרוי בו בחשך ובחרפה האיר בעדני שהודיע הקב"ה לשונאי דוד בימי שלמה שמחל לדוד כשבקש להכניס ארון לבית קדשי הקדשים ודבקו שערים זה בזה במועד קטן (דף ט.):

בודקין. חמץ:

מדקאמר רבי יהודה שחרית מכלל

דאור אורתא הוא. וטעמא דר' יהודה מפרש לקמן בפירקין:

אסור בעשיית מלאכה. במקום

שנהגו בו לנהוג איסור דאמרינן

לקמן (דף נ.) מקום שנהגו שלא

לעשות מלאכה אין עושין:

משעת האור. אבל קודם לכן

אפילו נהגו. בטלה דעתן:

מותר באכילת חמץ. עד שש

שעות כדלקמן בפירקין (ד' יא.):

אורתא הוא. משחשיכה ושקעה

חמה של שלשה עשר:

נימא איהו לנפשיה. היכן מצינו

שהיום אסור והלילה מותר:

הכי קאמר ליה. הך איסורא

דרבנן היא ולא דאורייתא

ובשלמא לדידי דאמינא משעת

עמוד השחר אשכחן בעלמא

במידי דרבנן דהלילה מותר

והיום אסור:

דפלגי ביה רבנן. שנתנו חילוק

בשיעורים זה לאיסור וזה

להיתר:

רש"י

אמינא לך אנא דרבנן. היכן הורגלו לעשות כן דנימא דהכא נמי כך גזרו:

ואת אמרת לי. ראייה במילי דאורייתא שגזירת הכתוב כך היא ואין זו מדת חכמים:

שעות דרבנן. לבד איסור של תורה שהוא משש שעות. ולמעלה כדלקמן (ד' יא:) הוסיפו חכמים שתי שעות כדתן אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחלת שש הרי לך בשל דבריהם שתי שעות אסורות והארבע ראשונות לא אסרו:

ואידך. ההוא לא דמי להכא דהרחקה עבוד רבנן לדאורייתא משום יום המעונן ובני אדם שאינן בקיאים בשעות ויטעו בין שש לשבע אבל באיסור זה כוליה דרבנן אחר שגזרו איסור כל היום גזרו:

אין משיאין משואות. אבוקות בראשי הרים היו שלוחי בית דין עושין להודיע שהיום קידשו בית דין את החדש:

אלא על החדש שנראה בזמנו לקדשו. ביום שלשים שנראה לקדש דאילו כשהחדש מעובר ועושין ראש חדש ביום שלשים ואחד אין מקדשין אותו שכבר קדשוהו שמים ואשמעינן האי תנא דאחסר עבדינן משואות ואמלא לא עבדינן משואות וכשאין רואין משואות יודעין שהחדש מעובר:

לאור עבורו. ליל שעבר שלשים להודיע שהיום נתקדש (ליל שלשים [ואחד] קרי (אור) עבורו על שם שבו נעשה החדש מעובר כשאין קובעין בו את ראש חדש: **אלמא אור אורתא הוא.** דהא ביום אין משואות של אור נראין מרחוק:

עומד ומקריב כל הלילה לאורה טעון קידוש ידים ורגלים. דקסבר רבי לינה פוסלת בקידוש ידים ורגלים וטעמא מפרש בזבחים:

אורה שאני. היכא דתני אורה לא פליג רב יהודה דהוא לשון יום:

המפלת אור לשמונים ואחד. בכריתות בפרק קמא דקיימא לן זאת תורת היולדת מלמד שמביאה קרבן אחד על ולדות הרבה יכול שתביא על הלידה שלפני מלאות ועל הלידה שלאחר מלאות קרבן אחד ולא יותר תלמוד לומר זאת שאם ילדה לאחר מלאות כגון שטבלה לסוף שבועיים של נקבה ונתעברה והפילה אם תוך מלאות הפילה נפטרת בקרבן אחד ואם לאחר מלאות הפילה כבר נתחייב בקרבן הראשון קודם לידה שניה ולבסוף מלאות של לידה שניה תביא שתי קרבנות ואם הפילה ליל של כניסת שמונים ואחד שכבר עברה מלאות שלה אבל עדיין אינה ראויה להבאת קרבן שאין קרבן נשחט בלילה:

בית הלל מחייבי. שתי קרבנות דלאחר מלאות קרינא ביה ובית שמאי פוטרין אותה בקרבן אחד כדמפרש טעמייהו:

מאי שנא אור שמונים ואחד מיום שמונים וא'. הלא אתם מודים לנו שאם לא הפילה הלילה והפילה למחר שחייבת אף כשהפילה אור לשמונים ואחד תתחייב שהרי לכל דבר זמן היום והלילה שוים:

אם שיוה לו לטומאה לא ישוה לו לקרבן. בתמיה ועוד ראייה אחרת דהואיל ושוה לו לטומאה שעד שקיעת החמה של שמונים דמיה טהורים ואם תראה לאחר שקיעת החמה דמיה טמאין כאילו היא רואה למחר ולמה לא ישוה לו אף לקרבן שכשם שאם תפיל למחר תתחייב כך תתחייב על הוולד של לילו ותשובת בית שמאי במסכת כריתות היא שנויה לא אם אמרתם ביום שמונים ואחד שכן יצתה לשעה הראויה להביא בה קרבן לפיכך נתחייבה בקרבן הראשון ושוב אין לידה השניה נפטרת בו תאמרו במפלת אור לשמונים ואחד שלא יצתה מידי וולד הראשון לשעה הראויה לקרבן והדמים שאתם אומרים אינן מוכיחים שהרי הפילה תוך מלאות דמיה של לידה טמאין ופטורה מן הקרבן:

אור לשלישי. לאור כניסתו של שלישי הי"ג גרסינן אור לשלישי ואשלמים קאי דכתיב בהו ביום זבחכם יאכל וממחרת וצוה לשורפו לבוקרו של שלישי יכול יהא נאכל ליל שלפניו:

הכי קאמר ליה רבי אליעזר: **אמינא לך אנא מלאכה דרבנן, ואת אמרת לי חמין דאורייתא!?** **עד הכא אסר רחמנא, ועד הכא שרי רחמנא.**

ואידך?

שעות דרבנן

ואידך?

הרחקה הוא דעבוד רבנן לדאורייתא.

מיתבי:

"אין משיאין משואות, אלא על החדש שנראה בזמנו, לקדשו. ואימתי משיאין משואות? לאור עבורו".
אלמא: "אור" אורתא הוא!

שמע מינה.

מיתבי:

"היה עומד כל הלילה ומקריב על המזבח, לאורה - טעון קידוש ידים ורגלים, דברי רבי!"

'אורה' שאני.

מת"ב⁷ מר זוטרא:

"המפלת אור לשמונים ואחד. בית שמאי: פוטרין מקרבן. ובית הלל מחייבים.

אמרו להן בית הלל לבית שמאי:

מאי שנא אור שמונים ואחד מיום שמונים ואחד?

אם שיוה לו לטומאה, לא ישוה לו לקרבן?" (כריתות ז,ב!)

מדקאמר: "בית הלל לבית שמאי:

מאי שנא אור שמונים ואחד מיום שמונים ואחד,"

שמע מינה "אור" אורתא הוא!

שמע מינה.

מיתבי:

"יכול יהא נאכל אור לשלישי?

ודין הוא, זבחים נאכלים ליום אחד, ושולמים נאכלים לשני ימים.

מה להלן: לילה אחד היום, אף בן לילה אחד היום!

תלמוד לומר: "ביום זבחכם יאכל וממחרת והנותר עד יום"⁸ (ויקרא יט ה-ו),

בעוד יום הוא נאכל, ואינו נאכל לאור שלישי.

⁷ ע"פ דקדוקי סופרים.

⁸ וכי תזבחו וזבח שלמים לה' לרצונכם תזבחהו ביום זבחכם יאכל וממחרת והנותר עד יום השלישי באש ישרף

רס"י

זבחים נאכלים ליום אחד.
 תודה דכתיב ביום קרבנו יאכל
 ושלמים נאכלים לשני ימים מה
 להלן לילה אחר היום דכתיב
 בגופיה דקרא לא יניח ממנו עד
 בוקר הא כל הלילה אוכל וכן
 פסח לא תותירו ממנו עד בוקר
 אף כאן לילה אחר הימים
 הכתובים בה:

ת"ל וממחרת והנותר עד יום.
 בעוד שהוא יום ממחרת אוכל
 ולא משתחשך:

מה להלן תיכף לאכילה שריפה.
 כשכלה זמן אכילתו מתחיל זמן
 שריפתו כדכתיב והנותר ממנו
 עד בקר באש תשרופו:

אף כאן. זמן אכילתו כלה
 ערבית כדאמר וישרף בלילה:
תלמוד לומר. בצו את אהרן
 ביום השלישי באש ישרף כאן
 לא נאמר עד יום אלא ביום
 משום דהאי קרא לא איירי
 בזמן אכילה אלא בשריפה
 להורות שביום הוא נשרף ולא
 בלילה וקרא דלעיל בקדושים
 תהיו:

באתריה דרב הונא קרו.
 לאורתא נגהי:

**יכול ישרף מיד? ודין הוא, זבחים נאכלין ליום ולילה אחד,
 ושלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד,
 מה להלן תיכף לאכילה שריפה,
 אף כאן: תיכף לאכילה שריפה.
 תלמוד לומר: "והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף" (ויקרא ז, יז),
 ביום אתה שורף, ואי אתה שורפו בלילה".
 מדקאמר: "יהא נאכל אור לשלישי" - אלמא "אור" אורתא הוא!**

שמע מינה.

תא שמע:

**"אור של יום הנפודים - מתפלל שבע ומתודה.
 שחרית - מתפלל שבע ומתודה.
 במוסף - מתפלל שבע ומתודה.
 במנחה - מתפלל שבע ומתודה.
 בערבית - מתפלל מעין שמונה עשר.
 רבי חנינא בן גמליאל אומר משום אבותיו:
 מתפלל שמונה עשר שלישות,
 מפני שארץ לומר הבדלה בחונן הדעת".
 אלמא "אור" אורתא הוא!**

שמע מינה.

תא שמע,

דתני רבי שמואל:

**"לילי ארבעה עשר - בודקין את החמץ לאור הנר".
 אלמא: "אור" אורתא הוא!**

אלא, בין רב הונא ובין רב יהודה דכולי עלמא "אור" - אורתא הוא,
 ולא פליגי, מר כי אתריה ומר כי אתריה.
 באתריה דרב הונא קרו "נגהי",
 ובאתריה דרב יהודה קרו "לילי".

2. ג, א - ד, א

רס"י

מאי טעמא לא תני לילי. כדתנא דבי שמואל ומשני אלישנא מעליא קא מיהדר שמצוה ודרך נקיי הדעת לספר בלשון נקיה: **דבר מגונה.** לאו משום דלילי דבר מגונה הוא והא דר' יהושע בן לוי בעלמא איתמר ומיהו שמעינן מינה לשון חכמים לחזר אחר לשון צח ונקי: **אשר איננה טהורה.** ולא כתיב הבהמה הטמאה כי אורחיה הרי שמונה אותיות עקם הטמאה חמש אותיות הן אשר איננה טהורה שלש עשרה אותיות ואע"ג דבאורייתא כתיב טמא שני אורחיה בחד דוכתא ללמדך לחזר על לשון נקיה: **אשר לא יהיה טהור.** הוה ליה למיכתב איש טמא וכי נמי משוית לטהור חסר וי איכא עיקום תשע שהרי שתיים עשרה יש וטמא אינו אלא שלש: **וי דטהור.** דהא לא חסר הוא: **כי אמר מקרה.** טמא הוא לכתוב ולשתוק ויש כאן עיקום י"ו אותיות בזב כתיב (ויקרא טו) וכל המרכב אשר ירכב ובאשה כתיב (שם) או על הכלי אשר היא יושבת לפי שאין הגון להזכיר רכיבה ופיסוק רגלים באשה ואע"פ שהמרכב והמושב שוין בשניהם: **ותבחר לשון ערומים.** מצוה עליך כך: **ברור מללו.** ל' נקי ומבורר: **מאי ואומר.** למה לו ואומר הא נפקא ליה מקמא: **ה"ק וכי תימא ה"מ בדאורייתא.** תורה הקפידה בלשונה שיצאתה מפי הגבורה אבל חכמים במשנה וברייתא אין להקפיד על לשונם: **ת"ש ותבחר לשון ערומים.** שמענו שהערומים בוחרים לשון חס: **משום ביעתותא דגמלים.** שהוא גבוה ומתיירא שלא תפול אורחה דאשה לרכוב כדי שתהא מחזקת בו בידיים ורגלים: **משום בניו.** שהן זכרים כתב לשון רכיבה:

ותנא דידן מאי טעמא לא קתני 'לילי'?

לישנא מעליא הוא דנקט.

וכדרכי יהושע בן לוי.

דאמר רבי יהושע בן לוי:

לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו,

שהרי עקם הכתוב שמונה אותיות, ולא הוציא דבר מגונה מפיו.

שנאמר: **"מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהרה"** (בראשית ז, ח).

רב פפא אמר:

תשע,

שנאמר: **"כי יהיה בק איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה"** (דברים כג, יא).

רבינא אמר:

עשר,

ו"ו ד'טהור".

רב אחא בר יעקב אמר:

שש עשרה,

שנאמר: **"כי אמר מקרה הוא בלתי טהור הוא כי לא טהור"** (שמואל א כ, כו).

תניא דבי רבי ישמעאל:

"לעולם יספר אדם בלשון נקיה.

שהרי בזב קראו: 'מרכב'⁹ (ויקרא טו, ט),

ובאשה קראו 'מושב'¹⁰ (ויקרא טו, כב).

ואומר: 'ותבחר לשון ערומים' (איוב טו, ה),

ואומר: 'ודעת שפתי ברור מללו'¹¹ (איוב לג, ג)."

מאי 'ואומר'?

וכי תימא: הני מילי בדאורייתא, אבל בדרבנן - לא,

תא שמע ואומר **'ותבחר לשון ערומים'**.

וכי תימא: הני מילי בדרבנן, אבל במילי דעלמא - לא.

ואומר: **'ודעת שפתי ברור מללו'**.

ובאשה לא כתיב בה 'מרכב'!?

והכתיב: **"ותקם רבקה ונצרתיה ותרכבה על הגמלים"** (בראשית כד, סא)!

התם משום ביעתותא דגמלים, אורחא הוא.

והכתיב: **"ויקה משה את אשתו ואת בניו וירכבם על החמור"** (שמות ד, כ)!

התם ^משום בניו אורחא הוא.

גב,

והכתיב: **"והיה היא רכבת על החמור"**¹² (שמואל א כה, כ)!

⁹ וכל המרכב אשר ירכב עליו הזב

¹⁰ וכל הנוגע... אשר תשב עליו

¹¹ יושר לבי אמרי ודעת שפתי ברור מללו

ר"י

דכי הדדי נינהו. שאין אורך בלשון צח מן המגונה משתעי בלשון כבוד:

וכל היכא כו'. והני דלעיל עיקם ללמדך שצריך לחזר אחר לשון נקי ובשאר מקומות כתיב לשון מגונה וקצר ללמדך שישנה אדם לתלמידו לשון קצרה לפי שמתקיימת גירסא שלה יותר מן הארוכה:

רכבת כתיב. ואע"ג דמצוי למיכתב נמי ישבת חסר מיהו כל חסירות שבתורה לדרוש הן באין וכאן למדך בחסרון זה שתתפוס לשון קצרה ואפילו הוא מגונה שהרי כאן תפס לשון מגונה וקצר:

כגדי מסנקן. כגדי עייף סינוק לשון עייפות ודומה לו גדי וסינוק לא בגמרא דשבת בפרק במה אשה יוצאה (דף סז:). התגבר מזלי ואל תהי עייף:

מפני מה בוצרים בטהרה. בכלים טהורים:

ואין מוסקין בטהרה. בזיתים קא קרי מסיקה ואין צריך למוסקן בטהרה כדאמר במסכת שבת ביציאות שבת (ד' יז.) דלא חשיב מוהל היוצא מהן להכשיר שאינו שמן גמור אלא היוצא ע"י הבד אבל יין הזב על הענבים מכשירן דניחא ליה ביה:

הגיעני כפול. מלחם הפנים לחלקי:

שמץ פסול. פסול כהונה חלל: **אין בודקין.** לענין יוחסין לישא אשה:

מן המזבח ולמעלה. אם שימש במזבח אין צריך לבדוק למעלה הימנו דאם לא היה ראוי לכהונה לא היו מניחין אותו לשמש כדתנן במסכת מדות (פ"ה משנה ד') לשכת הגזית שם היו יושבים ב"ד מיחסי כהונה ולויה כל כהן שנמצא בו פסול כשהיה רוצה להתחנך לעבודה לובש שחורים ויוצא:

התם, משום ביעתותא דליליא, אורחא היא.

ואיבעית אימא:

משום ביעתותא דליליא - ליכא, משום ביעתותא דדוד - איכא.

ואיבעית אימא:

ביעתותא דדוד - נמי ליכא, משום ביעתותא דהר - איכא.

ובאורייתא מי לא כתיב 'טמא'!?

אלא: כל היכא דכי הדדי נינהו, משתעי בלשון נקיה. כל היכא דנפישין מילי משתעי בלשון קצרה.

כדאמר רב הונא אמר רב, ואמרי לה אמר רב הונא אמר רב משום **רבי מאיר**: לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה.

וכל היכא דכי הדדי נינהו משתעי בלשון כבוד! והא "רוכבת" ו'יושבת' דכי הדדי נינהו, וקאמר "רוכבת"!

"רוכבת" כתיב.

הנהו תרי תלמידי דהוו יתבי קמיה דרב.

חד אמר: שויתין האי שמעתא כדבר אחר מסנקון, וחד אמר: שויתין האי שמעתא כגדי מסנקון. ולא אישתעי רב בהדי דהאיד.

הנהו תרי תלמידי דהוו יתבי קמיה דהלל,

וחד מינייהו **רבן יוחנן בן זבאי**.

ואמרי לה: קמיה דרבי,

וחד מינייהו **רבי יוחנן**.

חד אמר: מפני מה בוצרין בטהרה, ואין מוסקים בטהרה? וחד אמר: מפני מה בוצרין בטהרה ומוסקין בטומאה?

אמר: מובטח אני בזה שמורה הוראה בישראל. ולא היה ימים מועטים עד שהורה הוראה בישראל.

הנהו תלתא כהני,

חד אמר: הגיעני כפול,

וחד אמר: הגיעני כזית,

וחד אמר: הגיעני כזנב הלטאה.

בדקו אחריו, ומצאו בו שמץ פסול.

והא תנו:

"אין בודקין מן המזבח ולמעלה" (קידושין עו.)!

רַס"י

שחץ פסול. הוא עצמו היה גס רוח ומבזה קדשי שמים ואין ראוי לשמש כדקיימא לן [במנחות] (דף יח:): עבודה המסורה לבני אהרן כהן שאינו מודה בכולן אף במגונה שבהן אין לו חלק בכהונה: **דארע אנפשיה.** והצריך בדיקה אחריו וגלה שלא בדקוהו יפה מתחלה:

מי קא ספו לך. כלום נותנין לך מן האליה לאכול אין נותנין לך אלא מן הכחוש שבו ונתכוון להטעותו לכשילך עוד ישאל מן האליה וביד ר' יהודה בן בתירא לא היה להורגו: ספו לי מאליה הלעיטוני מן האליה וכבש היה ואליייתה קריבה לגבוה דכתיב בכבש (ויקרא ג) האליה תמימה:

ר' יהודה בן בתירא. קאמר לי שאין אתם נותנים לי חלק יפה אלא מן הכחוש ואני נתתי דמים כמו כן:

מאי דקמן. מה הדבר הזה שבא לפנינו:

נציבין. שם עירו האי עובדא נקט הכא משום ההוא דלעיל דגרמו שניהם לבדוק אחריהם וההוא נקט משום לשון מגונה: **בדוק מאי דיניה.** בדוק ודע מה נהייתה בו:

אהדרי' לקרעיה לאחוריה. שלא יבינו מהר להדיא ויצא לבם:

חקוקאה. כינוי השם: **לקרייתא.** לכפרים לראות בתבואות:

שעורין נעשו יפות. ומכלל דבריו משמע שהחטים לא נעשו יפות ולא היה רוצה להוציא דבר קללה מפיו:

עדשים נעשו יפות. מאכל אדם: **רב בר אחוה ובר אחתיה דר' חייא הוה.** אייבו אביו של רב אחיו של ר' חייא היה מן האב כדאמרינן בפ"ק דסנהדרין (דף ה.) אייבו וחטא ושילא ומרתא ור' חייא כולחו בני דר' אחא מכפרי הוו ואימא שהיתה אמו של רב אחותו של ר' חייא היתה מן האם:

כי סליק. רב מעירו מבבל לארץ ישראל שהיה ר' חייא שם: **אמר.** ר' חייא לרב אייבו אביך הוא קיים:

לא תימא "שמין פסול", אלא אימא: 'שחץ פסול'.

ואי בעית אימא: שאני התם, דאיהו דארע נפשיה.

ההוא ארמא דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים. אמר: כתיב: "כל בן נכר לא יאכל בו"¹³ (שמות יב, מג) וקתיב: "וכל ערל לא יאכל בו" (שמות יב, מח),

ואנא הא קאכילנא משופרי שופרי! אמר ליה **רבי יהודה בן בתירא:** מי קא ספו לך מאליה? אמר ליה: לא.

כי סלקת להתם אימא להו: ספו לי מאליה.

כי סליק, אמר להו: מאליה ספו לי!

אמרו ליה אליה לגבוה סלקא.

אמרו ליה: מאן אמר לך הכי?

אמר להו: רבי יהודה בן בתירא.

אמרו: מאי האי דקמן?

בדקו בתריה, ואשכחיהו דארמא הוא, וקטלוהו.

שלחו ליה **לרבי יהודה בן בתירא:** שלם לך רבי יהודה בן בתירא! דאת בניבין, ומצודתך פרוסה בירושלים.

רב כהנא חלש,

שדרוה רבנן לרבי יהושע בריה דרב אידי,

אמרו ליה: זיל בדוק מאי דיניה.

אתא, אשכחיה דנח נפשיה.

קרעיה ללבושיה, ואהדריה לקרעיה לאחוריה, ובכי ואתי.

אמרו ליה: נח נפשיה?

אמר להו: אנא לא קאמינא - "ומוצא דבה הוא כסיל" (משלי י, ח).

יוחנן חקוקאה נפק לקרייתא.

כי אתא, אמרו ליה: חייטין נעשו יפות?

אמר להם: שעורים נעשו יפות.

אמרו ליה: צא ובשר לסוסים ולחמורים,

דכתיב: "השעורים והתבן לסוסים ולרמש" (מלכים א ה, ח).

מאי הוה ליה למימר?

אשתקד נעשו חייטין יפות.

אי נמי,

עדשים נעשו יפות.

דא, **רב בר אחוה דרבי חייא ובר אחתיה.** כי סליק להתם אמר ליה: אייבו קיים?

¹³ זאת חוקת הפסח כל בן נכר לא יאכל בו

ר"י

א"ל. רב:

אימא קיימת. בלשון שאילה כלומר עד שאתה משאיל על אבי שאל על אמי שאף היא אחותך:

אמר לו. עוד ר' חייא לרב ואימא אחותי קיימת:

אמר ליה. רב:

אייבו קיים. ואבי כלום קיים הוא עדיין לא השיבותיך עליו ומאליו הבין וי"א בניחותא היה משיבו רב על מי שאינו שואל כדי שיבין מן הכלל וקשה בעיני לומר שיוציא רב דבר שקר מפיו:

חלוץ לי מנעלי. להתאבל על אחי ואחותי:

והולך כלי אחרי לבית המרחץ. ללמד הלכה לתלמידים נתכוון שאין שמועה רחוקה שלאחר שלשים יום נוהגת אלא יום אחד ומקצתו ככולו ואינו צריך לישב כל היום כולו מדאמר ליה והולך לי כלי אחרי לבית המרחץ ולא המתין עד למחר אלמא שעה אחת די:

ההוא דהוה קאמר דונו דיני. בכל דבר משא ומתן שהיה לו עם אדם היה אומר תמיד בא לדין ואינו נשמע לדבר אדם אלא על פי דיין:

אכיף ימא אסיסני ביראתא. אתקן בירונות אם היו לי פלטיין לבנות לא הייתי קובעם אלא על שפת הים ותמיד היה משתבח בשפת הים ובתשובות הגאונים מצאתי אכיף ימא אסנא בראתא ופירוש כך היה משתבח בשפת הים ואומר תמיד סנאים שעל שפת הים ברושים הם במקומות אחרים ולשון זה הגון סנה בלשון ארמי אסנה ברוש ברותא:

אמר ליה: אימא קיימת?!

אמר ליה: אימא קיימת?

אמר ליה: אייבו קיים?!

אמר ליה לשמועה חלוץ לי מנעלי והולך כלי אחרי לבית המרחץ.

שמע מינה תלת:

שמע מינה: אבל אסור בנעילת הסנדל.

ושמע מינה: שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד.

ושמע מינה: מקצת היום ככולו.

ההוא דאמר: דונו דיני.

אמרי: שמע מינה: מדין קאתי: "דין דין עמו כאחד שבטי ישראל" (בראשית מט, טז).

ההוא דהוה קא אזיל ואמר:

אכיף ימא אסיסני ביראתא,

בדקו ואשכחוהו דמזבולן קאתי.

דכתיב: "זבולן לחוף ימים ישבן" (בראשית מט, יג).

3. ד, א

וְהִשְׁתָּא דְקַיִמָא לֵן דְלְכוּלֵי עֲלָמָא "אִוֵר" אִוֵרְתָא הוּא,
מְכַדֵי בֵין לְרַבֵי יְהוּדָה וּבֵין לְרַבֵי מֵאִיר - חֲמִין אִינוּ אֲסוּר אֱלָא מִשֵּׁשׁ שְׁעוֹת וְלִמְעֵלָה,
וְנִבְדֹק בְּשִׁית!

וְכִי תֵימָא: 'זְרִיזִין מְקַדִּימִין לְמַצּוֹת' - נִבְדֹק מְצַפְרָא!
דְּכָתִיב: "וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בָּשָׂר עֶרְלָתוֹ" (ויקרא יב, ג),
וְתִנָּא:

"כָּל הַיּוֹם כּוֹלוּ בָשָׂר לְמִילָה,

אֲלָא שְׁזַרְזִין מְקַדִּימִים לְמַצּוֹת, שְׁנֵאמַר: "וַיִּשְׁמַם אֶבְרָהִם בְּבִקְרָה" (בראשית כב, ג)!"

אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק:
בְּשַׁעָה שְׁבַנֵי אָדָם מְצוּיִים בְּבִתְיָהֶם.

וְאוֹר הַנֵּר יָפָה לְבְדִיקָה.

אָמַר אַבְיִי:

הִילְכָה, הָאִי צוֹרְבָא מְרַבְנָן לֹא לְפִתַח בְּעֵידֵינָה בְּאוֹרְתָא דְתַלְסַר דְנִגְנְהֵי אַרְבָּסָר,
דְלָמָא מְשַׁכָּא לֵיה שְׁמַעְתִּיה, וְאֵתִי לְאִימְנוּעֵי מְמַצּוּה.

רש"י

בין לר' מאיר ובין לרבי יהודה.
דאיפליגו במתניתין בהרחקה
דעבוד רבנן לדאורייתא חמץ
אינו אסור מן התורה בבל יראה
ובאכילה אלא משש שעות
משעברו שש שעות כדיליף לקמן
מן אך חלק ומן לא תשחט על
חמץ:

נבדוק. חמץ בתחלת שש וקודם
איסורו יבערנו למה לי לאקדומי
כולי האי דבשלמא אי אור
יממא הוא איכא לתרוצי
דמתניתין נמי בשש קאמר אבל
השתא תקשה:

נבדוק מצפרא. דאיכא הקדמה
לזריזים כדאשכחן גבי מילה
ובזריזותיה דאברהם שנאמר
וישכם אברהם בבקר שלא
המתין עד הנץ החמה ומכל
מקום בלילה לא הקדים:

ואור הנר יפה לבדיקה. בלילה
אבל ביום מחשיך ואם תאמר
יבדוק לאור היום הא ילפינן
לקמן מחיפוש שמצותו בנר:
לא יפתח בעידנא. לא יתחיל
בגירסא אם קבע עת לתורה
בלילות לא יתחיל להתעסק
בשמעתתא:

באורתא דתלסר נגהי ארבסר.
לילי יציאת שלשה עשר שהוא
כניסת ארבעה עשר והוא ליל
בדיקת חמץ:

4. ד, א

בעו מיניה מרב נחמן בר יצחק:
המשכיר בית לחבירו בארבעה עשר, על מי לבדוק?

על המשכיר לבדוק - דחמירא דידיה הוא,
או דלמא על השוכר לבדוק דאיסורא ברשותיה קאי?

תא שמע:

"המשכיר בית לחבירו על השוכר לעשות לו מזוזה!"

התם, הא אמר רב משרשיא: מזוזה חובת הדר היא.

הכא, מאי?

אמר להו רב נחמן בר יצחק:

תנינא:

"המשכיר בית לחבירו,

אם עד שלא מסר לו מפתחות חל ארבעה עשר - על המשכיר לבדוק,
ואם משמסר לו מפתחות חל ארבעה עשר - על השוכר לבדוק."

רפ"י

דחמירא דידיה הוא. החמץ
שבבית שלו הוא:
ברשותיה קאי. שהרי עתה
הבית שלו:
לעשות לו מזוזה. אלמא מידי
דמצוה עליה רמיא:

חובת הדר. לפי שהיא משמרתו
וכתיב ביתך ביאתך נכנס ויוצא
בה אבל הכא בדיקת חמץ דרבנן
דאי משום בל יראה ובל ימצא
הא אמר לקמן דסגי ליה בבטול
בעלמא אי מסיח דעתיה מיניה
ומשווי ליה כעפרא ואמר כל
חמירא דבביתא הדין כוי ורבנן
הוא דאצרוך בדיקה והשתא כי
האי גוונא מיבעיא לן טורח זה
על מי מוטל:

מסירת מפתח. הוא קנין
השכירות ואם עד שלא מסר
המפתח נכנס ליל ארבעה עשר
חלה חובת הבדיקה על המשכיר
שעדיין היתה ברשותו ואף על פי
שמסר לו ביום כבר חלה חובה
עליו:

5. ד, א

רס"י

בארבעה עשר. שחרית מי מחזקינן ליה להאי משכיר דודאי בדקו אמש כמצות חכמים אי לא:

למאי נפקא מיניה לישויליה. להאי אם בדקו אם לאו:

כגון דליתיה להאי. משכיר למישויליה ומיבעי לן לאטרוחי להאי שוכר לבדוק מספק מאי:

נאמנין על ביעור חמץ. להעיד בארבעה עשר שבדקו בעליו אמש:

מאי טעמא נאמנין. הא לאו בני אסהודי נינהו לאו משום דבלאו אמירה ידיהו נמי מחזקינן ליה בדוק דודאי לא עבר זה על דברי חכמים ואפילו הוא עם הארץ לשאר דברים חבר הוא לענין בדיקה דהכל זריזין:

דקסבר. האי תנא:

הכל חבירין אצל בדיקה. ואפילו עם הארץ ובדבר שהוא מוחזק חבר מחזקינן ליה שלא עבר זמנו עד שעשאוהו:

דתניא חבר. הנאמן על המעשרות ומת והניח מגורה מליאה פירות אפילו הן בני יומן שנתמרחו היום הרי הן בחזקת מתוקנים דודאי לא יצא מתחת ידו עד שגמר כל מצותו והכא נמי כיון דאף עמי הארץ חבירין הן על הבדיקה חזקתן שבדקוהו:

וממאי. דהא דקתני נאמנין טעמא משום דהכל חבירים הם אצל בדיקה דלמא אין עמי הארץ חבירים על כך וטעמא משום דקאמרי הני אנו ראינו שבדקו:

כל הבתים בחזקת בדוקים מיבעי ליה למיתני. ולא הוה למיתליה באמירה דהני ומקשינן אלא מדתלא באמירה ודאי איכא למידק הא לא אמרי לא אם כן מאי קא מיבעיא לך תיפשוט מינה דאין חזקתו בדוק ומשני מהא ליכא למידק למיפשט מידי דאיכא לאוקמא להא כגון דמוחזק לן בהאי דלא בדק כגון שראינוהו טרוד או יצא מבעוד יום לדרך ואמרי הני אנחנו בדקינהו:

בביטול בעלמא. דכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו והשבתה דלב היא השבתה:

בדרבנן. הימנוהו רבנן בחיובא דליתא אלא מדרבנן דהם הצריכו והם התירו לסמוך באמירתן של אלו וכח בידיהם להאמינם במידי דלאו דאורייתא:

בעו מיניה מרב נחמן בר יצחק: המשכיר בית לחבירו בארבעה עשר, חזקתו בדוק או אין חזקתו בדוק?

למאי נפקא מינה? לישויליה!

דליתיה להאי דלשויליה לאטרוחי להאי, מאי?

אמר להו: רב נחמן בר יצחק: תניתיה:

"הכל נאמנים על ביעור חמץ, אפילו נשים אפילו עבדים אפילו קטנים".

מאי טעמא מהימני?

לא משום דחזקתו בדוק,

דקסבר: הכל חברים הם אצל בדיקת חמץ. דתניא:

"חבר שמת והניח מגורה מליאה פירות, אפילו הן בני יומן - הרי הן בחזקת מתוקנים".

וממאי?

דילמא שאני הכא משום דקאמרי הני.

אטו אמירה דהני מידי מששא אית ביה?

אלא מאי דחזקתו בדוק? האי **"הכל נאמנים"**! כל הפתים בחזקת בדוקין בארבעה עשר מיבעי ליה!

אלא מאי? משום אמירה דהני,

הא לא אמרי הני - לא.

תפשוט מיניה: דאין חזקתו בדוק!

לא, לעולם אימא לך: חזקתו בדוק,

והכא במאי עסקינן: דמוחזק לן דלא בדק,

וקאמרי הני: בדקיניה.

מהו דתניא: לא להימניהו רבנן,

קא משמע לן:

כיון דבדיקת חמץ מדרבנן הוא,

דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה,

הימנוהו רבנן בדרבנן.

ד, ב

כ"ט

6. ד, ב

מי הוי מקח טעות. ואם בא השוכר לחזור בו על ידי עלילותיו ולומר לא כך שכרתי ואין תנאי שלנו קיים מהו לחזור:

לא מבעיא היכא דלא יהבי אגרא. לאחרים ובדקי אלא כל איש ואיש בודק את ביתו דלא מצי למימר ליה מקח טעות דאם הייתי יודע שאינו בדוק לא הייתי שוכרו דודאי ניתא לאיניש למעבד מצוה בגופיה ואי נמי הוה ידע דלא בדיק לא היה מניחו בכך:

אלא אפילו באתרא. דנהיגי כל בני העיר לשכור בודקין כל איש בביתו דאיכא השתא חסרון כיס אפילו הכי אי ידע ביה אתמול דלא בדיק לא הוי הדר ביה דניתא ליה כו' והאי דקא הדר ביה משום מלתא אחריתי היא דאשכח ביתא אחריתי דשפירא מינה:

איבעיא להו:

המשכיר בית לחבירו בחזקת בדוק, ומצאו שאינו בדוק - מהו? מי הוי כמקח טעות, או לא?

תא שמע:

דאמר אביי:

לא מבעיא באתרא דלא יהבי אגרא ובדקו, דניתא ליה לאיניש לקיומי מצוה בגופיה. אלא אפילו באתרא דיהבי אגרא ובדקו, דניתא ליה לאיניש לקיומי מצוה בממוניה.

7. ד, ב - ה, ב

רש"י

תנן התם. גרסינן ואף על גב דבפירקין היא: **ושורפין בתחלת שש.** ולא ימתין עד תחלת שבע שהוא אסור מן התורה לפי שאדם טועה בשעות: **ר' יהודה אומר.** טועה אדם יותר מכאן וצריך להתרחק מן העבירה יותר ולא יאכל מסוף ארבע ולמעלה: **תולין.** לא אוכלין ולא שורפין כלומר אין צריך לשרוף ומאכיל הוא לבהמתו כל חמש אבל הוא לא יאכל: **דכולי עלמא מיהא חמץ מששת שעות ולמעלה אסור.** מן התורה דאי לא מיתסר עד אורתא לא הוּו גזרי ביה דבין דיממא לליליא לא טעו אינשי: **שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם.** אפילו שעה אחת בתוך השבעת ימים וכתוב אך ביום הראשון תשביתו הרי שהה בו שעה אחת: **הא כיצד לרבות כו'. דעל כרחיך** האי הראשון ראשון קודם לכל שבעה קאמר דהיינו ארבעה עשר: **ואימא לרבות ליל חמשה עשר.** שלא ימתין עד הבוקר והכי קאמר אך בכניסת יום הראשון מיד תשביתו דאי משבעת ימים הוה אמינא ימים אין לילות לא: **השבת שאור לאכילת חמץ.** משעה שהזהיר שלא לאכול חמץ צוה להשבית השאור דכתיב שאור לא ימצא בבתיכם כי כל אוכל (חמץ): **ואכילת חמץ לאכילת מצה.** משעה שחייב לאכול מצה הזהיר שלא לאכול חמץ דכתיב כל מחמצת לא תאכלו בכל מושבותיכם תאכלו מצות וכתוב בערב תאכלו מצות אלמא זמן אכילת מצה ואיסור חמץ והשבתת שאור משחשיכה: **אך חלק.** אכין ורקין מיעוטין אלמא מקצת היום מותר ומקצתו אסור ומעתה יש לנו לחלק חציו לאיסור וחציו להיתר ואיכא דאמר אך הוא חץ בגימטריא דאח"ש בט"ע גי"ף דכ"ץ ותופס ח' תחת אל"ף וצד"י במקום כ': **ראשון דמעיקרא משמע.** בלאו רומיא דקרא אהדדי משמע ראשון במשמעות דקרא שהוא יום קודם לכל שבעה דקרא כיון דכתיב שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון ראשון קודם למעשה קאמר:

תנן התם: **"רבי מאיר אומר: אוכלין כל חמש, ושורפין בתחלת שש. רבי יהודה אומר: אוכלין - כל ארבע, ותולין - כל חמש, ושורפין - בתחילת שש" (א):** **דכולי עלמא מיהא: חמץ משש שעות ולמעלה אסור, מנלו?**

אמר אב"י: תרי קראי פתיבי, כתיב: **"שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם"** (שמות יב, ט), וכתבי: **"אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם"** (שמות יב, טו). **הא כיצד?** לרבות ארבעה עשר לביעור.

ואימא: לרבות לילי חמשה עשר לביעור. **דסלקא דעתך אמינא: "ימים" כתיב,** ימים - אין, לילות - לא. **קא משמע לן: אפילו לילות.**

ההוא לא איצטריקא ליה, **הא, דהא איתקש השבתת שאור לאכילת חמץ, ואכילת חמץ לאכילת מצה.** השבתת שאור לאכילת חמץ, דכתיב: **"שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם פי כל אכל מחמצת ונקרתה"**¹⁴ (שמות יב, ט). ואכילת חמץ לאכילת מצה, דכתיב: **"כל מחמצת לא תאכלו בכל מושבותיכם תאכלו מצות"** (שמות יב, כ), וכתוב ביה במצוה: **"בערב תאכלו מצת"**¹⁵ (שמות יב, יח).

ואימא: לרבות ליל ארבעה עשר לביעור! **"ביום" כתיב.** ואימא: מצפרא! **"אך" חלק.**

דבי רבי ישמעאל תנא: **"מצינו ארבעה עשר לנפיקא: "ראשון", שניאמר: "בראשון בארבעה עשר יום להודש" (שמות יב, יח).**

רב נחמן בר יצחק אומר: **"ראשון" דמעיקרא משמע.**

¹⁴ שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם פי כל אכל מחמצת ונקרתה הנפש ההיא מעדת ישראל ¹⁵ בראשון בארבעה עשר יום להודש בערב תאכלו מצות

רש"י

הראשון אדם תולד. הקודם לאדם הראשון נולדת: **הכא נמי הא כתיב**. בהאי קרא גופיה שבעת ימים ודרוש נמי ראשון דומיא דשביעי: **התם נמי**. גבי לולב ה' דהראשון למה לי: **מראשון ושמיני נפקא**. מדכתיב בהנהו שבתון מכלל דאינד לאו שבתון ניהו: **על ענין ראשון**. על ימים הקדומים לו דהיינו חולו של מועד: **לא לכתוב רחמנא לא וי"ו**. דמשמע ריבויא דתו איצטריך ה"א למיעוט: **אלא מהני שלשה ראשון**. דכתיב במקרא קודש דפסח ומקרא קודש דסוכות ומצות לולב לאתותב לרב נחמן דהני ראשון דכתיב בהו לאו למשמעותיהו קאתו אלא שמא בעלמא הוא דנקראו ראשון וכתנא דבי ר' ישמעאל: **בשכר ג' ראשון**. שביתת הרגל דפסח ושביתת הרגל דחג ונטילת לולב שנקראו ראשונים זכו לשלשה ראשון:

דאמר קרא: **"הראשון אדם תולד"**¹⁶ (איוב טו, ז).

אָלָא מַעְתָּה: **"וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן"**¹⁷ (ויקרא כג, מ) - הָכִי נְמִי רֵאשׁוֹן דְּמַעֲיָקְרָא מִשְׁמַע?!

שְׂאֵנִי הָתָם, דְּכַתִּיב: **"וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים"** (ויקרא כג, מ),
מַה שְׂבִיעֵי - שְׂבִיעֵי לְחָג
אָף **"דֵּאשׁוֹן"** - רֵאשׁוֹן לְחָג.

הָכִי נְמִי כְּתִיב: **"אָף בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ ... שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ"**¹⁸ (שמות יב, טו)!

אִם כֵּן, נִכְתּוּב קְרָא: 'רֵאשׁוֹן', **"הָרִאשׁוֹן"** לָמָּה לִּי?
שְׁמַע מִיָּנָה: לְכַדְאֲמַרְן.

אִי הָכִי,
הָתָם נְמִי **"הָרִאשׁוֹן"** לָמָּה לִּי?

וְתו,
הָתָם דְּכַתִּיב: **"בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שִׁבְתוּן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שִׁבְתוּן"** (ויקרא כג, לט),
אִימַר: 'רֵאשׁוֹן' דְּמַעֲיָקְרָא מִשְׁמַע?

שְׂאֵנִי הָתָם: דְּאִמַר קְרָא: **"וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שִׁבְתוּן"**,
מַה **"שְׂמִינִי"** שְׂמִינִי דְּחָג, אָף **"דֵּאשׁוֹן"** רֵאשׁוֹן דְּחָג.
"הָרִאשׁוֹן" לָמָּה לִּי?
לְמַעוּטֵי חוּלוֹ שֶׁל מוֹעֵד.

חוּלוֹ שֶׁל מוֹעֵד? מִ"דֵּאשׁוֹן" ו"שְׂמִינִי" נִפְקָא!

אִיצְטְרִיךְ.
סְלָקָא דְעֵתָךְ אָמִינָא: הוּאִיל דְּכַתַּב רַחֲמָנָא **"וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי"**, וְי"ו מוֹסִיף עַל עֲנֵן רֵאשׁוֹן,
דְּאִפִּילוּ בְּחוּלוֹ שֶׁל מוֹעֵד,
קָא מִשְׁמַע לָן.

וְלֹא לְכַתּוּב רַחֲמָנָא לֹא וי"ו וְלֹא ה"א!

וְתו,
הָתָם דְּכַתִּיב: **"בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם"**¹⁹ (ויקרא כג, ז),
"דֵּאשׁוֹן" דְּמַעֲיָקְרָא מִשְׁמַע?!

אָלָא, הֲנִי שְׁלֹשָׁה **"דֵּאשׁוֹן"** מִיבְעֵי לִיָּה לְכַדְתְּנִי דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל.
דְּתֵנָּא דְּבִי **רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל**:
"בְּשֹׁכֵר שְׁלֹשָׁה דֵּאשׁוֹן" - זָכוּ לְשִׁלְשָׁה דֵּאשׁוֹן,
לְהַכְרִית זְרַעוֹ שֶׁל עֶשׂוּ,
לְבַנְיָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ,
וְלִשְׁמוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ".

"לְהַכְרִית זְרַעוֹ שֶׁל עֶשׂוּ",
דְּכַתִּיב: **"וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן אֶדְמוֹנִי מִלּוֹ פְּאֻדְרַת שְׁעֵר"**²⁰ (בראשית כה, כה).

¹⁶ הראשון אדם תולד ולפני גבעות חוללת
¹⁷ ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל
¹⁸ אף ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם שבעת ימים מצות תאכלו
¹⁹ ביום הראשון מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו
²⁰ ויצא הראשון אדמוני כלו פאדרת שער ויקראו שמו עשו

רַס"י

לא תשחט על חמץ וגו'. ושחטת פסח זמנה מתחלת שבע שהוא בין הערבים שכבר נוטה חמה לצד שקיעתה והכי אמרינן בפי אמר להן הממונה (יומא כח:) צלותיה דאברהם מכי משחרי כותלי דהיינו מחצות ואילך וגמרינן מינה דשחטת התמיד מתחלת שבע וקשיא לן התם מתניי דתמיד נשחט בשש שעות ומחצה ומשני לן שאני כותלי בית המקדש דלא מכווני רחבין תחתיהן מאד ולא משתחרי עד שש ומחצה:

ואימא כל חד וחד. יבער סמוך לשחטתו מעט ואם שהה עד תשע יבערנו בתשע: **זמן שחיטה קאמר רחמנא**. לא חלקה תורה לישראל לזה זמנו ולזה זמנו הואיל וקבע לו זמן ואיסורו שיהיה בכל לכולם זמן אחד קבע:

שהיא אב מלאכה. וזו הבערה שלא לצורך היא והכתוב אסר מלאכה ביו"ט הלכך האי ראשון בארבעה עשר קאמר: **אך חלק**. התיר לך הכתוב לשהותו מקצת יום ביעורו ואי יום ביעורו ביום טוב מי שרי לשהוייה כלל הא איתקש כו' ואכילת מצה משחשיכה ועל כרחך השבתת שאור כשתחשך ואם כן לא משכחת אך חלק דאי לאו אך איכא למימר ביום הראשון בין השמשות שהיא התחלת היום אבל השתא על כרחך בתוך יום ביעורו שרי ליה קרא לשהוייה:

ש"מ. מדלא נפקא ליה דהאי יום הראשון ערב יום טוב הוא אלא משום דאסור להבעיר ביום טוב שמע מינה סבירא ליה כר' יהודה דאמר לקמן בפרק כל שעה [כא. וכו:]: אין ביעור חמץ אלא שריפה ויליף לה מנותר דאי השבתתו בכל דבר סבירא ליה לוקמיה ביו"ט ויבערנו בדבר אחר יאכילנו לכלבים או ישליכנו לים:

וש"מ. מדקאמר שהוא אב מלאכה סבירא ליה כר' נתן דאמר הבערה לחלק יצאתה דתניא (שבת דף ע.) הבערה ללאו יצאת שהיתה בכלל לא תעשה כל מלאכה חזר והוציאה מכללו ופרט בה לאו לעצמה לומר לך שאינה במיתת בית דין כשאר מלאכות אלא בלאו זה לבדו ר' נתן אומר לחלק יצאתה שלא תאמר העושה ארבעה או חמשה אבות מלאכות בשוגג בשבת אינו חייב אלא אחת דהא חד לאו איכא בכולהו וחד כרת לפיכך פרט בה בפני עצמה להקיש אליה מה היא מיוחדת שהיא אב מלאכה וחייבין עליה לעצמה כו' אלמא לר' יוסי לאו אב מלאכה היא:

ו"לבנין בית המקדש",

דכתב: "פסא כבוד מדרום מראשון מקום מקדשנו" (ירמיהו יז, יב).

"ולשמו של משיח",

דכתב: "ראשון לציון הנה הנם"²¹ (ישעיה מא, כז).

רבא אמר:

מהכא: "לא תשחט על חמץ דם זבחי"²² (שמות לד, כה), לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים.

ואימא: כל חד וחד פי שחיט!

זמן שחיטה אמר רחמנא.

תניא נמי הכי:

"אך ביום הראשון תשביתו שאר מפתיתכם" (שמות יב, טו) -

מערב יום טוב, או אינו אלא ביום טוב עצמו?

תלמוד לומר: "לא תשחט על חמץ דם זבחי" (שמות לד, כה),

לא תשחט את הפסח, ועדיין חמץ קיים,

דברי רבי ישמעאל.

רבי עקיבא אומר:

אינו צריך, הרי הוא אומר: "אך ביום הראשון תשביתו שאר מפתיתכם,"

וכתיב: "כל מלאכה לא יעשה"²³ (שמות יז),

ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה.

רבי יוסי אומר:

אינו צריך,

הרי הוא אומר: "אך ביום הראשון תשביתו שאר מפתיתכם" -

מערב יום טוב, או אינו אלא ביום טוב?

תלמוד לומר: "אך חלק".

ואי ביום טוב עצמו, מי שרי?

הא איתקש השבתת שאר לאכילת חמץ, ואכילת חמץ לאכילת מצה!

אמר רבא:

שמע מינה מרבי עקיבא תלת.

שמע מינה: אין ביעור חמץ אלא שריפה.

ושמע מינה: הבערה לחלק יצאת.

ושמע מינה: לא אמרינן: הואיל והותרה הבערה לצורך, הותרה נמי שלא לצורך.

ה,ב

²¹ ראשון לציון הנה הנם ולירושלים מבשר אתן

²² לא תשחט על חמץ דם זבחי ולא ילין לבוקר וזבח חג הפסח

²³ וביום הראשון מקרא קודש, וביום השביעי מקרא קודש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם

8. ה, ב - ו, א

רפ"י

והלא כבר נאמר ולא יראה לך שאור בכל גבולך. הרי בתים במשמע: לפי שנאמר ולא יראה לך. דמדכתב לך משמע מינה שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה בגבולין של אחרים כגון נכרי ושל גבוה אם הקדישם לבדק הבית: יכול. נלמוד ממקרא זה שיטמין את שלו ביד שלא יראנו ודיו דהא לא יראה כתיב: ויקבל פקדונות מן הנכרי. דהא כתיב לך: ת"ל לא ימצא. אסר לך הטמנה שאף היא בכלל מציאה ואסר לך של אחרים דהכא לא כתיב לך: אין לי. מלא ימצא דאסור אלא נכרי שלא כבשתו תחת ידך ואינו שרוי עמך בחצר ולקמיה פריך איפכא מסתברא: נכרי שכיבשתו תחת ידך. דהוי ממונו כממונד או שלא כיבשתו אבל שרוי בחצר מנין תלמוד לומר לא ימצא לקמיה מפרש לה: ואין לי אלא בבתים. כלומר ואם נאמר זה ולא נאמר ולא יראה לך שאור הייתי אומר אין לי שאסור לשהות חמץ אלא בבתים מפני שהוא מצוי אצלו תמיד דהא בהאי קרא בתים הוא דכתיב: תלמוד לומר בכל גבולך. בקרא דלא יראה כתיב: ועדיין. אע"פ שנאמר שניהם יש לי לומר בבתים עובר בכל אלו דהא לא ימצא דמשמע אפילו הטמנה לא כתב אלא בבתים ולא כתב בהו נמי לך להוציא של אחרים אבל בגבולין בורות שיחין ומעורות כתב לך ואני אומר אבל אתה רואה בהן של אחרים מנין ליתן קולו של זה בזה וחומרנו של זה בזה ת"ל כו' ולקמיה פריך מאי קאמר דמייתי לה של אחרים ושל גבוה לאיסורא ולהתירא הכא והכא: כלפי לייא. שתי מלות כלפי היכן נוטה דבר זה הא איפכא מסתברא נכרי שכבשתו מסתברא דאסור טפי: לייא. היכן וחבירו בברכות בפרק הרואה (דף נח.). חצבי לנהרא כגני לייא חרסים שבורים להיכן הולכין: איפוך. אין לי דאסור אלא בנכרי שכיבשתו דהוי דומיא דשלך נכרי שלא כיבשתו מנין תלמוד לומר לא ימצא ולא כתב לא תמצא אבל לא ימצא לגמרי משמע: וארישא קאי. להיתירא אין לי דמותר לראות של אחרים בדלא קביל עליה אחריות כדלקמיה אלא שלא כיבשתו נכרי שכיבשתו מנין דמותר ת"ל לא ימצא: ופרכין לרבא תנא מהדר אהיתירא ונסיב לה למילתיה קרא לאיסורא ומשני להיתירא קא נסיב לה משום שנאמר בגבולין בשאור לך לך תרי זימני לא יראה לך שאור בכל גבולך שבעת ימים בפרשת ראה וכתוב לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך בפרשת בא ואם אינו ענין להאי לך בגבולין גבי ראייה דהא כבר אמור תניהו ענין ללא ימצא ודרוש ביה לא ימצא לך אף במצוי אצלך והיינו שרוי עמך קאמינא לך דאין חמץ אסור אלא אם כן שלך אבל אתה מוצא את שלו וההיא לך דחמץ לא קחשיב דשאור וחמץ מיצרך צריכי כדאמר בביצה (דף ז:) דחד מחבריה לא יליף:

תנו רבנן:

"שבעת ימים שאור לא ימצא בבתים" (שמות יב, יט),
 מה תלמוד לומר? והלא כבר נאמר: "לא יראה לך שאור"
 ולא יראה לך חמץ בכל גבולך" (שמות יג, ז)!
 לפי שנאמר: "לא יראה לך שאור" - שלך אי אתה רואה,
 אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה.
 יכול יטמין, ויקבל פקדונות מן הגוי?
 תלמוד לומר: "לא ימצא".
 אין לי אלא בגוי שלא כיבשתו, ואין שרוי עמך בחצר.
 גוי שכיבשתו, ושרוי עמך בחצר - מנין?
 תלמוד לומר: "לא ימצא בבתים".
 אין לי אלא ש"בבתיכם", בבורות בשיחין ובמערות - מנין?
 תלמוד לומר: "בכל גבולך".
 ועדיין אני אומר: בבתים עובר משום: "בל יראה" ו"בל ימצא",
 ובל יטמין, ובל יקבל פקדונות מן הגוי.
 בגבולין - שלך אי אתה רואה, אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה.
 מנין ליתן את האמור של זה בזה? ושל זה בזה?
 תלמוד לומר: "שאר" "שאר" לגזירה שוה.
 נאמר "שאר" בבתים - "שאר לא ימצא בבתים",
 ונאמר: "שאר" בגבולין - "לא יראה לך שאור".
 מה "שאר" האמור בבתים:
 עובר משום "בל יראה" ו"בל ימצא",
 ובל יטמין, ובל יקבל פקדונות מן הגוים.
 אף "שאר" האמור בגבולין:
 עובר משום: "בל יראה" ו"בל ימצא",
 ובל יקבל פקדונות מן הגוים.
 ומה "שאר" האמור בגבולין - שלך אי אתה רואה,
 אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה.
 אף "שאר" האמור בבתים - שלך אי אתה רואה,
 אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה."

אמר ר':

"אין לי אלא בגוי שלא כיבשתו ואין שרוי עמך בחצר,
 גוי שכיבשתו ושרוי עמך בחצר - מנין?
 תלמוד לומר: "לא ימצא"."

כלפי לייא!?

אמר ר' אבהו:

רבא אמר:
 לעולם לא תיפוך,
 וארישא קאי.
 שלך אי אתה רואה, אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה.
 אין לי אלא בגוי שלא כיבשתו ואין שרוי עמך בחצר,
 גוי שכיבשתו ושרוי עמך בחצר מנין?
 תלמוד לומר: "לא ימצא".

והאי תנא מיהדר אהיתירא,
 נסיב לה קרא לאיסורא!?

גְּמָרָא סְדָרָה שְׁנַאמֶר "לָד" "לָד" תְּרֵי זִמְנֵי.

ר"י

9. ה, ב - ו, א

אמר מר:

"יכול יטמין ויקבל פקדונות מן הגוים?"**תלמוד לומר: "לא ימצא".**הא אמרת רישא: **"שלה אי אתה רואה, אבל אתה של אחרים ושל גבוה!"**

לא קשיא:

הא - דקביל עליה אחריות.

הא דלא קביל עליה אחריות.

פי הא דאמר להו רבא לבני מחוזה:

בעירו חמירא דבני חילא מבתייכו,

כיון דאילו מינגב ואילו מיתביד, ברשותיכו קאי, ובעיתו לשלומי, פדילכון דמי ואסור.

הניחא למאן דאמר: 'דבר הגורם לממון כממון דמי'.

אלא למאן דאמר: 'לאו כממון דמי', מאי איכא למימר?

שאני הכא דאמר **"לא ימצא"**.

איכא דאמרי:

הניחא למאן דאמר: 'דבר הגורם לממון לאו כממון דמי',

הינו דאיצטריך **"לא ימצא"**,אלא למאן דאמר: 'כממון דמי' **"לא ימצא"** למה לי?

איצטריך,

סלקא דעתך אמינא: הואיל וכי איתיה הדר בעיניה, לאו ברשותיה קאי,

קא משמע לן.

מחוזא. עירו של רבא:

דבני חילא. גייס של בית המלך

ומטילין תיקון טורח מזונותיהן

על העירות:

הניחא. הא דאמרינן דמשום

אחריות אסור:

למאן דאמר כו'. רבי שמעון

קאמר ליה בבבא קמא (דף עא:)

קדשים שחייב באחריותן חייב:

להכי איצטריך לא ימצא. משום

דבעלמא לאו כממון דמי

איצטריך קרא למימר דגבי חמץ

מיהא מתסר:

הואיל וכי איתיה הדר. הוא

גופיה למריה בעיניה וזה עדיין

לא נאבד וכי אמרה ר' שמעון

להוא היכא דאינו בעין כגון

גבי גונב קדשים שהיו הבעלים

חייבין באחריותן אמר רבי

שמעון אף על פי שאין כפל

להקדש דכתיב לרעהו ולא

להקדש הכא חייב דכיון דזה

חייב באחריותן רעהו קרינא

ביה דהא גרם לו להתחייב

ממון:

10. ו, א

רש"י

ארנונא. המלך נוטל עישור מן הבהמה ומן התבואה :
חייבת בבכורה. דקיימא לן כל שיד נכרי באמצע פטורה מן הבכורה שנאמר (במדבר ג) לי כל בכור בישראל אבל לא באחרים ועדר זה שעישורו של מלך בתוכו חייבת בבכורה לתת לכהן הבכורות שלהם או לא :
דמצי מסלק ליה. לנכרי במעות :
לא תיבעי לן. כיון דאכתי לא זכה נכרי בהן ודינו אינו קבוע בהן יותר ממעות איכא למימר לא יתן לו בהמות אלא מעות :
ואע"ג דמצי מסלק ליה. דכל כמה דלא סלקיה ידו שייכא בבהמות :
עיסת ארנונא חייבת. ואע"ג דעיסת נכרי פטורה ואוכל ישראל בלא חלה דהא עריסותיכם כתיב זו חייבת דלית לה קלא והרואה אומר שלו היא ואוכלה בלא חלה אבל בבהמה אית לה קלא והדתניא חייבת בעיסה הוא דתניא :

בעו מיניה מרבא:

בהמת ארנונא חייבת בבכורה,

או אין חייבת בבכורה?

כל היכא דמצי מסלק ליה בזוזי - לא קא מיבעיא לן דחייב,
 כי קא מיבעיא לן: היכא דלא מצי מסלק ליה בזוזי, מאי?

אמר להו:

פטורה.

והתניא:

"חייבת!"

התם - דמצי מסלק ליה.

איכא דאמרי:

אמר רבא:

בהמת ארנונא פטורה מן הבכורה,

ואף על גב דמצי מסלק ליה.

עיסת ארנונא - חייבת בחלה,

ואף על גב דלא מצי מסלק ליה.

מאי טעמא?

בהמה - אית לה קלא.

עיסה - לית לה קלא.

11. ו, א

תנו רבנן:

"גוי שנכנס לחצירו של ישראל ובציקו בידו - אין זקוק לבער.
הפקידו אצלו - זקוק לבער.
יחד לו בית - אין זקוק לבער,
שנאמר: "לא ימצא"."

מאי קאמר!?

אמר רב פפא:

ארישא קאי,

והכי קאמר:

הפקידו אצלו זקוק לבער, שנאמר "לא ימצא".

רב אשי אמר:

לעולם אסיפא קאי.

והכי קאמר:

יחד לו בית אין זקוק לבער,

שנאמר "לא ימצא בבתיכם" והא לאו דידיה הוא,
דגוי כי קא מעייל לביתא דנפשיה קא מעייל.

למימרא דשכירות קניא,

והתנן:

"אף במקום שאמרו להשכיר,

לא לבית דירה אמרו, מפני שמבניסין לתוכו עבודה זרה" (עבודה זרה כא.).
ואי סלקא דעתך דשכירות קניא, כי קא מעייל לביתיה דנפשיה קא מעייל!

שאני הכא, דאפקיה רחמנא בלשון "לא ימצא" - מי שמצוי בידך,
יצא זה שאינו מצוי בידך.

רש"י

אין זקוק לבער. לא הזקיקוהו להוציא את הנכרי מן הבית כדאמרן אבל אתה רואה של אחרים:

הפקידו אצלו. וקביל עליה אחריות כדמפרש ואזיל זקוק לבער:

יחד לו בית. כלומר לא קיבלו עליו אלא אמר ליה הרי הבית לפניך הנח באחת מן הזויות אין זקוק לבער:

מאי קאמר. היכי יליף מלא ימצא:

לעולם אסיפא. ולא ימצא משמע המצוי בידך לכל חפצך היינו דקביל עליה אחריות דהוי כדידיה:

אף במקום שאמרו להשכיר. בפ"ק דע"א תנן אין משכירין בתים לנכרים בארץ ישראל אבל בסוריא משכירין וכל שכן בחוצה לארץ ואף במקום שהתירו להשכיר לא לבית דירה התיר אלא להעמיד בו בהמות ועצים ולא שידור הוא בה:

שאינו מצוי בידך. שהרי אותה זוית מסורה לנכרי:

12. ו, א

רס"י

כופה עליו את הכלי. דהא לא חזי לטלטולי ואפוקי ומיהו בבל יראה לא עבר דהא בטליה בליביה מאתמול כדאמרינן לקמן הבודק צריך שיבטל בלבו אלא משום שלא ישכח ויאכלנו צריך כפיית כלי:

מיבדל בדילי מיניה. אפילו בחול למוד הוא לפרוש ממנו: **חמצו של נכרי.** המופקד אצלו ולא קיבל עליו אחריות דמותר לשהותו:

עושה לו מחיצה. בארבעה עשר משום היכר שלא ישכח ויאכלנו ולא סגי ליה בכפיית כלי כל שבעה שהכלי ניטל לצורך ומיהו ההוא דלעיל לא אפשר ליה במחיצה ומשום חד יומא סגי ליה בכפיית כלי ובליה יבערנו: **המפרש.** מן היבשה לים:

בשיירא. למקום רחוק: **קודם שלשים יום.** לפסח ולקמן מפרש כנגד ששואלין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום ומאז חל עליו להיזהר בצרכי הפסח:

דעתו לחזור. בימי הפסח: **אפילו מראש השנה נמי.** דכי הדר ביה בימי הפסח עבר עליה וההיא שעתא לאו ברשותיה היא דליבטליה שהרי איסור הנאה הוא ואינו שלו וכשראהו עובר עליה:

אוצר. שהכניס שם תבואה ותחתיה חמץ ואמרינן לקמן חמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער:

תוך שלשים זקוק לבער. דלכתחלה לא זהו ביעורו: **קודם שלשים.** לא חלה חובת ביעור עליו וכי מטי ההיא שעתא לא מחוייב כדאמרן דהא נפלה עליו מפולת:

אמר רב יהודה אמר רב:

המוציא חמץ בביתו ביום טוב - כופה עליו את הכלי.

אמר רבא:

אם של הקדש הוא - אינו צריך.

מאי טעמא?

מיבדל בדילי מיניה.

ואמר רב יהודה אמר רב:

חמצו של גוי - עושה לו מחיצה עשרה טפחים משום היכר. ואם של הקדש הוא - אינו צריך.

מאי טעמא?

מיבדל בדילי אינשי מיניה.

ואמר רב יהודה אמר רב:

המפרש, והיוציא בשיירא, קודם שלשים יום - אין זקוק לבער, תוך שלשים יום - זקוק לבער.

אמר אביי:

הא דאמרת: תוך שלשים יום זקוק לבער, לא אמרן אלא שדעתו לחזור, אבל אין דעתו לחזור - אין זקוק לבער.

אמר ליה רבא:

ואי דעתו לחזור, אפילו מראש השנה, נמי!

אלא אמר רבא:

הא דאמרת: "קודם שלשים יום - אין זקוק לבער", לא אמרן אלא: שאין דעתו לחזור, אבל דעתו לחזור - אפילו מראש השנה זקוק לבער.

ואזדא רבא לטעמיה,

דאמר רבא:

העושה ביתו אוצר,

קודם שלשים יום - אין זקוק לבער.

תוך שלשים יום - זקוק לבער.

וקודם שלשים נמי לא אמרן אלא:

שאין דעתו לפנותו,

אבל דעתו לפנותו - אפילו קודם שלשים יום נמי זקוק לבער.

רפ"י

שהרי משה רבינו עומד בפסח ראשון. ודורש להן בהלכות פסח השני דהיינו שלשים יום שהוא בארבעה עשר באייר: **מה להלן ראש חדש**. דכתיב ביה באחד לחדש השני:

13. ו, א-ב

הני "שלשים יום", מאי עבידתיהו?

כדתניא:

"שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום. רבן שמעון בן גמליאל אומר: שתי שבתות.

מאי טעמא דתנא קמא?

וב

שהרי משה עומד בפסח ראשון, ומזהיר על הפסח שני, שְׁנָאֵמַר: **"ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו"** (במדבר ט, ב), וכתוב: **"ויהי אנשים אשר היו טמאים לגפש אדם"** (במדבר ט, ו).

ורבן שמעון בן גמליאל?

אמר לה:

אידי דאיירי במילי דפסחא, מסיק להו לכל מילי דפסחא.

מאי טעמא דרבן שמעון בן גמליאל?

שהרי משה עומד בראש החדש, ומזהיר על הפסח, שְׁנָאֵמַר: **"החדש הזה לכם ראש חדשים"** (שמות יב, ב), וכתוב: **"דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה, ויקחו להם איש שיה לבית אבת"** (שמות יב, ג),

ממאי דבריש ירחא קאי?

דילמא בארבעה בירחא או בחמשה בירחא קאי?

אלא אמר רבה בר שמי משמיה דרבינא:

מהכא: **"וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית ... בחדש הראשון"** (במדבר ט, א), וכתוב: **"ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו"** (במדבר ט, ב).

הכא נמי,

ממאי דבריש ירחא קאי?

דילמא בארבעה בירחא או בחמשה בירחא קאי?

אמר רב נחמן בר יצחק:

אתיא **"מדבר"** **"מדבר"**.

כתיב הכא: **"במדבר סיני"**,

וכתוב התם: **"וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני"** (במדבר א, א).

מה להלן בראש חדש אף כאן בראש חדש.

²⁴ מסורת הש"ס מגיה שהגמרא התכוונה לפסוק הבא: וידבר משה אל-בני ישראל לעשות הפסח. ויעשו את-הפסח בראשון בארבעה עשר יום לחדש

בין הערבים במדבר סיני ככל אשר צוה יהוה את-משה בן עשו בני ישראל (במדבר ט, ד-ה).

²⁵ ויהי אנשים אשר היו טמאים לגפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא

²⁶ החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה

²⁷ דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה, ויקחו להם איש שיה לבית אבת שה לבית

²⁸ וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים בחדש הראשון

14. ו, ב²⁹

רש"י

וּנִכְתּוּב בְּרִישָׁא כּו'. לא
 אשמעתין פריך אלא אסדר
 פרשיות קפריך מכדי פרשת
 פסח נאמרה תחלה שהרי בחדש
 הראשון נאמר כדכתיב בחדש
 הראשון לאמר ופרשת פקודים
 נאמרה באייר ומאי טעמא
 אקדמה להאי בראש הספר
 ופרשת זו בפרשת בהעלותך:
אין מוקדם ומאוחר בתורה. לא
 הקפידה תורה על סדר מוקדם
 ומאוחר ופרשיות דנאמרו תחלה
 הקדימו המאוחרות לה:
בתרי ענייני. בשתי פרשיות:
בחד עניינא. במקראות
 הסדורות בפרשה אחת:
דאי לא תימא הכי. דבסדר
 כתיבתן נאמרו הא דקיימא לן
 כל כלל ופרט אין בכלל אלא מה
 שהוא בפרט לפי שבא הפרט
 ופרט שזהו הכלל היכי סמכינן
 עלה דילמא פרט וכלל הוא:
נעשה כלל מוסף על הפרט.
 שלא תאמר אין כאן אלא פרט
 או כיוצא בו נביא בדינו בבנין
 אב לכן הוסיף הכתוב כלל
 אחריו להביא כל דבר ואפילו
 אינו דומה לפרט:
אי הכי. קשיא לך אפילו בתרי
 ענייני תיקשי לך דהא דיינינן
 כלל ופרט כשנאמר אחד מהן
 בפרשה זו ואחד מהן בפרשה
 אחרת:
הא ניחא. דלא קשיא לך:
למאן דאמר כלל ופרט
המרוחקין אין דנין כו'.
 ופלוגתא היא במנחות בפרק כל
 המנחות באות מצה (דף נה):
 ובבבא קמא בהובל (דף פה):

וּנִכְתּוּב בְּרִישָׁא דְּחֻדָּשׁ רֵאשׁוֹן, וְהֵדֵר נִכְתּוּב דְּחֻדָּשׁ שְׁנִי!

אמר רב מנשיא בר תחליפא משמיה דרב:
 זאת אומרת אין מוקדם ומאוחר בתורה.

אמר רב פפא:

לא אמרן אלא בתרי ענייני,

אבל בחד עניינא מאי דמוקדם - מוקדם, ומאי דמאוחר - מאוחר.

דאי לא תימא הכי: 'כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט' דילמא פרט וכלל הוא?
 ותו: 'פרט וכלל נעשה כלל מוסף על הפרט' - דילמא כלל ופרט הוא?

אי הכי,

אפילו בתרי ענייני נמי!

הניחא למאן דאמר: 'כלל ופרט המרוחקין זה מזה, אין דנין אותו בכלל ופרט' שפיר,
 אלא למאן דאמר: 'דנין', מאי איכא למימר?

אפילו למאן דאמר: 'דנין', הני מילי בחד עניינא, אבל בתרי ענייני אין דנין.

רש"י

15. ו, ב

הבודק צריך שיבטל. בלבו סמוך לבדיקה מיד ואומר כל חמירא דאיכא בביתא הדין ליבטיל:

מאי טעמא. הרי מבער כל הנמצא:

וכי תימא כיון דמנטר להו אגב ביתיה. עם שאר ממונו הוא משמרן שכשהוא נועל ביתו לשומרו נמצא משמר כל מה שבתוכו הלכך חשיבי ושימור דלאו אדעתא דידיה הוא מי מחשבי ליה:

והתניא סופי תאנים. סוף לקיטת תאנים נמצאים בתאנה תאנים שאינן מתבטלות כל צרכן עולמית:

ומשמר שדהו מפני ענבים. ובעל הבית זה משמר שדה זו שלא יכנסו בני אדם לתוכה ואין דעתו מפני התאנים אלא מפני שיש בה ענבים שעדיין לא הגיע עת הבציר או סופי ענבים שלא יתבטלו עולמית ובעל הבית משמר שדהו זו שהן בתוכה ולא בשבילן אלא מפני מדלעות ומקשאות שבה:

קשואין ודלועין. שם הפרי עצמו:

מקשאות ומדלעות. קרי כל האילנות:

וחייבין במעשר. אם ליקטן בעל הבית או נתן לאחר:

ופטורין מן המעשר. דהפקר פטור מן המעשר:

ודעתו עליה. חשובה היא בעיניו וחס עליה לשורפה ומשהה אפילו רגע אחד ונמצא עובר עליה בבל יראה ובבל ימצא אבל משבטלה אינו עובר דלא כתב אלא תשביתו:

דלאו ברשותיה הוא. אינו שלו: דאמר ר' אלעזר ב' דברים אינן שלו ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו. להתחייב עליהן:

בור ברשות הרבים. הפותחו חייב בניזקין ואין הבור שלו אלא של הפקר שהרי ברשות הרבים הוא ואף על פי שכרהו אין רשות הרבים קנויה לו:

אמר רב יהודה אמר רב:
הבודק צריך שיבטל.

מאי טעמא?

אי נימא: משום פירוורין - הא לא חשיבי!
וכי תימא: כיון דמינטר להו אגב ביתיה - חשיבי!

והתניא:

"סופי תאנים ומשמר שדהו מפני ענבים,
סופי ענבים, ומשמר שדהו מפני מקשאות ומפני מדלעות,
בזמן שבעל הבית מקפיד עליהן - אסורין משום גזל, וחיביין במעשר,
בזמן שאין בעל הבית מקפיד עליהן - מותרין משום גזל, ופטורין משום מעשר!"

אמר רבא:

גזירה שמה ימצא גלוסקא יפה ודעתיה עילויה.

וכי משכחת ליה, לבטליה!

דילמא משכחת ליה לבתר איסורא,
ולאו ברשותיה קיימא,
ולא מצוי מבטיל.

דאמר רבי אלעזר:

שני דברים אינן ברשותו של אדם, ועשאן הכתוב כאילו ברשותו.
ואלו הן:

בור ברשות הרבים.
וחמין משש שעות ולמעלה.

16. ו, ב - ז, א

ר"י

וניבטליה בארבע. כלומר למה הוצרכתו לבטל בלילה ליתקנו רבן לכל אדם שיבטל קודם איסורו:

פשע. ישכח ויבא לידי פשיעה שעל ידי מה יזכר אבל עכשיו שעסוק בבדיקתו יזכר:

וניבטליה בשית. ליתקנו רבן לכל אדם ליבטל בלבו בתחלת שש דהשתא לא פשע דאיכא זכרון טובא שהרי עסוק בשריפתו:

כיון דאיסורא דרבנן. דמשעברו חמש אסור בחמץ לדברי הכל כדאורייתא דמי ואינו שלו ולא מצי מבטל ליה בלבו וכיון דחס עליה ומשהי ליה פורתא עבר עליה:

המקדש. אשה:

משש שעות ולמעלה. מתחלת שש דאיסורא דרבנן הוא:

אפילו בחיטי קורדנייתא. הצומחים בהרי אררט קשין הם מאד ואפילו הכי אין חוששין לקדושין אם באו עליהם מים ואף על גב דאתי איסור הנאת חמץ דרבנן דשש ומפקע קידושי תורה ושרי אשת איש לעלמא הא מתרצינן בכמה דוכתינן כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש והפקר ב"ד הפקר והם הפקירו ממונו:

עיסה מגולגלת. שלא החמיצה ומפני אימת כבוד רבו אין יכול לקום ולילך ולאפותה:

דקדים ומבטל לה. בלבו דעדיין היא ברשותו שלא נאסרה עליו: **דיקא נמי.** דעדיין לא החמיצה דקתני היה יושב בבית המדרש דמשמע מפני שאין יכול לקום ולילך משם הוא מבטלה בלבו ואי בחמץ גמור למה לי יושב בבית המדרש ואפילו אם היה פנוי מה בידו לעשות יותר השבתה בלב זהו ביעורו אלא ודאי כשיש בידו לתקן קאי ובידו לאפותה אם היה פנוי הואיל ולא החמיצה עדיין ומשום יום טוב נקט יושב בבית המדרש ודשבת מתוקמא בחמץ גמור ובארבעה עשר שחל להיות בשבת:

וניבטליה בארבע, וניבטליה בחמש!

כיון דלאו זמן איסורא הוא, ולא זמן ביעורא הוא, דילמא פשע ולא מבטל ליה.

ז, א וניבטליה בשית!

כיון דאיסורא דרבנן עילויה כדאורייתא דמאי, ולא ברשותיה קיימא, ולא מצי מבטיל.

דאמר רב גידל אמר רביחייא בר יוסף אמר רב: המקדש משש שעות ולמעלה, אפילו בחיטי קורדנייתא - אין חוששין לקידושין.

ולביתר איסורא לא מצי מבטיל ליה?! והא תניא:

"היה יושב בבית המדרש ונזכר שיש חמץ בתוך ביתו - מבטלו בלבו, אַחַד שַׁבַּת, וְאַחַד יוֹם טוֹב."

בשלאמא שבת, משפחת לה, כגון שחל ארבעה עשר להיות בשבת. אלא יום טוב בתר איסורא הוא!

אמר רב אחא בר יעקב:

הכא בתלמיד יושב לפני רבו עסקינו, ונזכר שיש עיסה מגולגלת בתוך ביתו, ומתיירא שמא תחמיין. קדים ומבטיל ליה מיסקמי דתחמיין.

דיקא נמי,

דקתני: **"היה יושב בתוך בית המדרש"**, ששמע מינה.

רש"י

17. ז, א

כיון שרבתה מצה. קס"ד אם נשתמשו בתיבה זו מצה יותר מחמץ אזלינן בתר רובא ומותרת: רוב אוכלי בשר בירושלים כל ימות השנה ממעות מעשר שני הן לפי שלא היו מספיקין לאכול כל מעות מעשר שני שלהן ברגל ונותנין אותם לבני העיר בטובת הנאה והן אוכלים אותם בקדושתן ועיקר אכילת מעות מעשר שלמים היו מביאין מהן כדקיימא לן במנחות (דף פב.) הלכך לוקחין מהן בהמות דכל זמן שיש לו מעות מעשר אינו מוציא מעות חולין ואע"ג דאיכא למימר שמא מיד המוכר נפלו ומעות חולין הן ספק איסורא לחומרא:

בהר הבית לעולם חולין. ואפילו בשעת הרגל שיש מעות מעשר מרובין בירושלים ממעות חולין לא מספיקין להו במעשר דאזלינן בתר רובא דשתא ואמרינן לאו האידינא נפול אלא קודם הרגל ובירושלים בשאר ימות השנה חולין דרוב מעות העיר חולין ובשעת הרגל מעשר כדמפרש טעמא מה טעם בשעת הרגל מעשר ולא אמרי' קודם הרגל נפול כדאמרן בנמצאין בהר הבית הואיל ושווקי ירושלים עשויים להתכבד בכל יום מפני הטיט ואי נפול קודם הרגל הוה משתכחי בשעת כיבוד אבל הר הבית מתוך שהוא משופע והרוח מכבדתו מעפרו ועוד שאין אדם נכנס באבק שעל גבי רגליו ואינו עשוי להתכבד אלמא בכל דבר העשוי להתכבד אמרינן קמאי קמאי אזדו וסתם תיבות שמשמשין בהן אוכלין נוטלין ראשון ראשון כדי שלא יתעפשו וכל שכן דמסתמא בדקה זה אור לארבעה עשר והאי דבתרא היא ומצה היא:

מוכיח עליה. שהרי הוא זה ימים רבים וחמץ הוא: **שרבו ימי המצה.** וראוי להיות מעופש משנכנס הפסח: **אי הכי פשיטא.** אפי' ספק ליכא דמסתמא ודאי בדקה והא מצה היא:

אמר רבה בר רב הונא אמר רב:

הפת שעייפשה. כיון שרבתה מצה - מותרת.

היכי דמי?

אילימא דידע בה דחמץ היא - כי "רבתה מצה" מאי הוי?

אלא דלא ידעינן בה אי חמץ הוא אי מצה הוא - מאי איריא כי "רבתה מצה"?

אפילו כי לא רבתה מצה נמי ניזיל בתר בתרא!

מי לא תנן:

"מעות שנמצאו לפני סוכרי בהמה - לעולם מעשר.

בהר הבית - חולין

בירושלים,

בשעת הרגל - מעשר,

בשאר ימות השנה - חולין" (שקלים ז, ב).

ואמר רב שמעיה בר זירא:

מאי טעמא?

הואיל ושווקי ירושלים עשויין להתכבד בכל יום.

אלמא: אמרינן קמאי קמאי אזלי ליה, והני אחריני ניהו,

הכא נמי, נימא: קמא קמא אזיל,

והאי דהאידנא הוא!

שאני הכא דעיפושיה מוכיח עילויה.

אי עיפושיה מוכיח עילויה

כי רבתה מצה מאי הוי?

אמר רבה:

לא תימא שרבתה מצה,

אלא אימא: שרבו ימי מצה עילויה.

אי הכי, פשיטא!

לא צריכא דעיפושיה מרובה,

מהו דתימא: כיון דעיפושיה מרובה איגליא מילתא דודאי חמץ מעליא הוא,

קא משמע לן:

כיון שרבו ימי מצה עילויה,

אמרינן: כל יומא ויומא נהמא חמימא אפה, ושדא עילויה ועפשא טפי.

18. ז, א

רש"י

אם רוב חולין. נשתמשו בה חולין אלמא בתר רובא אזלינן ולא בתר בתרא:
 ציבורין ציבורין. של מעשר בזוית זו ושל חולין בזוית זו וביום אחד:
 בגומא. דליכא למימר זיל בתר בתרא דקמאי הא שקלינהו משום דיש לחוש שמא בגומא נטמן ולא ראוהו:

ומי אזלינן בתר בתרא?

וקא תניא:

"רבי יוסי בר יהודה אומר:

תיבה שנשתמשו בה מעות חולין ומעות מעשר,

אם רוב חולין - חולין,

אם רוב מעשר - מעשר!"

ואמאי? ליזיל בתר בתרא!

אמר רב נחמן בר יצחק:

הכא במאי עסקינן:

כגון שנשתמשו בה מעות חולין ומעות מעשר,

ואין יודע איזה מהן בסוף.

רב זביד אמר:

כגון שנשתמשו בה ציבורין ציבורין.

רב פפא אמר:

כגון דאשתכח בגומא.

רס"י

19. ז, א-ב

בלבער כולי עלמא לא פליגי
דלהבא משמע. ושפיר דמי
דברכה קודם עשיית המצוה
בעינן כדלקמן:

מעיקרא משמע. על ביעור
שביערתו והרי עדיין לא בדיק
דהא ברכה קודם בדיקה היא
ביעור היינו נמי בדיקה:

נימא למול. בתמיה משמע
דאותו רופא המל את כל בני
העיר (צווה) למול את התינוק
הזה:

וכי לא סגי דלאו איהו מהיל.
עליו המצוה מוטלת והלא על
אביו מוטל כדאמרן בקדושין
פרק קמא (קרוב לסופו) אבל
ביעור מצוה על בעל החמץ
מוטלת וכל איש ואיש בודק
ביתו והיכא דיכול לומר לבער
לא נימא על ביעור:

ופרכינן אבי הבן מאי איכא
למימר. אי על המילה לשעבר
משמע וזה אפשר לו לומר למול
מאי איכא למימר היכי שרינן
ליה למימר על המילה:

אין הכי נמי. צריך לומר למול:
פסח וקדשים. הבעלים נצטוו
דכתיב (ויקרא א) וסמך ידו
ושחט:

נפק ביה. ומברך על שעבר:
והלכתא על ביעור. נמי להבא
משמע וגבי מילה נמי לא שניא
אבי הבן מאינש דעלמא דהא
להבא משמע ועל המילה נמי
כלמול דמי:

אמר רב יהודה:
הבודק צריך שיברך.

מאי מברך?

רב פפי אמר משמיה דרבא:
'לבער חמץ'.

רב פפא אמר משמיה דרבא:
'על ביעור חמץ'.

ב"לבער" - כולי עלמא לא פליגי דודאי להבא משמע,
כי פליגי ב"על ביעור".
מר סבר: מעיקרא משמע.
וקר סבר: להבא משמע.

זב

מיתיבי:

"ברוך... אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה!"

התם, היכי נימא? נימא 'למול'??
לא סגי דלאו איהו מהיל!

אבי הבן, מאי איכא למימר?

אין הכי נמי.

מיתיבי:

"ברוך... אשר קדשנו במצותיו וצונו על השחיטה!"

התם נמי, היכי נימא? נימא 'לשחוט'??
לא סגי דלאו איהו שחט!

פסח וקדשים - מאי איכא למימר?

אין הכי נמי.

מיתיבי:

"העושה לולב לעצמו מברך: 'שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה'.
נטלו לצאת בו, אומר: 'אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת לולב'!"

שאני התם, דבעידנא דאגבהה נפק ביה.

אי הכי, "לצאת בו", יצא בו מיבעי ליה!

אין הכי נמי,

משום דקא בעי למיתנא סיפא: "לישב בסוכה",

תנא רישא נמי "לצאת בו",

דקתני סיפא: "העושה סוכה לעצמו, אומר: 'ברוך אתה ה'... שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה'."

נכנס לישב בה, אומר: 'ברוך... אשר קדשנו במצותיו וצונו לישב בסוכה'."

והלכתא: "על ביעור חמץ".

20. ז, ב

רש"י

עובר. קודם כמו ויעבר את הכושי קדמו במיתת אבשלום: **ויעבר מלכם לפניהם.** יקדים לילך בראש: **דאכתי גברא לא חזי.** כגון טבילת בעלי קרי דקיימא לן בברכות (ד' כ:): שאסור בדברי תורה ובברכה דעזרא תיקן טבילה לבעלי קריין לדברי תורה ומשום ההוא טבילה תקון בכל הטבילות ברכתן לבסוף:

דכולי עלמא מיהא, מעיקרא בעינן לברוכי - מנלן?

דאמר רב יהודה אמר שמואל: **פל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן.**

מאי משמע דהאי "עובר" לישנא דאקדומי הוא?

אמר רב נחמן בר יצחק:

אמר קרא: **"וידן אחימעץ דרך הפקר ויעבר את המושי"** (שמואל ב יח, כג).

אב"י אמר:

מהקא: **"והוא עבר לפניהם"** (בראשית לג, ג).

ואי בעית אימא:

מהקא: **"ויעבר מלכם לפניהם וה' בראשם"** (מיכה ב, ג).

בי רב אמרי:

חוץ מן הטבילה ושופר.

בשלא **"טבילה"** דאכתי גברא לא חזי, אלא **"שופר"** מאי טעמא?

וכי תימא: משום דילמא מיקלקלא תקיעה - אי הכי, אפילו שחיטה ומילה נמי!

אלא אמר רב חסדא:

חוץ מן הטבילה בלבד איתמר.

תניא נמי הכי:

"טבל ועלה בעלייתו אומר: 'ברוך... אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה'."

כ"ט

למדנו מציאה. האמורה בחמץ ממציאה האמורה בגביע דבנימין:

ומציאה מחיפוש. כלומר ואותה מציאה של בנימין מחיפוש האמור אצלה דמה מציאה של גביע ע"י חיפוש אף מציאת חמץ ע"י חיפוש:

וחיפוש מחיפוש וחיפוש מנרות. לאחר שלמדת שהיא ע"י חיפוש חזור ולמוד זה החיפוש מחיפוש שכתוב בירושלים שהוא בנרות כדכתיב בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות:

ונרות מנר. דכתיב בנר יחידי נר (אלהים) נשמת אדם חופש כל חדרי בטן ולקמיה מפרש הא למה לי:

זכר לדבר. כדפרשין והשתא מפרש קראי היכא וראה ממש ליתא אלא אסמכתא בעלמא דדברי תורה מדברי קבלה נינהו:

קולא הוא. דאקיל רחמנא גבי ירושלים דלא נבדקיה באבוקה אלא באור קטן הילכך לא ילפינן חמץ מיניה להקל:

תא שמע. מהאי קרא דבדיקה מעלייתא היא דכתיב חופש כל חדרי בטן:

21. ז, ב

["אור לארבעה עשר בודקין את החמץ] לאור הנר."

מנא הני מילי?

אמר רב חסדא:

למדנו:

מציאה ממציאה,
ומציאה מ"חיפוש",
והיפוש מחיפוש,
והיפוש מנרות,
ונרות מנר.

"מציאה ממציאה".

כתיב הכא: "שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם" (שמות יב, יט),
וכתיב התיב: "והחפש בגדול החל ובקטן מלה ומצא"³⁰ (בראשית מד, יב).

"מציאה מחיפוש" דידיה.

"והיפוש מנרות".

דכתיב: "בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות" (צפניה א, יב),
"ונרות מנר".

דכתיב: "נר ה' נשמת אדם חפש כל חדרי בטן" (משלי כ, כז).

תנא דבי רבי ישמעאל:

"לילי ארבעה עשר בודקים את החמץ לאור הנר.

אף על פי שאין ראיה לדבר, זכר לדבר,

שנאמר: "שבעת ימים שאר לא ימצא",

ואומר: "והחפש בגדול החל ובקטן מלה",

ואומר: "בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות",

ואומר: "נר ה' נשמת אדם חפש"³¹.

מאי "ואומר"?

וכי תימא: האי "בעת ההיא" קולא הוא,

דקאמר רחמנא: לא בדיקנא לה בירושלים בנהורא דאבוקה, דנפיש נהורא טובא,

אלא בנהורא דשרגא, דזוטר נהורא טפי,

דעון רבה משתכח, ועון זוטר לא משתכח.

תא שמע: "נר ה' נשמת אדם".

³⁰ והחפש בגדול החל ובקטן מלה ומצא הגביע באמתחת בנימין

³¹ נר ה' נשמת אדם חפש כל חדרי בטן

22. ז, ב - ח, א

כ"י

מפני שאור הנר יפה לבדיקה.
לקמיה מפרש מאי מעליותא מאבוקה:
לאורה נבדקת. לאור שלה נבדקת ואין צריך להביא לה אור הנר בלילה אלא בודקה ביום:
ודהיכא. באיזה מקום בחדר לא סגיא לה לאור הארובה:
אי נימא להדי ארובה. נגד החור ממש אמאי לא היינו אכסדרה: לצדין. של חור:

תנו רבנן:

"אין בודקין לא לאור החמה, ולא לאור הלבנה, ולא לאור האבוקה, אלא לאור הנר, מפני שאור הנר יפה לבדיקה, ואף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר, שנאמר: "שבעת ימים שאר לא ימצא בבתים" (שמות יב, ט), ואומר: "וחפש בגדול החל"³² (בראשית מו, יב), ואומר: "בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות" (צפניה א, יב), ואומר: "נר ה' נשמת אדם הפש כל חדרי בטן" (משלי כ, כז)."

ח,א

האי "אור החמה" היכי דמי?

אי נימא בחצר,

האמר רבא:

חצר - אינה צריכה בדיקה,

מפני שהעורבין מצויין שם.

אלא באכסדרה,

האמר רבא:

אכסדרה לאורה נבדקת!

לא, צריכא לארובה דבחדר.

ודהיכא?

אי לבהדי ארובה - היינו אכסדרה!

אלא לצדין.

³² וְחָפֵשׁ בַּגְּדוּל הַחֵל וּבִקְטָן כֻּלָּה וַיִּמְצָא הַגְּבִיעַ בְּאִמְתַּחַת בְּנֵימִין

23. ח, א

רש"י

ונוגה. של עתיד לצדיקים כאור של שבעת ימי בראשית יהיה:
קרנים. מלשון כי קרן עור פניו (שמות לד) וזהרורין מיד הקב"ה לו לצדיק מזיו של הקב"ה ילכו זהרורין להקרין פני הצדיקים ולא יהיה אורם שוה לאורו אלא כנר בפני האבוקה:
אורו לאחריו. ואדם האוחזו לפניו הוא בודק הלכך אין יפה לבדיקה:
בעית. מתירא שלא יבעיר את הבית ואין לבו על הבדיקה יפה:
האי משיך נהוריה. אור הנר נמשך ומאריך במקומו ואינו דולק בקפיצות אלא נח במקום אחד:
מיקטף איקטופי. נפסק וקופץ תמיד לשון הקוטפים מלות (איוב ט):

"ואבוקה לא"!!

והאמר רבא:

מאי דכתיב: "ונגה פאור תהיה, קרנים מידו לו, ושים הביון צוה" (חבקוק ג, ד)?
 למה צדיקים דומין בפני שכינה?
 כנר בפני האבוקה!

והאמר רבא:

אבוקה להבדלה מצוה מן המוכהר!

אמר רב נחמן בר יצחק:

זה - יכול להכניסו לחורין ולסדקין,
 וזה - אינו יכול להכניסו לחורין ולסדקין.

רב זביד אמר:

זה - אורו לפניו,
 וזה - אורו לאחוריו.

רב פפא אמר:

האי - בעית,
 והאי - לא בעית.

רבינא אמר:

האי - משיך נהורא,
 והאי - מיקטף איקטופי.

רפ"י

כל לאיתויי מאי. דלא תנא מקום שמכניסין בו כו':
חורי. שבכותל:
העליונים והתחתונים. הגבוהים יותר מדאי והנמוכים יותר מדאי ואין נוחין להשתמש אין צריך לבדוק:
וגג היציע. אע"פ שהוא נמוך הואיל ומשופע אין צריך לבדוק אבל שאר גגין שלהן לא היו משופעין:
יציע. אנפרייץ {יציע [אגף צדדי בבנין, שגגו יורד בשיפוע מקיר הבניין הראשי ולחוץ]}:
גג המגדל. משטיייר {מזנון לשמירת אוכל} של עץ שנותנים לתוכו כלים ואוכלים תוכו צריך בדיקה ולא גג:
ורפת בקר. שאם היה שם חמץ הבהמות אכלוהו:
ולולין. מקום דירת תרנגולין:
ומתבן. בית התבן דמה דרכו של חמץ שם וכן אוצרות יין ושמן:
החולקת. מעמידין אותה במקום מחיצה לחלק תשמישי הבית ואורחא דמילתא נקט:
ומפסקת. יש הפסק בין שוליה לקרקע כגון שרגליה גבוהים למטה:
עד מקום שידו מגעת. כגון שהכותל עב הרבה:
ומפסקת. יש אויר בין שוליה לעצים:
קשיא חורין אחורין. דקא תנא הכא חורין צריכין בדיקה:
הא. דקתני לעיל אין צריכין בעילאי ותתאי שאין נוחה תשמישתן כדקתני בהדיא והא באמצעי שנוחים להשתמש:
דמדליא. שגבוהה הרבה ויש אויר תחתיה הרבה נוחה תשמישתה:
דמיתתאי. אף על פי שיש קצת אויר אין נוחה תשמישתה:
במסתפק. אוצר שמסתפק הימנו יין לשולחנו צריך בדיקה פעמים שהשמש נכנס להביא יין כשהוא כלה על השולחן ופתו בידו:
יש קבע לאכילה. יודע הוא כמה שמן צריך לכך וכך בני אדם ומביאו קודם סעודה ואין צריך לעמוד מן השלחן ולהביא אבל יין אין קבע לשתיה פעמים ששתיית סעודה מרובה משל אתמול ואין השמש בקי בדבר:
עשו אוצרות שכר בבבל. להצריך בדיקה במסתפק כאוצרות יין בארץ ישראל דכיון דרגילין בו אין קבע לשתיתו:

24. ח, א

"כל מקום שאין מכניסין [בו חמץ - אין צריך בדיקה]".

"כל מקום" - לאיתויי מאי?

לאיתויי הא דתנו רבנן:

"חורי בית העליונים והתחתונים, וגג היציע, וגג המגדל, ורפת בקר, ולולין, ומתבן, ואוצרות יין ואוצרות שמן - אין צריכין בדיקה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: מטה החולקת בתוך הבית ומפסקת - צריכה בדיקה".

ורמניהו:

"חור שבין אדם לחבירו - זה בודק עד מקום שידו מגעת, וזה בודק עד מקום שידו מגעת, והשאר מבטלו בלב. רבן שמעון בן גמליאל אומר: מטה החולקת בתוך הבית, ועצים ואבנים סדורים תחתיה, ומפסקת - אינה צריכה בדיקה".

קשיא מטה אמטה,

קשיא חורין אחורין!

חורין אחורין לא קשיא,

הא - בעילאי ובתתאי,

והא - במיצעי.

מטה אמטה לא קשיא:

הא - דמידללא,

הא - דמיתתאי.

ו"אוצרות יין אין צריך בדיקה"?

והתניא:

"אוצרות יין - צריך בדיקה,

אוצרות שמן - אין צריך בדיקה!"

הכא במאי עסקינן:

במסתפק.

אי הכי, שמן נמי!

שמן יש קבע לאכילה.

יין - אין קבע לשתיה.

תני רבי חיאי:

"עשו אוצרות שכר בבבל כאוצרות יין בארץ ישראל, במסתפק".

25. ח, א

רש"י

הא ברברבי. אין צריך בדיקה שיש להם קבע ואומד ואין צריך לעמוד ולהביא באמצע הסעודה:
זוטרי. אין להם קבע ואומד וצריך לעמוד ולהביא:
בי מלחי. בית המלח:
ובי קירי. שעה צריך בדיקה לפי שעומד מתוך הסעודה להביא מלח ונרות:

אמר רב חסדא:
 בי דגים - אין צריך בדיקה.

והתניא:
"צדיכין בדיקה!"

לא קשיא:
 הא - ברברבי,
 הא - בזוטרי.

אמר רבה בר רב הונא:
 בי מילחי ובי קירי - צריך בדיקה.

אמר רב פפא:
 בי ציבי ובי תמרי - צריך בדיקה.

26. ח, א-ב

רס"י

דנפל. אם נפל הבנין אין מחייבין אותו לבדוק את גל אבנים אלא למראית העין אבל לא להכניס ידו ביניהן ומתחלה כשהיה הכותל קיים נשתמש בחוריו ועכשיו נפל ויש שם סכנת עקרבים שדרך לימצא באשפות ובגלין:

בשאיין הכלב יכול לחפש אחריו. הכי מפרש לה ר"ש בפ"ב ותניא כמה חפישת הכלב שלשה טפחים:

שמה תאבד לו מחט. קודם לכן ואתי השתא לעיוני בתרה וכיון דמתכוין אף למחט לאו שליח מצוה הוא וניזוק:

וכה"ג. דמתכוין למצוה ולצרכו לאו שליח מצוה הוא בתמיה:

הרי זה צדיק גמור. בדבר זה ולא אמרינן שלא לשמה עושה אלא קיים מצות בוראו שצוהו לעשות צדקה ומתכוין אף להנאת עצמו שיזכה בה לעולם הבא או שיחיו בניו:

בתר דבדק. וגמר את כל המצוה אתי לעיוני בתרה:

כל עצמו אינו בודק. כל עצמו של חור אינו בודק שלא יאמר הנכרי כשפים עשה לי:

ולאו אדעתיה. דנכרי לשום אל לבו עלילה זו:

איך אלך. למשוח את דוד ואע"פ ששלוחו של מקום היה הרי היה ירא:

תנא:

"אין מחייבין אותו להכניס ידו לחוריו ולסדקיו לבדוק מפני הסכנה".

מאי "סכנה"?

אי נימא מפני סכנת עקרב - כי משתמש, היכי אישתמש?

לא צריכא דנפל.

אי "נפל" - למה לי בדיקה?

והתנן:

"חמץ שנפלה עליו מפולת - הרי הוא במבוער" (לא):

התם - שאין הפלב יכול לחפש אחריו, הכא - כשהפלב יכול לחפש אחריו.

והא אמר רבי אלעזר:

שלוחי מצוה אינן ניזוקין!

אמר רב אשי:

שמה תאבד לו מחט, ואתי לעיוני בתרה.

וכהאי גוונא לאו מצוה הוא!?

והתניא:

"האומר: 'סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני' או 'שאהיה בן העולם הבא',

הרי זה צדיק גמור!"

הב,

דילמא, בתר דבדק אתי לעיוני בתרה.

רב נחמן בר יצחק אמר:

משום סכנת הגוים.

ופלימו היא.

דתניא:

"חור שבין יהודי לארמאי - בודק עד מקום שידו מגעת, והשאר מבטלו בלבו.

פלימו אמר:

כל עצמו אינו בודק מפני הסכנה".

מאי "סכנה"?

אי נימא: סכנת כשפים - כי אישתמיש היכי אישתמיש?

התם - כי אישתמיש יממא ונהורא, ולא מסיק אדעתיה.

הכא - ליליא ושרגא הוא, ומסיק אדעתיה.

והאמר רבי אלעזר:

שלוחי מצוה אינן ניזוקין!

היכא דשכיח היזיקא - שאני.

שנאמר: 'ויאמר שמואל: איך אלך ושמע שאול והרגני?

ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך'³³ (שמואל א טז, ב).

³³ ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך ואמרת לזבוח לה' באתי

27. ח, ב

רפ"י

בני בי רב. תלמידים הצריכים לרבם עדיין קרו בני רב:
דדיירו בבאגי. בכפרים שבבקעה ובלע"ז קנפ"א {מישור, שדה פתוח, איזור של שדות}:
מהו למיתי קדומא וחשוכא. השכם והערב קודם עלות השחר ומשתחשך כלום יש להם לירא מן המזיקים:
ועל צוארי. יהא עונש הזיקן דודאי לא יזוקו שהמצוה מגינה עליהם:
ניזיל. לאושפיזא משתחשך מאי כלום יכולין לסמוך על המצוה אף בחזרה או לא:
כלפי שאמרה תורה. מתוך שאמרה תורה כך אנו למדים שהבטיחו הכתוב שלא יזוק ממונו וכל שכן גופו דאין דרכו לזוק דאדם אית ליה מזלא ואינו מהיר להיות ניזק בגופו:
כדר' אמי. קרא קמא לכדר' אמי אתא:

בעו מיניה מרב:
 הני בני בי רב דדיירו בבאגא,
 מהו למיתי קדמא וחשוכא לבי רב?

אמר להו:
 ניתו עלי ועל צוארי.

ניזיל מאי?

אמר להו:
 לא ידענא.

איתמר:
 אמר רבי אלעזר:
 שלוחי מצוה אינו ניזוקין לא בהליכתו ולא בחזירתו.

כמאן?

כי האי תנא, דתניא:
"איסי בן יהודה אומר:
כלפי שאמרה תורה: "ולא יחמד איש את ארצו"³⁴ (שמות לד, כד),
 מלמד שתהא פרתך רועה באפר ואין חיה מזיקתה,
 תרנגולתך מנקרת באשפה ואין חולדה מזיקתה.
 והלא דברים קל וחומר; ומה אלו שדרךן לזוק - אינן ניזוקין,
 בני אדם שאין דרךן לזוק - על אחת כמה וכמה.
 אין לי אלא בהליכה, בחזרה מניו?
 תלמוד לומר: **"ופנית בבקר והלכת לאהלך"**³⁵ (דברים טז, ז),
 מלמד שתלך ותמצא אהלך בשלום."

וכי מאחר דאפילו בחזירה, בהליכה, למה לי?

לכדרבי אמי,
 דאמר רבי אמי:
 כל אדם שיש לו קרקע - עולה לרגל,
 ושאינו לו קרקע - אין עולה לרגל.

³⁴ ולא יחמד איש את ארצו בעלותך ליראות את פני ה' אלוהיך שלש פעמים בשנה
³⁵ ובשלת ואכלת במקום אשר יבחר ה' אלהיך בו ופנית בבקר והלכת לאהלך

28. ח, ב

כ"י

פירות גינוסר. מתוקין מאד
כדאמר"י בברכות (דף מד.)
והיינו כינרת שם מדינה בארץ
ישראל:

אמר רבי אבין בר רב אדא אמר רבי יצחק:

מפני מה אין פירות גינוסר בירושלים?

כדי שלא יהו עולי רגלים אומרים:

אלמלא לא עלינו אלא לאכול פירות גינוסר בירושלים דיינו,

נמצאת עליה שלא לשמה.

"כיוצא בו אמר רבי דוסתאי ברבי ינאי:

מפני מה אין חמי טבריא בירושלים?

כדי שלא יהו עולי רגלים אומרים: אלמלא לא עלינו אלא לרחוק בחמי טבריא דיינו,

ונמצאת עליה שלא לשמה."

29. ח, ב

רש"י

"ובמה אמרו שתי שורות [במרתף]?"
מקום שמכניסין בו חמץ].

"מרתף" - מאן דכר שמה?

מרתף מאן דכר שמה. לפוטרו מן הבדיקה דקא מתמה תנא קמא ואמר ובמה אמרו: **הכי קאמר.** דקתני רישא כל מקום שאין מכניסין בו ואמרי לעיל כל מקום לאיתויי מאי לאיתויי אוצרות יין ושמן ומשום הכי אמריי ובמה אמרו לקמן צריך בדיקה ומפרש במקום שמכניסין בו חמץ והיכי דמי כגון במסתפק:

הכי קאמר:
כל מקום שאין מכניסין בו חמץ - אין צריך בדיקה, ואוצרות יין ואוצרות שמן - נמי אין צריך בדיקה, ובמה אמרו שתי שורות במרתף? מקום שמכניסין בו חמץ, ובמסתפק.

30. ח, ב

כ"י

שתי שורות שאמרו. בית שמאי (אומרים) מן הארץ ועד שמי קורה דרך האוצרי יין לסדר חביותיהן שורות שורות עד שממלאין כל קרקע המרתף וחוזרין ומניחין חבית על חבית כשורות תחתונות עד הקורה ואמרי בית שמאי שאותן שתי שורות חיצונות אותה שרואה את הפתח על פני רוחב כל המרתף והשורה שלאחריה צריך לבדוק מן הארץ עד התקרה:

שמי קורה. כמו שמי השמים (תהלים קמת):

ור' יוחנן אמר. שתי שורות שאמרו בית שמאי היא שורה חיצונה מן הארץ ועד תקרה וחוזר ובודק כל החביות העליונות על פני כל ארכו ורחבו של מרתף שאף היא נקראת שורה אם באת למנות מלמעלה למטה:

גאם. היא גימ"ל יונית ועשויה כמין כף שלנו פתוחה שורה אחת כמין גאם היינו שורה בזקיפה ושורה עליונה בשכיבה כאדם הבודק כותל הבית מבחוץ והגג:

הרואה את הקורה. דהיינו כל גג השורות:

שלפנים הימנה. של חיצונה: **ושלמטה הימנה.** של עליונה אינה צריכה בדיקה:

"בית שמאי אומרים: שתי שורות [על פני כל המרתף]."

אמר רב יהודה: שתי שורות שאמרו - מן הארץ ועד שמי קורה.

ורבי יוחנן אמר: שורה אחת כמין גאם.

תניא כוותיה דרב יהודה, **תניא כוותיה דרבי יוחנן.**

תניא כוותיה דרב יהודה: **"בית שמאי אומרים: שתי שורות על פני כל המרתף, ושתי שורות שאמרו מן הארץ ועד שמי קורה."**

תניא כוותיה דרבי יוחנן: **"שתי שורות על פני כל המרתף - חיצונה רואה את הפתח, ועליונה רואה את הקורה, שלפנים הימנה, ושלמטה הימנה, אין צריך בדיקה."**

31. ח, ב

רפ"י

בית הלל אומרים כו'. מתניי קא נסיב:
עליונה ושלמטה הימנה. האי המרתף קאמר כדאמר ר' יוחנן אליבא דבית שמאי אלא שורת חבית אחת על פני רוחב כל המרתף ולא מן הארץ ועד הקורה אלא אותה שורה הרואה את הפתח ואת הקורה:
ושלמטה הימנה. ועוד שורת חבית אחת למטה מן העליונה היא משורה הזקופה כנגד הפתח והאי פתח לאו כנגדו ממש קאמר אלא הכותל שהפתח בו קרי הכי:
עליונה ושלפנים הימנה. בגג החבית בודק שתי שורות על פני כל המרתף:
מאי טעמא דרב. דלא בעי למימר עליונה ושלפנים הימנה כמשמעותיה דמתניתין דהא מתניתין עליונות קתני:
דייק חיצונות. ואותה שלפנים לאו חיצונה היא וקא סבר רב דתנא דמתניי בחיצונות דק בלישניה אבל בעליונות לא דק בלישניה:
תתאי דתתייתא. כגון שלישית ושתחתייה:
ושמואל דייק עליונות. והא של מטה לאו עליונה היא:

"בית הלל אומרים:

שתי שורות החיצונות שהן העליונות".

אמר רב:

עליונה ושלמטה הימנה.

ושמואל אומר:

העליונה ושלפנים הימנה.

מאי טעמא דרב?

דייק "חיצונות".

והא "עליונות" קתני!

למעוטי תתאי דתתייתא.

ושמואל אומר:

עליונה ושלפנים הימנה.

מאי טעמא?

דייק "עליונות".

והא "חיצונה" קתני!

למעוטי גוייתא דגוייתא.

רבי חייא תני כוותיה דרב, וכולהו תנאי תנו כוותיה דשמואל.

והלכתא כוותיה דשמואל.

32. ט, א-ב

כ"ז

מתני'

אין חוששין שמא גיררה חולדה כו'. אין חוששין כשבדק זוית זו ובא לבדוק זו שמא בתוך שבא לבדוק זו גיררה חולדה חמץ למקום הבדוק וצריכנא לחזור ולבדוק:
שאם כן. שבאת לחוש לכך הרי גם מחצר לחצר יש לומר כך אני בדקתי קודם לחבירי ולאחר בדיקתי הביאה חולדה חמץ מחצר חבירי לחצרי ואין לדבר סוף ולאו חצר ממש קאמר אלא כל בתי החצר קרוי חצר:

גמ'

הא חזינן. שהביאתו לכאן חיישינן שמא עדיין הוא כאן וצריך לבדוק ואמאי נימא אכלתיה:
מי לא תנן. במסכת אהלות מדורות העובדי כוכבים טמאין מפני שקוברין נפליהם בבתיהם והעכו"ם מטמאין במיתתן אף באהל לרבנן ולר"ש בן יוחי נמי דאמר קברי העובדי כוכבים אינם מטמאין במגע ומשא מודה הוא דלא אימעוט אלא מטומאת אהל דלא מקרו אדם: וכמה ישהה הנכרי במדור ויהא המדור צריך בדיקה לכשיצא העכו"ם וירצה ישראל לדור בו:
מ' יום. כדי יצירת הולד:
ואע"פ שאין עמו אשה. לפי שחשוד הוא על הזנות:

וכל מקום שחזיר וחולדה יכולין להלוך אין צריכין בדיקה. שאם הושלך שם חטוהו ואכלהו:
הא. דאהלות בבשרא מיירי הלכך ודאי אכלהו דלא משתיירא:
האי מאי. כלומר מאי קושיא אי"נ אורחא דמשיירי בבשרא ליכא לן למיחש התם מידי דהתם חששא בעלמא הוא אימור הוה אימור לא הוה הלכך היכא דשכיחא חולדה תלינן לקולא ואמרי' אם תמצא לומר הוה אימור אכלתיה וספק אכילה יכול להוציאנו מידי ספק השלכה אבל הכא גבי חמץ דקשיא לך היכא דחזינן דגררה נמי נימא אכלתיה ודאי הוה. מי יימר דאכלתיה. הוי ספק ביעור ודאי חמץ היה כאן ואין ספק היתר מוציא את הבית הזה מידי ודאי איסור:

מגורה גורן:

בני יומן. דנכרין הן שהיום נתמרחו:
והא הכא. דכיון דממורחין הן והרי הן בבית דכל מגורה בבית היא:
ודאי טבילי. דהא נגמרה מלאכתן וראו פני הבית וחל שם טבל עליהן משעה שראה פני הבית ספק עישרן חבר זה ספק לא עישרן ואתי ספק זה ומוציא פירות הללו מידי ודאי טבל משום דרוב חברים מעשרין הם מיד קודם שיניחם מתחת ידו:
התם ודאי וודאי הוא. כי היכי דפשיטא לן דטבילי מעיקרא הכי נמי פשיטא לן דעשרינהו ואין גמגום והילוך אחר הרוב בדבר אלא חזקה ודאי על כל החברים:

ואי בעית אימא ספק וספק הוא. כי היכי דמספקא לן אי לא עשרינהו הכי נמי איכא לספוקי אי חל עלייהו שם טבל מעולם אי לא ומעיקרא אימור לא טבול ואע"פ שהן ממורחין ובתוך הבית אימור עבד להו כדרי' אושעיא שהכניסה לבית במוץ שלה ואחר כך דש וממרח וחובת הטבל חלה בראיית פני הבית בבבא מצינא בהשוכר (דף פח:.) וזה בראיית פני הבית לא נגמרה מלאכתן לחול עליו שם טבל וכשגמר מלאכתן כבר בתוך הבית הוא ואין אלו פני הבית אלא כשנכנס דרך פתחים כדתינא חסידיים הראשונים היו מכניסים פירותיהן דרך טרקסמון כדי לחייבן במעשר עכשיו מכניסין דרך גגות דרך חצרות וקרפיפות לבית כדי לפוטרו הלכך לא חייל עלייהו שם טבל ומותר היורש הזה לאוכלן אכילת קבע ולא תימא נהי דלא חייל עלייהו טיבלא לאכילת עראי אכילת קבע מיהא ליתסרו דהא דמיתסרא אכילת קבע קודם קביעות גורן וגמר מלאכה מדרבנן הוא וגבי איסור דרבנן סמכינן אחזקת חבר שעשרין:

ט, א

משנה

אין חוששין שמא גיררה חולדה מבית לבית וממקום למקום. דאם כן - מחצר לחצר ומעיר לעיר, אין לדבר סוף.

גמרא

טעמא דלא חזינא דשקל, הא חזינא דשקל - חיישינן, ובעי בדיקה.

ואמאי?

נימא אכלתיה!

מי לא תנן:

"מדורות הגוים טמאים.

וכמה ישהה במדור, ויהא המדור צריך בדיקה?

ארבעים יום.

ואף על פי שאין לו אשה.

וכל מקום שחולדה וחזיר יכולין להלוך - אינו צריך בדיקה" (אהלות יח, ז-ח-ז!)

אמר רבי זירא:

לא קשיא:

הא - בבשר,

והא - בלחם.

בבשר - לא משיירא.

בלחם - משיירא.

אמר רבא:

האי מאי?

בשלמא התם אימור הוה, אימור לא הוה

ואם תמצא לומר הוה אימור אכלתיה.

אבל הכא - דודאי, דחזינא דשקל, מי יימר דאכלתיה?

הוי ספק וודאי, ואין ספק מוציא מידי ודאי.

ואין ספק מוציא מידי ודאי?!

והא תניא:

"חבר שמת,

והניח מגורה מליאה פירות,

ואפילו הו בני יומן - הרי הו בחזקת מתוקניו".

והא הכא דודאי טבילי הני פירי, וספק מעושרין וספק לא מעושרין,

קאתי ספק ומוציא מידי ודאי!

התם - ודאי וודאי הוא,

דודאי מעשרי, כדרבי חנינא חוזהא.

דאמר רבי חנינא חוזהא:

חזקה על חבר שאין מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן.

ואיבעית אימא:

ספק וספק הוא,

דילמא מעיקרא אימור דלא טבילי כרבי אושעיא.

רש"י

כדי שתהא בהמתו אוכלת. ואפילו קבע דכל זמן שאין שם גורנו של טבל עליו אינו אוסר באכילת עראי וכל אכילת בהמה לא גזרו עלה משום אכילת קבע דתנן במסכת פאה (פ"א מ"ו) מאכיל לבהמה ולחיה ולעופות ופטור מן המעשרות עד שימרח אבל למאכל אדם נהי דלא טביל מדאורייתא מיהו אפילו קודם מירוח אסרו לאכול קבע בכולי גמרא:
מציק. איניש אלמא וישראל הוה:

ובא כהן והציץ. על שפת הבור: **לידע אם זכר אם נקבה.** וכהן קרוב או מבני הבית היה ושלחוהו שם להגיד לאמו מה טיבו ותבחין בין טומאת וטהרת זכר לימי טומאת וטהרת נקבה ולא נזכר אותו כהן על אזהרת לנפש לא יטמא והציץ בו בבור והנפל לא ראה וטיהרוהו ממאהיל על המת:
שחולדה וברדלס מצויין שם. וסתם חור חולדה וברדלס פותח טפח הוא וגיררוהו לחורן ולא האהיל:

רוח הפילה. שפיר מלא רוח ואם תמצא לומר נפל היה כלומר לכל אלה הוצרך שמא רוח הוא ואגיד ואין כאן לא טומאת זכר ולא טומאת נקבה ואם אראה שהוא וולד צריכני לראות אם זכר אם נקבה:

ודאי גררוהו. מוחזקין הן בכך ולא דמי למתניתין דקתני הא חזינא חיישינן דנהי דודאי אכלה לא אמר אבל גיררוהו לחור שלהן אמר:

ברדלס. אלנמיס פוטוישיי {בואש [ברור שרשיי הבין כי מדובר בחיה מסוג החולדה, הגוררת מזונות מהבית, ולא יכול לזהות אותה עם ה"ברדלס" המקובל, שאינו מצוי בצרפת]}:

דאמר רבי אושעיא:
מערים אדם על תבואתו,
ומכניסה במוץ שלה,
כדי שתהא בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר.

וכי אין ספק מוציא מידי ודאי?!
והתניא:

"אמר רבי יהודה:

מעשה בשפחתו של מציק אחד ברימון, שהטילה נפל לבור,

ובא כהן והציץ בו לידע אם זכר הוא אם נקבה היא,

ובא מעשה לפני חכמים וטיהרוהו,

מפני שחולדה וברדלס מצויין שם."

והא הכא דודאי הטילה, וספק גררוהו, וספק לא גררוהו והיא שענתא, קאתי ספק ומוציא מידי ודאי!

לא תימא **"שהטילה נפל לבור"**,

אלא אימא: **"שהפילה נמין נפל לבור"**,

והוי ספק וספק.

והא: **"לידע אם זכר הוא אם נקבה היא" קתני!**

הכי קאמר:

לידע אם רוח הפילה, אם נפל הפילה,

ואם תמצא לומר נפל הפילה, לידע אם זכר הוא ואם נקבה היא.

ואיבעית אימא:

התם - ודאי וודאי הוא, כיון דחולדה וברדלס מצויין שם ודאי גררוהו בההיא שענתא.

נהי, דשיורי משירא,

מיגרר מיהת ודאי גררום בההיא שענתא.

לישנא אחריןא:

נהי דודאי אכלום לא אמרינן,

ודאי גררוהו לחורייהו אמרינן.

ט,ב

רש"י

ומה שמשייר. אחר בדיקה מאכילתו יניחנו בצנעה: **בשלשה עשר**. רישא דקתני אין חוששין בבודק בשלשה עשר שמצוי פת הרבה לחולדה בתוך הבתים ואינה חוששת לשייר וסיפא בהדיא תנן בה ביי"ד וכיון דלא חזיא החולדה פת הרבה בבתים כמות שהיא רגילה משיירא:

וכי חולדה נביאה היא. לתת לב על כך ולראות את הנולד ויודעת שלא יאפו עוד היום:

ותיטול בפנינו. והיכא דחזינן על כרחיך חיישינן:

וימצא תשע. דהכא ודאי איכא למיחש דהא מוכחא מילתא שנטלה פרוסה אחת:

33. ט, ב

["אין חוששין שמה גידרה חולדה מבית לבית וממקום למקום"].

ומי אמרינן: "אין חוששין שמה גדרה חולדה"?
 והא קתני סיפא:
**"מה שמשייר יניחנו בצנעה,
 שלא יהא צריך בדיקה אחריו!"**

אמר אביי:
 לא קשיא:
 הא - בארבעה עשר,
 והא - בשלשה עשר.

בשלשה עשר - דשכיח ריפתא בכולהו בתי לא מצנעא.
 בארבעה עשר - דלא שכיחא ריפתא בכולהו בתי, מצנעא.

אמר רבא:
 וכי חולדה נביאה היא?!
 דידעא דהאידין ארביסר, ולא אפי עד לאורתא, ומשיירא ומטמרא!?

אלא, אמר רבא:
 מה שמשייר - יניחנו בצנעה,
 שמה תטול חולדה בפנינו, ויהא צריך בדיקה אחריו.

תניא כוותיה דרבא:
"הרוצה לאכול חמץ אחר בדיקה ביצר יעשה?"
**מה שמשייר - יניחנו בצנעה,
 שלא תבוא חולדה ותיטול בפנינו,
 ויהא צריך בדיקה אחריו."**

רב מרי אמר:
 גזירה שמה יניח עשר וימצא תשע.

34. ט, ב - י, ב

רפ"י

תשע ציבורין כו'. פיסקי הלכות הן:
ואתא עכבר ושקל. ונכנס לבית בפנינו ולא ידעינן אי חמץ שקל וכיון דחוינא צריכין אנו לבדוק או דילמא מצה שקל:
היינו תשע חנויות. דקיימא לן בהו לקמיה דכל קבוע שנטלו ממקום קבוע אין הולכין בו אחר הרוב אלא הרי הוא כמחצה על מחצה וספק איסורא לחומרא:
פירש. פרוסה מאחת מן הציבורין לאחת מן הזויות ולא ידענא מהי מינייהו פירש ואתא עכבר ושקליה ונכנס לבית:
היינו סיפא. דמתניתין דתשע חנויות דהיכא דלא לקחו במקום קבועו הולכין בו אחר הרוב:
ולקח מאחת מהנה. בתוך החנות ספקו אסור דכל קבוע כמחצה על מחצה נידון דנפקא לן מן וארב לו וקס עליו (בפי' בתרא דיומא) (פד:) ובפי"ק דכתובות (טו.):
ובנמצא. בשר הנמצא בקרקע בין החנויות. הלך אחר הרוב דכל דפריש מרובה פריש דכיון דפריש אין כאן תורת קבוע:
שתי קופות. דבר זה אנו יכולין ללמדו ממשנת שתי קופות דתלינן לקולא:
ולפניהן שני סאין. של פירות: **ונבלו אלו לתוך אלו.** הסאין לתוך אלו הקופות וידוע לנו שהאחד נפל בזו ואחד בזו ואין ידוע אי זה בזו ואי זה בזו:
הרי אלו מותרין. פירות של קופות החולין מותרין לזר כבתחלה אפי' אין בקופה כדי להעלות הסאה באחד ומאה שאנו אומרים חולין לתוך חולין נפלו אלמא תלינן לקולא היתר בהיתר ואיסור באיסור ואע"ג דאיכא למימר איפכא הכא נמי לקולא תלינן ואמרין החמץ נכנס לשאינו בדוק והמצה לבדוק:
בתרומה דרבנן. בזמן הזה: **ולא ידעינן אי להאי על ואי להאי על.** אי מצרכינן בדיקה לתרוייהו אי לא:
היינו שני שבילין. מהא דתנן גבי שני שבילין מצינו למיפשט:
אחד טמא. קבר מוטל בו לרחבו וממלא את כולו ואין עובר בו שלא יאהיל:
והלך ועשה טהרות. נגע בטהרות אח"כ:
והלך בשני. יודעין הן שבשביל שהלך זה לא הלך זה דהשתא ודאי אחד מהן טמא:

תשע ציבורין של מצה ואחד של חמץ, ואתא עכבר ושקל. ולא ידעינן אי מצה שקל, אי חמץ שקל?

היינו תשע חנויות. פירש, ואתא עכבר ושקל, היינו סיפא, דתניא³⁶:
"תשע חנויות, נולדו מוכרין בשר שחוטה, ואחת מוכרת בשר נבלה. ולקח מאחת מהן, ואינו יודע מאיזה מהן לקח - ספיקו אסור. ובנמצא - הלך אחר הרוב."

שני ציבורין, אחד של מצה ואחד של חמץ. ולפניהם שני בתים, אחד בדוק ואחד שאינו בדוק. ואתו שני עכברים, אחד שקל מצה, ואחד שקל חמץ. ולא ידעינן הי להאי עייל והי להאי עייל,

היינו שתי קופות. דתניא³⁷:
"שתי קופות, אחת של חולין ואחת של תרומה. ולפניהן שני סאין, אחד של חולין ואחד של תרומה. ונפלו אלו לתוך אלו, - מותרין. שאני אומר: חולין לתוך חולין נפלו, ותרומה לתוך תרומה נפלה."

אימור דאמרין: "שאני אומר" בתרומה דרבנן, בחמץ דאורייתא - מי אמרין?! אטו בדיקת חמץ דאורייתא?! דרבנן היא! מדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה.

יא

צבור אחד של חמץ, ולפניו שני בתים בדוקין, ואתא עכבר ושקל, ולא ידעינן אי להאי על, אי להאי על.

היינו שני שבילין, דתנן:
"שני שבילין, אחד טמא, ואחד טהור. והלך באחד מהן. ועשה טהרות. ובא חבירו והלך בשני, ועשה טהרות. דבי יהודה אומר:

³⁶ ע"פ מסורת הש"ס אין משנה כזאת.

³⁷ ע"פ מסורת הש"ס אין משנה כזאת.

ר"י

אם נשאלו, זה בפני עצמו, וזה בפני עצמו - טהורין, שניהן בבת אחת - טמאין. רבי יוסי אומר: בין כך ובין כך - טמאין" (טהרות ה, ה).

אם נשאלו. כל א' לחכם ספקו בפני עצמו טהור ואין ב"ד יכול לטמאו כדקיימא לן בספק טומאה ברה"ר ספקו טהור ואם באו בבת אחת הואיל ובהוראה אחת יש לנו לומר טמאין או טהורין אי אפשר לנו לומר להם טהורים אתם שהרי האחד ודאי טמא ר' יוסי אומר בין כך ובין כך טמאין גרס: **בזה אחר זה דברי הכל טהורין.** אע"פ שכל אחד אומר לפנינו כך היה המעשה שלי ושל חבירי אבל איני נשאל אלא על עצמי מה תהא עלי:

עליו ועל חבירו. מה תהא על שנינו ר' יוסי מדמי להו לבת אחת ואע"פ שאין שניהן לפניך צריך אתה הוראה אחת לשניהן או טמאין אתם או טהורין אתם והרי אין אתה יכול לומר טהורין אתם: **ר' יהודה מדמי להו לזה אחר זה.** הואיל ואין כאן שואל אלא אחד משיבין לו טהור אתה שהרי ספק ביאה הוא ומעצמו יבין שאף חבירו כמוהו אבל כששניהן שואלין בתוך כדי דיבור צריך אתה להשיב לשניהן כאחד וגבי בתים נמי אם באו לשאול זה לעצמו וזה בפני עצמו אמרינן ליה לכל חד אי אתה צריך לבדוק דכיון דבדיקת חמץ דרבנן תלינן לקולא ואמרינן ספקו מותר ואי בבת אחת באו שניהן צריכין בדיקה: **ספק על ספק לא על.** ראה עכבר שנטל חמץ בחצר והבית בדוק ואין יודע אם נכנס או לא נכנס:

בקעה. הרבה שדות הסמוכים יחד קרי בקעה: **בימות הגשמים.** הויא בקעה רשות היחיד לטומאה מפני שכבר צמח הזרע ואין רשות לכל אדם ליכנס לה וק"ל ספק טומאה ברשות היחיד ספקו טמא: **בשדה פלונית.** כלומר באחת השדות ויודעין אנו באיזו היא וכל שדה ושדה מסויימת במצריה: **במקום הלז.** בבקעה זו:

וחכמים מטמאין. דהויא ליה ספק טומאה ברה"י ור"א לא חשיב לה ספק טומאה אא"כ נכנס לשדה אבל אינו יודע אם האהיל אם לא אבל השתא הוה ליה ספק ספיקא וגבי בתים אפילו רבנן מודו דכיון דבדיקת חמץ דרבנן תלינן לקולא: **על.** העכבר נכנס לבית לפנינו ובדק בעל הבית אחריו ולא אשכח:

כל דבר שבחזקת טומאה. במסכת נדה גל טמא שנתערב עם שני גלין טהורין בדקו אחד מהן ונמצא טהור הוא טהור ושנים טמאים שנים ומצאן טהורין הן טהורין והשלישי טמא שלשתן ומצאן טהורים כולן טמאים שהיה ר"מ אומר כל דבר שבחזקת טומאה לעולם היא בטומאתה עד שיודע לך טומאה היכן היא וחכמים אומרים בודק בקרקע וחופר עד ששיגע לסלע או לקרקע בתולה שלא זזה ממקומה לעולם ואם לא מצא תולין ואומרים בא עורב ונטלה בא עכבר ונטלה וגבי בדיקת חמץ אפילו לר"מ אמרינן עכבר אכלה דבדיקת חמץ דרבנן: **על ובדק ואשכח.** נכנס העכבר בפנינו ובדק בעל הבית אחריו ואשכח פרוסה ואינו יודע אם זו היא אם לאו: **אבד בה קבר.** אין ידוע היכן מקומו: **נמצא בה קבר.** לאחר זמן ואין ידוע אי זהו קבר האבוד בה:

אמר רבא ואיתימא רבי יוחנן: בבת אחת - דברי הכל טמאין. בזה אחר זה - דברי הכל טהורין. לא נחלקו אלא בבא להשאל עליו ועל חבירו. רבי יוסי מדמי ליה לבת אחת, ורבי יהודה מדמי ליה לזה אחר זה.

ספק על, ספק לא על.

היינו בקעה, ובפלוגתא דרבי אליעזר ורבנן. דתנן:

"הנכנס לבקעה בימות הגשמים, וטומאה בשדה פלונית, ואמר אחד: הלכתי במקום הלז, ואיני יודע אם נכנסתי באותה שדה ואם לא נכנסתי. רבי אליעזר מטהר, וחכמים מטמאין. שהיה רבי אליעזר אומר: ספק ביאה - טהור, ספק מגע טומאה - טמא" (טהרות ו, ה).

על ובדק ולא אשכח.

פלוגתא דרבי מאיר ורבנן, דתנן:

"היה רבי מאיר אומר: כל דבר שבחזקת טומאה, לעולם הוא בטומאתו, עד שיודע לך הטומאה היכן היא. וחכמים אומרים: בודק עד שמיגע לסלע, או לקרקע בתולה" (נדה סא, א).

על, ובדק ואשכח.

פלוגתא דרבי ורבן שמעון בן גמליאל. דתניא:

"שדה שנאבד בה קבר, הנכנס לתוכה - טמא. נמצא בה קבר - הנכנס לתוכה טהור, שאני אומר: קבר שאבד הוא קבר שנמצא דברי רבי. ורבן שמעון בן גמליאל אומר: תיבדק כל השדה כולה".

רש"י

הניח מנה. של מעשר שני: **מעורבין.** ומביא סלעים בשוה מנה ואומר כל מקום שהן מעות מעשר שני הרי הן מחוללים על הסלעים הללו ומעלה הסלעים לירושלים:

הכל חולין. שהמנה נטל ואלו הובאו אחרי כן וגבי חמץ נמי לרבנן הטי' (נמי) שהניח אינן כאן וצריך לבדוק כל הבית שמא גרום חולדות והעשר הנמצאות איש אחר הביאן כאן:

היינו סיפא. לרבי (מאיר) [דאמר] זה הנמצא זהו א' מן הראשונים הכא נמי א"צ לבדוק ולחזור אלא על הפרוסה האבודה ולרבנן צריך לחזור אחר כולן שאין כאן א' מן הראשונים:

הבית טמא. כל כלי הבית טמאין שאני אומר אדם טמא נכנס לשם ומשמש בכל כלי הבית:

זוית מאן זכר שמייה. פתח באבדו וסיים בנמצא בזוית אחרת:

חסורי מחסרא והכי קתני. שאני אומר אדם טמא נכנס לשם ולקחו לאבוד וגבי מצא בזוית אחרת שמא אדם טמא הניחו שם רבן שמעון כו' וגבי חמץ נמי לרבנן חוששין שמא עכבר עשה וכיון דחוששין לעכבר יש לחוש נמי לא זהו אלא אחר ולרבן שמעון תולין באדם עצמו שהוא עשה ושכח וא"צ בדיקה:

הניח תשע ומצא עשר.

פלוגתא רבי ורבנן.

דתניא:

"הניח מנה, ומצא מאתים,

חולין ומעשר שני מעורבין זה בזה,

דברי רבי.

וחכמים אומרים:

הכל חולין".

הניח עשר ומצא תשע.

היינו סיפא.

דתניא:

"הניח מאתים ומצא מנה - מנה מונח, ומנה מוטל,

דברי רבי.

וחכמים אומרים:

הכל חולין".

יב

הניח בזוית זו, ומצא בזוית אחרת.

פלוגתא דרבן שמעון בן גמליאל ורבנן,

דתניא:

"קרדום שאבד בבית - הבית טמא,

שאני אומר: אדם טמא נכנס לשם ונטלו.

רבן שמעון בן גמליאל אומר:

הבית טהור,

שאני אומר: השאילו לאחר ושכח, או שנטלו מזוית זו והניח בזוית האחרת ושכח".

"זוית" מאן דכר שמייה?

חסורי מחסרא, והכי קתני:

"קרדום שאבד בבית - הבית טמא,

שאני אומר: אדם טמא נכנס לשם ונטלו.

או שהניחו בזוית זו, ומצאו בזוית אחרת - הבית טמא,

שאני אומר: אדם טמא נכנס לשם ונטלו מזוית זו והניחו בזוית אחרת.

רבן שמעון בן גמליאל אומר:

הבית טהור,

שאני אומר: השאילו לאחר ושכח, או שנטלו מזוית זו והניח בזוית זו ושכח".

35. י, ב

רש"י

ונכנס אחריו ומצא פירורין צריך בדיקה. ואין תולין הככר בו שאין דרכו של עכבר לפרר ולא זהו ככר שהכניס העכבר: **אם תמצא לומר היינו האי כו'.** דאי פשטת ליה דחיישינן דילמא אחרינא הואי תו לא צריכנא למיבעי שחור ולבן אבל אי פשטת ליה דלא חיישינן אכתי שחור ולבן מיבעיא לן: **ארמוייה.** השליכו ממנו ונטלו הוא וחבירו בחגיגה (ד' טו:): אי נקטיה ביד מאן מרמי ליה מן ידי: **לדידיה הוה שקיל ליה.** את העכבר עצמו היה מביא: **ככר ועכבר בפי חולדה.** עכבר נכנס וככר בפיו וחולדה יוצא' כשנכנס בו לבדוק ובפיה ככר מכאן ועכבר מכאן:

אמר רבא:

עכבר נכנס, וככר בפיו, ונכנס אחריו ומצא פירורין - צריך בדיקה, מפני שאין דרכו של עכבר לפרר.

ואמר רבא:

תינוק נכנס וככר בידו, ונכנס אחריו ומצא פירורין - אין צריך בדיקה, מפני שדרכו של תינוק לפרר.

בעי רבא:

עכבר נכנס וככר בפיו, ועכבר יוצא וככר בפיו, מהו?

מי אמרינן: היינו האי דעל, והיינו האי דנפק. או דילמא: אחרינא הוא.

אם תמצא לומר: היינו האי דעל והיינו האי דנפק, עכבר לבן נכנס וככר בפיו, ועכבר שחור יוצא וככר בפיו - מהו? האי ודאי אחרינא הוא, או דילמא ארמוי ארמיה מיניה?

ואם תמצא לומר: עכברים לא שקלי מהדדי, עכבר נכנס וככר בפיו, וחולדה יוצאה וככר בפיה - מהו? חולדה ודאי מעכבר שקלתיה. או דילמא: אחרינא הוא. דאם איתא דמעכבר שקלתיה, עכבר בפיה הוה משתכח.

ואם תמצא לומר: אם איתא דמעכבר שקלתיה, עכבר בפיה הוה משתכח, עכבר נכנס וככר בפיו, וחולדה יוצאה וככר ועכבר בפי חולדה - מהו?

הכא ודאי איהו הוא,

או דילמא: אם איתא דאיהו ניהו, ככר בפי עכבר משתכח הוה בעי אישתכוחי. או דילמא: משום ביעתותא הוא נפל, ושקלתיה.

תיקו.

36. י, ב

רש"י

כבר בפי נחש. בעיא באנפי נפשה היא ולא דמי להנדך דלעיל ולייג את"ל:
לא אטרחוהו. ויבטל בלבו:
בממוניה. לשכור חבר:

בעי רבא:

כפר בשמי קורה,
 צריך סולם להזרידה או אין צריך?

מי אמרינן: כולי האי לא אטרחוהו רבנן, כיון דלא נחית מנפשיה לא אתי למיכלה.
 או דילמא: זימנין דנפל ואתי למיכלה.

ואם תמצוי לומר: זימנין דנפל ואתי למיכלה,
 כבר בבור - צריך סולם להעלותה או אין צריך?

הכא - ודאי דלא עבידא דסלקא מנפשה,
 או דילמא: זימנין דנחית למעבד צורכיה, ואתי למיכלה.

אם תמצא לומר: זימנין דנחית לצורכיה ואתי למיכלה,
 כבר בפי נחש - צריך חבר להוציא או אין צריך?

בגופיה אטרחוהו רבנן, במקמוניה לא אטרחוהו רבנן.
 או דילמא לא שנא?

תיקו.

37. י, ב

רס"י

מתני'

בתוך המועד. בשעה ששית שהוא מועד הביעור:
לאחר המועד. משש שעות ולמעלה עד שתחשך:

גמ'

שלוש השבתות. שלש לשונות של השבתה ראייה מציאה והשבתה:

אלמא במכאן ואילך הוא דפליגי. ולא במידי אחרינא דר' יהודה לא מצריך שלש בדיקות אלא הכי קאמר או אור לארבעה עשר או שחרית או בשעה ששית ורבנן אמרי אם לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחריו:

ומר זוטרא מתני. בהדיא באחד משלשה פרקים:

לבתר איסורא. לא יבדוק דגורין דילמא איידי דעסיק ביה אתי למיכל מיניה:

משנה

רבי יהודה אומר:
 בודקין אור לארבעה עשר, ובארבעה עשר שחרית, ובשעת הביעור.
וחכמים אומרים:
 לא בִּדְק אור לארבעה עשר - יבדוק בארבעה עשר.
 לא בִּדְק בארבעה עשר - יבדוק בתוך המועד.
 לא בִּדְק בתוך המועד - יבדוק לאחר המועד.
 ומה שמשייר יניחנו בצניעא, בדִּי שלא יהא צריך בדיקה אחריו.

גמרא

מאי טעמא דרבי יהודה?

רב חסדא ורבה בר רב הונא דאמרי תרנויהו:

כנגד שלש השבתות בתורה:

"ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר"³⁸ (שמות יג, ז),

"שבעת ימים שאר לא ימצא מבתיכם" (שמות יב, ט),

"אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם"³⁹ (שמות יב, טו).

מתיב רב יוסף:

'רבי יהודה אומר:

כל שלא בדק בשלשה פרקים הללו - שוב אינו בודק,"

אלמא במכאן ואילך הוא דפליגי!

מזוטרא מתני הכי:

מתיב רב יוסף:

'רבי יהודה אומר:

כל שלא בדק באחד משלשה פרקים הללו - שוב אינו בודק,"

אלמא ב"שוב אינו בודק" הוא דפליגי.

אלא, רבי יהודה נמי, אם לא בדק קאמר, והכא בהא קמיפלגי:

מזוטרא: מקמי איסורא - אין, בתר איסורא - לא,

גזירה דילמא אתי למיכל מיניה.

ורבנן סברי: לא גזרינן.

³⁸ מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבלך
³⁹ שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם

38. י, ב - יא, ב

רפ"ז

ומי גזר רבי יהודה: "דילמא אתי למיכל מיניה?"

והא תנן:

"משקרב העומר יוצאין ומוצאין שוקי ירושלים שהם מלאים קמח וקלי

שלא ברצון חכמים הן עושין,

דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר:

ברצון חכמים היו עושין" (מנחות סז:).

לא קא גזר רבי יהודה דילמא אתי למיכל מיניה!

אמר רבא:

שאני חדש, מתוך שלא התרת לו אלא על ידי קטוף, הוא זכור.

אמר ליה אביי:

תינח בשעת קטיפה,

טחינה והרקדה - מאי איכא למימר?

הא לא קשיא:

טחינה - ברחאי דיד,

הרקדה - על גבי נפה.

אלא הא דתנן:

"קוצרין בית השלחים ושבעמקים,

אבל לא גודשין" (מנחות עא,א).

ואוקימנא פרבי יהודה, מאי איכא למימר?

אלא אמר אביי:

חדש - בדיל מיניה,

חמץ - לא בדיל מיניה.

אמר רבא: דרבי יהודה אדרבי יהודה קשיא,

דרבנן אדרבנן לא קשיא?!

אלא, אמר רבא⁴⁰:

דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא:

כדשנינו דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא,

הוא עצמו מחזר עליו לשורפו, מיכל קאכיל מיניה?!

רב אשי אומר:

דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא:

"קמח וקלי" תנן

הא דרב אשי בדותא היא,

התינח מקלי ואילך,

מעיקרא עד קלי - מאי איכא למימר?

וכי תימא: על ידי קיטוף בדרבה - אלא: "קוצרין בית השלחים ושבעמקים",

ואוקימנא פרבי יהודה, מאי איכא למימר?

אלא דרב אשי בדותא היא.

משקרב העומר. בו ביום יוצאים ומוצאים שוקי ירושלים מלאים קמח וקלי מן החדש למכור וקודם י"ט נקטף ונטחן ונתייבש הקלי בתנור:

שלא ברצון חכמים. דאיכא למיגזר דילמא כי מעסקי ביה אתי למיכל מיניה:

ר' יהודה אומר כו' מתוך שלא התרת לו. קצירה כדרך כל השנה אלא בידים קוטפין המלילות מן הקרקע דהא אסור לקצור לפני העומר דכתיב (ויקרא כג) עומר ראשית קצירכם אל הכתר שהוא תחלה לקצירה זכור הוא את איסור החדש על ידי שינוי המעשה ולא אתי למיכל:

טחינה והרקדה. שהרי קמח תנינא דהיה בידים וכשטחנהו והרקידוהו איזה שינוי היה שם דלא ליתי למיתב לפומיה ההיא שעתא:

ומשנינן טחינה. לא היו טוחנין אותו ברחים של מים אלא ברחים של יד דהוי שינוי לזכרון:

על גבי נפה. לצד התחתון של נפה הופך הנפה על פניה:

אלא הא דתנן. במנחות קוצרין בית השלחין כדרך חול קודם לעומר:

ושל בית העמקים. תבואה הגדילה בין העמקים וטעמא מפרש התם כתוב אחד אומר וקצרתם את קצירה והבאתם אלמא מותר לקצור קודם לעומר וכתוב אחד אומר עומר ראשית קצירכם דמשמע שהוא קודם לכל קציר הא כיצד ממקום שאתה מביא עומר אי אתה קוצר קודם לו וממקום שאי אתה מביא עומר אתה קוצר ותנן בפרק כל הקרבנות (מנחות פה.) אין מביאין סולת למנחה לא מבית הזבלין ולא מבית השלחין ולא מבית העמקים מפני שתבואה שלהן אינה מן המובחר:

מאי איכא למימר. הא ליכא התם שינוייה דהא קוצרין קתני ובמגל ולא גזרינן דילמא אתי למיכל ואוקמיה לההיא כו' יהודה במסכת מנחות בפרק ר' ישמעאל (דף עא.) מדקתני סיפא אנשי יריחו קוצרין לפני העומר כו' ולא מיחו בידם חכמים ואמרינן מאן שמעת ליה דאמר מיחו ולא מיחו ר' יהודה:

חדש מבדל בדילי מיניה. שהרי לא הורגלו לאוכלו כל השנה ואין למודין לפשוט יד להושיט לפיהם אבל חמץ למודין הן בכך כל השנה:

דרבנן אדרבנן לא קשיא. בתמיה דלא משנית אלא לר' יהודה והא דרבנן נמי קשיא דבמתני' לא גזרינן והתם קתני שלא ברצון חכמים דמשמע דגזר ר' מאיר דהוא מבני פלוגתיה דילמא אתי למיכל:

הוא עצמו מחזר עליו לשורפו. אע"ג דבעלמא גזרינן בדבר שעסוק בו שלא יושיט לפיו הכא בבדיקת חמץ ליכא למיגזר דהוא עצמו כל עסקו זה בחמץ אינו אלא מחזר עליו לשורפו אין לך זכרון לאיסור גדול מזה:

מיכל קא אכיל מיניה. בתמיה:

קמח וקלי תנן. ואין אלו ראויין לאכילה:

מקלי ואילך. לאחר שנתייבש בתנור אין ראוי לאכול:

מעיקרא. בעודו רך בקליות קודם שיתייבש מאי איכא למימר:

וכי תימא. זכור הוא ע"י הקיטוף כדשני רבא לעיל בית השלחים דליכא קיטוף מאי איכא למימר:

אלא בדותא. וטעמא דר' יהודה משום דבדילא מיניה וחמץ לא בדיל מיניה שרגיל בו כל שעה:

רפ"י

כל נר שבגמרא היינו הכלי. קרוישי"ל
{קרוישי"ל: מנורה} :
מנטפת. טיפין דקות כשהפתילה
מבערת:
ואפי' היא של חרס. אותה שפופרת
דמאיסא אפי' אסור דילמא אתי
למיכל מינה ותניא הנותן שמן לנר חייב
משום מבעיר והמסתפק ממנו חייב
משום מכבה:
ור' יהודה מתיר. ואעי'ג דשמן הכל
תדירין בו ודרבנן אדרבנן ליכא
לאקשוויי דהא אוקימנא טעמא בחמץ
משום דהוא עצמו מחזר עליו לשורפו:
קשר של קיימא. שהוא עשוי שלא
להתירו לעולם הוי אב מלאכה במסכת
שבת:
לא יהא קושרו. דהוי קשר של קיימא
אלא עונבו ולא גזרי' עניבה אטו
קשירה:
כורף. כריכה בעלמא:
פונדא. אזור חלל:
פסיקייא. פיישלי"א {פיישול"א: סרט,
רצועה} שכורכין סביבות שוקיים:
שלא יענבנו. גזירה משום קשירה הואיל
ועסוק בכך:
קשיא דרבנן. דשפופרת אדרבנן דחבל:
שמן. זה בשמן דכל שנה מיחלף ואתי
למיכליה:
קושרין דלי בפסיקייא. דלאו קשר
שעשוי להתקיים הוא דאינו מפסיד
פסיקייא שלו בכך:
אבל לא בחבל. שמא יניחנו שם עולמית:
אי נימא חבל דעלמא. שתשמישו לכך
ואיכא למיחש שמא יניחנו שם:
חבל דגרדי. שאינו ראוי למילוי מים
תמיד ור' יהודה מתיר ולא גזר גבי שבת
כדאוקימנא טעמא דמשום חומרא
דשבת פרשי אינשי מאיסורא דיליה
ונוכרין הן אבל דרבנן דהכא אדרבנן
דעניבה קשיא:
ומשנינן חבל בחבל מיחלף כו'. והשתא
איתרצו כולהו דרבנן גזרו כל היכא
דמיחלף בין בשבת בין בשאר איסורי
הילכך בחדש לפני העומר גזרו וכן
בשפופרת וכן בחבל אבל בחמץ לא
משום דמוזהר עליו לשורפו ובעניבה נמי
לא משום דלא מיחלפא ור' יהודה גזר
בכל מילי דלא בדילי מיניה ובמידוי
דבדילי מיניה לא גזר הילכך בחמץ גזר
אבל בחדש בדילי מיניה ובכל הנך דשבת
משום דבדילי מיניהו ודקא מחמיר
בעניבה משום דקסבר היא גופא קשירה
היא:
בכור. אסור להטיל בו מום ואפי' לגרום
כדתניא מום לא יהיה בו אין לי אלא
שלא יטיל בו מום מניין שלא יגרום לו
ת"ל כל מום במסכת ביצה (ד' כז:):
אין מקיזין דם. אפי' במקום שאינו
עושה בו מום דהיינו בכל מקום שבו אם
אינו חותך ממנו עצם או פוגם שפתו או
אזנו וכל דבר שאינו חוזר לקדמותו הוי
מום אידך לא הוי מום וקא גזר ר'
יהודה אטו מקום שעושה בו מום ואעי'ג
דקדשים הכל בדילין מהן מחלוקת ר'
שמעון ור' יהודה בתורת כהנים:
על ממונו. כהן זה בהול על הכבוד שלא
ימות:
כ"ש. הואיל ובהול הוא אי לא שרית
ליה במקום שאינו עושה בו מום עובר
על דבריך ועושה ושוב אין נזהר בין
מקום מום לשלא במקום מום דסבור
שהכל שוה:

וכל היכא דלא בדיל מיניה, מי גזר רבי יהודה?
והתנן:

**"לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתננה בצד הנר,
בשביל שתהא מנטפת,
ואפילו היא של חרס,
ורבי יהודה מתיר"** (שבת כט:)

התם - משום חומרא דשבת מבדיל בדילי.

ורמי דשבת אשבת,

דתניא:

"חבל דלי שפוסק - לא יהא קושרו, אלא עונבו.

דבי יהודה אומר:

כורף עליו פונדא או פסקיא, ובלבד שלא יענבנו."

קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה!

קשיא דרבנן אדרבנן!

דרבנן אדרבנן לא קשיא - שמן בשמן - מיחלף, עניבה בקשירה - לא מיחלף.
דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא - טעמא דרבי יהודה לאו משום דגזר עניבה אטו קשירה,
אלא משום דקסבר רבי יהודה: עניבה גופה קשירה היא.

ורמי רבנן אדרבנן:

דתנן:

"קושרין דלי בפסקיא,

אבל לא בחבל,

ורבי יהודה: מתיר" (שבת קיג).

"חבל" דמאי?

אילימא חבל דעלמא - **"ורבי יהודה מתיר"**? קשר של קיימא הוא, דודאי אתי לטול'!
אלא פשיטא דגרדי,
וגזרו רבנן חבל דגרדי אטו חבל דעלמא!

אין,

חבל בחבל - מיחלף,

עניבה בקשירה - לא מיחלפא.

וכל היכא דבדיל מיניה, לא גזר רבי יהודה?
והתנן:

והתנן:

"בכור שאחזו דם, אפילו הוא מת אין מקיזין לו דם,

דברי רבי יהודה.

וחכמים אומרים:

יקיז, ובלבד שלא יטיל בו מום!"

יאב, התם - מתוך שאדם בהול על ממונו,

אמרין: אי שרית ליה במקום שאין עושין בו מום, אתי למעבד במקום שעושין בו מום.

ורבנן?

כל שפן, דאי לא שרית ליה כלל אתי למעבד.

ומי אמרין לרבי יהודה אדם בהול על ממונו?!

רש"י

מקורין. אשטרלי"ד :
מקוצפין. כדפרשין בכלי
 ששינו גסות ואינו עושה חבורה
 דחובל בבעלי חיים אב מלאכה
 היא קתני מיהת אבל מקוצפין
 אלמא לא גזר מתוך שאדם
 בהול אי שרית ליה קירצוף
 עביד קידור לפי שהטיט מכחיש
 את הבהמה ומצערה :
לא מיחלף. ורבנן סברי מיחלף :

והתנן:

"רבי יהודה אומר:**אין מקרדין⁴¹ הבהמה ביום טוב מפני שהוא עושה חבורה, אבל מקרצפין.****וחכמים אומרים:****אין מקרדין, אף אין מקרצפין" (ביצה כג.).**

ותנא:

"איזהו קירוד ואיזהו קרצוף?**קירוד - קטנים, ועושים חבורה.****קרצוף - גדולים, ואין עושין חבורה!"**

התם - דאי שביק ליה, מיית, אמרינן: אדם בהול על ממונו.

הכא - אי שביק ליה, צערא בעלמא הוא, לא אמרינן: אדם בהול על ממונו.

ורבי יהודה, מאי שנא גבי חמין דגזר?

ומאי שנא גבי קרצוף דלא גזר?

לחם בלחם - מיחלף.

קידור בקרצוף - לא מיחלף.

⁴¹ וכן בהמשך על פי מסורת הש"ס ודקדוקי סופרים.

39. יא, ב - יג, א

רפ"י

מתני'

ושורפין בתחלת שש. ואע"ג דכל שעה ששית מדאורייתא שריא גזור רבנן עלה דילמא טעי וסבור על השביעי שהיא ששית אבל אחמישי לא טעי למימר על השביעית שהיא חמישית ומותר:

תולין כל חמש. ואינו אוכל דטעי וסבור על שביעית שהיא חמישית ומיהו לשרוף אינו צריך ומאכיל לבהמתו אבל ששית אף בהנאה אסור מדרבנן גזירה משום שביעית:

שתי חלות. של חמץ:

של תודה פסולות. ובגמרא מפרש מאן פסלינהו: **היו מונחות.** בכל ערב פסח:

על גב האיציטבא. סטיו שהיה בהר הבית ששם מתקבצין ויושבין בני אדם והיו רואין אותן לסימן:

ניטלה אחת מהן. בתחלת חמש בא שליח בית דין ונטל האחת:

ותרומה כל חמש. דאסור להפסיד קדשים בידיים כל זמן שיכול לאוכלן:

ושורפין בתחלת שש. דהא ודאי רובא טעו בין שש לשבע:

גמ'

אחד אמר בשנים בחדש. הרג זה את הנפש ואחד מן העדים אומר בשלשה בחדש. עדותן קיימת ובית דין היו בודקין אותן בשבע חקירות כדלקמן וכיון דהושוו שניהן לומר בשלישי או ברביעי וכשבדקום איזה יום בחדש אמר זה בשני וזה אמר בשלישי שניהן על יום אחד העידו אלא שזה ידע בעיבורו של חודש שחודש שעבר מלא והוקבע ר"ח ביום שלשים ואחד וזה שאמר בשנים בחדש ידע בו וזה שאמר שלשה סבור שהוקבע החדש ביום שלשים והואיל ויש טועין בכך אע"פ שמצווין אנו לחלק את עדותן כדי שתבטל להציל את הנפש אין בידינו כח לחלקו: **עדותן בטלה.** דבהא ליכא למטעי וקרא כתיב (דברים יג) ודרשת וחקרת והנה אמת נכון שתהא עדותן מכוונת ואי לא לא קטלינן והוא והן פטורים דאין עדים נהרגין אלא על ידי הזמה:

אחד אמר בשתי שעות כו' עדותן קיימת. דטועה אדם בכך:

אחד אמר בחמש ואחד אמר בשבע עדותן בטלה. אפילו לרי' יהודה דבחמש חמה במזרחו של רקיע ויכול להבין על ידי הצל כשנותן ידו כנגד המזרח הוה הצל לצד מערב:

ובשבע חמה במערב. והצל לצד מזרח:

כשתמצא לומר. כשתדקדק בדבריהם ותעמוד על מכונו תמצא לדברי רבי מאיר דמקיים עדות דב' גי' ומבטל של ג' ושל ה' אין אדם טועה ולא כלום ולדברי ר' יהודה דמקיים אף שלש וחמש אדם טועה חצי שעה לרי' מאיר אין אדם טועה כלום והטועה שקרן הוא והאי דמקיים ר' מאיר עדות של שתיים ושלש משום ששניהם העידו על רגע אחד דמעשה כי הוה במיפק תרתי ומעיל תלת ביציאתה של שניה כשהשלישית נכנסת ושניהן כך העידו דהאי דאמר שתיים בסוף שניה קאמר והאי דקאמר כו' ולקמן פריך מי יודע שכוונתן לכך היתה דילמא האי דקאמר שתיים בתחלת שתיים קאמר ויש חילוק ביניהן והואיל ולרי"מ אין תולין בטעות הרי הן שקרנין:

ולדברי רבי יהודה תולין בטעות חצי שעה. היילכך כי אמר האי בשלש והאי בחמש עדותן קיימת דמעשה כי הוה בפלגא דארבע וכו' וזה אמר בסוף שלש וזה בתחלת חמש וכל אחד מהן טעה מן המעשה חצי שעה ולקמיה פריך ליה היכי מהדרינן לצרופי עדותן הוה לן למימר דהאי בתחלת ג' קאמר והאי בסוף חמש קאמר ויש חילוק גדול ביניהן וכולי האי לא טעו ותחלק עדותן ונציל את הנפש:

משנה

רבי מאיר אומר:

אוכלים - כל חמש,

ושורפין - בתחלת שש.

רבי יהודה אומר:

אוכלין - כל ארבע,

ותולין - כל חמש,

ושורפין - בתחלת שש.

ועוד אמר רבי יהודה:

שתי חלות של תודה פסולות מונחות על גב האיציטבא.

כל זמן שמונחות - כל העם אוכלין.

ניטלה אחת - תולין: לא אוכלין ולא שורפין.

ניטלו שתיהן - התחילו כל העם שורפין.

רבן גמליאל אומר:

חולין נאכלין - כל ארבע,

ותרומה - כל חמש,

ושורפין - בתחלת שש.

גמרא

תנן התם:

"אחד אומר בשנים בחדש,

ואחד אומר בשלשה - עדותם קיימת,

זה יודע בעבורו של חדש, וזה אינו יודע בעבורו של חדש.

אחד אומר בשלשה, ואחד אומר בחמשה - עדותן בטלה.

אחד אומר בשתי שעות, ואחד אומר בשלש שעות - עדותן קיימת,

אחד אומר בשלש ואחד אומר בחמש - עדותן בטלה,

דברי רבי מאיר,

רבי יהודה אומר:

עדותם קיימת.

אחד אומר בחמש, ואחד אומר בשבע - עדותן בטלה,

שבחמש חמה במזרח, ובשבע חמה במערב" (סנהדרין מ.).

אמר אביי:

כשתמצא לומר: לדברי רבי מאיר אין אדם טועה ולא כלום,

לדברי רבי יהודה אדם טועה חצי שעה.

"לדברי רבי מאיר אין אדם טועה ולא כלום,"

מעשה כי הוה? במיפק תרתי ומעיל תלת,

והא דקאמר: "שתיים" בסוף שתיים,

והא דקאמר: "שלש" בתחלת שלש.

"לדברי רבי יהודה אדם טועה חצי שעה,"

מעשה כי הוה? בפלגא דארבע הוה,

והאי דקאמר: "שלש" בסוף שלש, וקטעי פלגא דשעתא לקמיה,

והאי דקאמר: "חמש" בתחלת חמש, וקטעי פלגא דשעתא לאחוריה.

איכא דאמרי:

אמר אביי:

רפ"י

וחד מנייהו קא טעי משהו. אם בסוף שתיים הוה האי דקאמר שלש בתחלת שלש וקאי טעי משהו ואי בתחלת ג' האי דקאמר שתיים בסוף שתיים וקאי טעי משהו:

לדברי רבי יהודה. מעשה הוה בסוף שלש והאי דאמר בתחילת חמש טעי שעה רביעית ומשהו של סוף שלש אי נמי בתחילת חמש הוה והאי דאמר בסוף שלש טעה שעה רביעית ומשהו:

לשמעתתא. דאביי:

אמר. רבא וכי אפשר לומר שאין תולין טעות אלא משהו לר' מאיר ושעה ומשהו לר' יהודה אי"כ היאך אתה מצרף עדותן מי אמר לך שזה המקדים נתכוין לסוף השעה והמאחר נתכוין לתחילת השעה כדי לקרבו זה אצל זה ולצרף עדותן שלא תהא ביניהן אלא שיעור טעות האדם ומה אילו דייקת בהני סהדי לחלק עדותן מצית למימר האי דאמר שלש בתחלת שלש והאי דאמר חמש בסוף חמש ויש חילוק ביניהן שלש שעות חסר משהו וכיון דאין אדם טועה כל כך נחלקת עדותן והויא מוכחשת ולא קטלינן ליה להאי ואנן ניקום ונקרב עדותן כדי שיהרג זה:

והא רחמנא אמר והצילו העדה. את הרוצח דמחפשין לזכות אלא ודאי מדקאמר עדותן קיימת ש"מ דסבירא להו דאפי' אתה מחלקן כמו אשר תוכל ולומר שהמוקדם נתכוין לתחלת השעה והמאוחר לסופה יש לך לתלות בטעות ואיך יכול להכחישם שאדם טועה בכל זאת:

אלא אמר רבא לר' מאיר אדם טועה. כל מה שאתה יכול לחלק את אלו שהיה מקיים עדותן דהיינו שתי שעות חסר משהו ומשום הכי עדותן קיימת דכי נמי אמרת זה שאמר שתיים בתחלת שתיים וזה שאמר שלש בסוף שלש כל רגעים שבינתיים שאירע המעשה בהן יש לאלו לטעות ולומר כמו שאמרו:

מעשה כי הוה אי בסוף שלש אי בתחילת שתיים. כלומר לא מיבעיא אם היה המעשה בסוף שתיים או בתחילת ג' דטעות מועטת הוה דאי נמי נאמר האי בתחילת שתיים אין כאן טעות אלא שעה והאי אי נמי אמר בסוף שלש אין כאן טעות אלא שעה אלא אפילו הוה מעשה בתחילת שתיים והאי דאמר שלש בסוף שלש ויש כאן טעות שתי שעות חסר משהו אפי' הכי אין לנו לבטלן שאף בכך אדם טועה ולר' יהודה נמי כו' ובהאי ענינא דפרישית דכי נמי מרחקת להו בכל היכולת אכתי טעו בהכי דהיינו שלש שעות חסר משהו מעשה כי הוה כו' כלומר בכל מה שאתה יכול להרחיק אפילו האחד אמר שבאותה שעה היה המעשה אין עד הרחוק ממנו מוכחש דטעו בהכי:

היו בודקין אותו. לעדי נפשות:

בשבע חקירות. מקראי נפקא לן בסנהדרין בההוא פירקא (ד' מ.).

שבע. שמיטה באיזו שמיטה של יובל שיש בו שבע שמיטות:

באיזו שנה. של שמיטה:

באיזה חודש. בשנה:

בכמה ימים. בחודש:

באיזה יום. בשבת באחד בשבת או בשני בשבת או בשלישי בשבת או א' מן האחרים:

(ותניא) מה בין חקירות לבדיקות. דקתני התם מכירין את אותו התריתם בו במה הרגו בסייף הרגו או באריון הרגו כליו שחורים או לבנים וכל המרבה בבדיקות הרי זה משובח ומה בין חקירות הנך שבע קמייטא לבדיקות אחרנייתא:

חקירות אמר אחד איני יודע. באחת מהן ואפילו בשעות אומר איני יודע עדותן בטילה:

קשתמציא לומר: לדברי רבי מאיר אדם טועה משהו. לדברי רבי יהודה אדם טועה ושעה ומשהו.

"לדברי רבי מאיר אדם טועה משהו", מעישה כי הוה? או בסוף שתיים הוה, או בתחלת שלש, וחד מנייהו טועה משהו.

"לדברי רבי יהודה אדם טועה ושעה ומשהו", מעישה כי הוה? או בסוף שלש או בתחלת חמש, וחד מנייהו קטעי שעה ומשהו.

יבא

אזל רב הונא בריה דרב יהודה אמרה לשמעתתא קמיה דרבא,

אמר: ומה אילו דייקנן בהני סהדי, דהאי דקאמר: "שלש" בתחלת שלש, והאי דקאמר: "חמש" בסוף חמש, והויא עדות מוכחשת, ולא קטלינן,

ואנן ניקום ונקטיל מספיקא?! ורחמנא אמר: **"ושפטו העדה" "והצילו העדה"** (במדבר לה, כד-כה)!

אלא אמר רבא:

לדברי רבי מאיר אדם טועה שתי שעות חסר משהו, לדברי רבי יהודה אדם טועה שלש שעות חסר משהו.

"לדברי רבי מאיר אדם טועה שתי שעות חסר משהו", מעישה כי הוה?

או בתחלת שתיים או בסוף שלש. וחד מנייהו קטעי שתי שעות חסר משהו.

"לדברי רבי יהודה אדם טועה שלש שעות חסר משהו", מעישה כי הוה?

או בתחלת שלש או בסוף חמש, וחד מנייהו קטעי שלש שעות חסר משהו.

תנן:

"היו בודקין אותו בשבע חקירות:

באיזו שבוע?

באיזו שנה?

באיזה חודש?

בכמה בחודש?

באיזה יום?

באיזו שעה?

באיזה מקום?" (סנהדרין מ.).

ויתנן:

"מה בין חקירות לבדיקות?

חקירות: אמר אחד מהן: איני יודע - עדותן בטילה.

בדיקות: אפילו שניהם אומרים:

אין אנו יודעים - עדותן קיימת" (סנהדרין מ.),

והוינן בה:

מאי שנא "חקירות" ומאי שנא "בדיקות"?

ואמרין: "חקירות: אמר אחד מהן איני יודע עדותן בטילה",

רפ"י

דהויא ליה עדות שאי אתה יכול להזימה. דרחמנא אמר ודרשו השופטים היטב והנה עד שקר העד וגוי ועשיתם לו כאשר זמם לעשות וגוי עדות שאתה יכול לקיים בה תורת הזממה הוי עדות ואי לא לא והזממה אינה אלא בעמנו הייתם באותו היום ובאותה שעה שאתם אומרים שראיתם עדות זו במקום זה הייתם עמנו במקום פלוני וכי אמרי באחת מהן אפי' בחקירות דאיזו שעה איני יודע שוב אינך יכול לומר לו עמי היית באותה שעה ואי' אתה יכול להזימה ע"י היום אם יבואו עדים ויאמרו כל היום הייתם עמנו ומהא בצרה להו תורת הזממה מן חקירות השעות ורחמנא רבי שבע חקירות בגזרה שוה דהיטיב היטב בסנהדרין:

בדיקות. כי אמרי אין אנו יודעים עדות שאתה יכול להזימה היא שאין ההזממה תלויה בהן אלא בחקירות דמה עמנו הייתם יש לומר בכלים שחורים או לבנים:

ואי אמרת טעי איני כולי האי חקירות דאיזו שעה נמי. אין לך בה הזממה אפי' כי לא אמר איני יודע דהא כי אמר בחמש ואמרי ליה בחמש עמנו היית יכול לומר בארבע היה אבל טעיתי:

ומשני דיהבינן להו כולי טעותיהו. ואם יש מזימין כאן יכולין להזים ע"י שעה וטעותה ולומר לו כל השעה וטעותה היית עמנו:

לר' מאיר. דאמר אדם טועה ב' שעות יהבינן להו להני דשתים וגי מתחילת שעה ראשונה עד סוף חמש בין שניהן להאי דשתים יהבינן ליה שעה ראשונה ושניה ושלישית ורביעית ולהאי דג' יהבינן ליה עוד חמישית ותו לא דכי אמרי ליה להאי דשתים בשניה עמנו היית יש לומר טעיתי שתי שעות לאחריי ומעשה היה בראשונה ועוד היה לו לומר מעשה היה קודם לראשונה שעה אחת אלא בין יממא לליליא לא טעו אינשי וכי אמרי ליה ראשונה ושניה עמנו היית יש לו לומר טעיתי ב' שעות לפני שלישי ורביעית ואי אמרי ליה כל ארבע שעות עמנו היית הרי הוזהם ולבעל שלש נמי יהבינן לקמיה ראשונה ושניה ולבתריה יהבינן רביעית וחמישית ואי מזמי ליה לכולהו חמש הרי הוזהם:

לר' יהודה. דאמר אדם טועה ג' שעות יהבינן להו להנך דשלש וחמש דאיירי ר' יהודה בהן מתחילת שעה ראשונה ועד סוף שית ולבעל שלש יהבינן לקמיה ראשונה ושניה ודין הוא דנתיב ליה טפי:

אלא בין יממא לליליא לא טעו אינשי. ולבתריה יהבינן ליה רביעית חמישית וששית ולבעל חמש יהבינן לקמיה רביעית ושלישית ושניה ולבתריה ששית ואכתי הוה לן למיתב ליה אלא הא פריש ר' יהודה בהדיא דבין חמש לשבע לא טעו שבחמש חמה במזרח ובשבע במערב וכל הנך טעותא דיהבינן להו ה"מ לאצוליהו ולמפטרניהו מקטלא אבל מ"מ משעה כשהוזהם אחד מהן באותה שעה לבדה ובשל אחריה מיד בטלה העדות ואפי' לא הוזהם בטעות שלפניו דהא כי אמרו ליה לבעל ג' שלישי ורביעית וחמישית עמנו היית והוצרך לומר בשניה היה אלא שטעיתי הרי נחלקה עדותן שאם בשניה היה המעשה אין כאן אלא עד אחד דהא חבירו אמר בחמש ובין שנייה לחמישית לא טעו:

ניכול עד סוף ששית. דהא מן התורה אינו אסור אלא משעברו שש ורבנן למה הוא דעבוד הרחקה במידי דלא טעו אינשי ביה:

עדות מסורה לזריזים. אין אדם בא להעיד על הנפש א"כ בקי בשעות לפי שיודע הוא שסופו להדרש בדרישה וחקירה אבל חמץ על הכל מוטל ושאינו בקי בשעות טועה בהן:

בחמש חמה במזרח ובשבע במערב. וחמץ אינו אסור אלא בשבע ואין טעות בין חמש לשבע:

אי הכי בשש נמי ניכול. דהא בשש עדיין לא נטתה חמה לצד מערב אלא באמצע הרקיע וזריחתה תחתיה בראש כל אדם ואין צל נוטה לא לכאן ולא לכאן אלא תחתיו:

יומא. חמה:

בי קרנתא קאי. באמצע הרקיע קרובה לנטות למזרח וקרובה לנטות למערב ואין עומדין עליה ולהכי נקט לישנא דבי קרנתא ולא נקט בי מיצעיי דדרום קאי לפי שגלגל חמה שחמה סובבת בו עגול הוא ודבר עגול אין חילוק ארבע ורחות ניכר בו ומזרחו מתעגל עד חצי דרומו וחצי צפוו ומיחזי פלגי דרום בסוף מזרח וראש מערב:

מתחילת ארבע לא ניכול. דהא טעי שש וחמש וארבע ומשני שמעי' ליה לרבי יהודה דאמר בין חמש לשבע לא טעו וכ"ש ארבע:

דהויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה, בדיקות - עדות שאתה יכול להזימה היא.

ואי אמרת טעי איניש כולי האי חקירות "איזו שעה" נמי עדות שאי אתה יכול להזימה היא, דאמרי: 'מטעי קטעינן'!

דיהבינן להו כולי טעותיהו.

לרבי מאיר יהבינן להו מתחילת שעה ראשונה עד סוף חמש, ובדין הוא דנתיב להו מעיקרא טפי, אלא בין יממא לליליא לא טעו אינשי.

ולרבי יהודה יהבינן להו מתחילת שעה ראשונה ועד סוף ששית, ובדין הוא דנתיב להו מעיקרא טפי, אלא בין יממא לליליא לא טעו אינשי.

י.ב.

ובדין הוא דנתיב לקמיה טפי, אלא שבחמש חמה במזרח, ובשבע חמה במערב.

תנן:

"רבי מאיר אומר:

אובלין - כל חמש,

ושורפין - בתחילת שש.

רבי יהודה אומר:

אובלין - כל ארבע,

ותולין - כל חמש,

ושורפין - בתחילת שש."

לאבבי אליבא דרבי מאיר,

דאמר: אין אדם טועה ולא כלום - ניכול כולה שית.

ולר' לישנא נמי דאמר: אדם טועה משהו - ניכול עד סוף שית!

ואבבי אליבא דרבי יהודה,

דאמר: אדם טועה חצי שעה - ניכול עד פלגא דשית.

ולר' לישנא נמי דאמרת: אדם טועה שעה ומשהו - ניכול עד סוף חמש!

אלא אמר אבבי:

עדות - מסורה לזריזים,

חמץ - לכל מסור.

ורבא אליבא דרבי מאיר,

דאמר: אדם טועה שתי שעות חסר משהו - מתחילת חמש לא ניכול!

חמש חמה במזרח, ושבע חמה במערב.

אי הכי, בשית נמי ניכול!

אמר רב אדא בר אהבה:

שית, יומא בקרנתא קאי.

ורבא אליבא דרבי יהודה,

דאמר: אדם טועה שלש שעות חסר משהו - מתחילת רביעית לא ניכול!

חמש חמה במזרח, ושבע חמה במערב.

וכל שכן רביעית.

רפ"י

עדות מסורה לזיזין. והילכך מודי בה ר' יהודה דלא טעו בין חמש לשבע אבל חמץ לכל מסור וטעו מיהו כולי האי לא טעו ואע"ג דטעו בין תחילת שלש לסוף חמש דהיינו שלש שעות לא טעו בין סוף ארבע לתחיל' שבע לאסרינהו בדי משום שבע אע"ג דאיכא בציר משלש משום דאיכא היכירא בחמה:

ורבא אמר. טעמא דר' יהודה בחמץ לאו משום טעותא היא דלא טעו אינשי בין חמש לשבע כדקאמר חמש חמה במזרח כו' והאי דקאמר תולין כל חמש ר' יהודה לטעמיה דאמר באידך פירקין (דף כא.) אין ביעור חמץ אלא שריפה הילכך אסרו רבנן באכילתו כדי שיהא לו פטאי ללקט עצים בינתיים ואי שרית ליה כל חמש אינו נזכר אבל עכשיו דתלי ליה רמי אנפשיה ומדכר ללקט:

אימתו. אני אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה:

שלא בשעת ביעורו. בתחילת שש וכל שש דאכתי מדאורייתא שרי אבל בשעת ביעורו בשבע שהוא מוזהר מן התורה השבתתו בכל דבר וטורח זה למה אם אין לו עצים ימתין עד שעת ביעורו וישביתנו בכל דבר: **יום המעונן.** שאין חמה זורחת ואין יכולין לבדוק בחמה: **זמן סעודה לכל היא.** והכל בקיאים בה:

לודים ולסטים. רעבתנים הן אלא שהליסטים נעורין כל הלילה וישנים שחרית שעה ראשונה ואוכלין בשניה:

יורשין. לאו משום רעבתנות אלא הואיל ולא עמלו בו:

כמחלוקת. דרבי מאיר ור' יהודה בעדות משום דלר' יהודה טעי אינשי טפי כך מחלוקת במתניתין נמי בחמץ משום דלר' יהודה טעי אינשי טפי ובין לר' מאיר ובין לר' יהודה דלא מרחקי כולי טעותא כדאמרן בעדות למר שתי שעות ולמר שלש שעות:

אי הכי, בחמש נמי ניכול!

תרגמה אבבי אליבא דרבא:
עדות - מסורה לזיזים,
חמץ - לכל מסור.

ורבא אמר:

לאו היינו טעמא דרבי יהודה.

אלא רבי יהודה לטעמיה דאמר: "אין ביעור חמץ אלא שריפה" (כא.),
ויהבו ליה רבנן שעה אחת ללקוט בה עצים.

איתביה רבינא לרבא:

"אמר רבי יהודה:

אימתי שלא בשעת ביעורו.

אבל בשעת ביעורו - השבתתו בכל דבר!"

אלא אמר רבא:

גזירה משום יום המעונן.

אי הכי,

אפילו בארבע שעות נמי לא ניכול!

אמר רב פפא:

רביעית זמן סעודה לכל היא.

תנו רבנן:

"שעה ראשונה - מאכל לודים,

שניה - מאכל ליסטיין,

שלישית - מאכל יורשין,

רביעית - מאכל פועלים.

חמישית - מאכל תלמידי חכמים.

ששית - מאכל כל אדם.

והאמר רב פפא:

רביעית זמן סעודה לכל היא!

אלא איפוד:

רביעית - מאכל כל אדם,

חמישית - מאכל פועלים,

ששית - מאכל תלמידי חכמים.

מנאו ואילך - בזורק אבו לחמת".

אמר אבבי:

לא אמרן אלא: דלא טעים מידי בצפרא.

אבל טעים מידי בצפרא - לית לן בה.

אמר רב אשי:

כמחלוקת בעדות,

כך מחלוקת בחמץ.

רס"י

משום שינוייה דשנינו. חמץ לכל מסור דלא תימא תנאי היא כי קשיא לך מתני' דסנהדרין ומתני' דהכא לא תימא תנאי היא אליבא דר' מאיר ור' יהודה דתנא דמתני' סבר לר' מאיר אדם טועה שעה אחת ולר' יהודה אדם טועה שנים ותנא דסנהדרין סבר לר"מ אדם טועה שנים ולר' יהודה שלש אלא ודאי כאותו מחלוקת של שם כך הוא כאן אלא משום דחמץ לכל מסור הוא א"נ כי קשה לך לר' יהודה דאמר התם אין טעות בין חמש לשבע משום חמה והכא אמר טעו לא תימא תנאי היא אלא כטעמו שם כך טעמו כאן אלא שהחמץ לכל מסור אי נמי משום יום המעונן: **לא שנו.** הך דסנהדרין אלא שהעידו על השעות אבל הוציאו בפיהם שם הנץ החמה אין כאן טעות אלא כזב: **בתוך הנץ.** כשמתחיל הנץ:

פשיטא!
היינו הך דאמרין!

הא קא משמע לן:
שינויי דשנינו שינוייה הוא.
ולא תימא תנאי היא.

אמר רב שימי בר אשי:
לא שנו אלא: בשעות,
אבל אחד אומר קודם הנץ החמה, ואחד אומר אחר הנץ החמה - עדותן בטילה.

פשיטא!
אלא: אחד אומר קודם הנץ החמה, ואחד אומר בתוך הנץ החמה - עדותן בטילה.

הא נמי פשיטא!

מהו דתימא:
תרוייהו חדא מילתא קאמרי,
יגא והא דקאמר: **בתוך הנץ החמה בגילוייה הוה קאי,** וזהו רבי בעלמא הוא דחזא
קא משמע לן.

40. יג, א-ב

רפ"י

הלכה כר' יהודה. דתולין כל חמש: **ונימא הלכה כר' מאיר.** דאוכלין כל חמש דהא סתם לן תנא כוותיה דתנן כל שעה שמותר לאכול מאכיל לבהמה לחיה ולעופות דמשמע כשאינו מותר לאכול אינו מאכיל ואי רבי יהודה הא איכא חמש דאינו אוכל ומאכיל אלא ר' מאיר היא דאמר אוכל עד תחלת שש ומשעה שאינו אוכל אין מאכיל:

משום דקשיא מותר. בפרק כל שעה מקשינן כל שעה שאוכל מאכיל מיבעי ליה ומותר משמע כל שעה שמותר. אדם אחר לאכול מאכיל זה האסור לאכול ומדוחקא דהא קושיא אוקימנא כרבן גמליאל והכי קאמר כל שעה שמותר כהן לאכול בתרומה מאכיל ישראל חולין לבהמה אלמא סתמא לא כר"מ היא:

כרבן גמליאל. במתני': **לאו מכריע הוא.** כדפרישית לקמן בפירקין (ד' כא.) דאין הכרעת דעת שלישית מכרעת והא הכרעת דעת שלישית היא דהא ר"מ ורבי יהודה לא איירי דניהוי שייך חילוק בין זמן תרומה לזמן חולין כלל דאי הוה תנן ר"מ אומר אחד חולין וא' תרומה כל חמש ר' יהודה אומר א' חולין ואחד תרומה כל ארבע ורבן גמליאל אומר חולין כל ארבע תרומה כל חמש הויה הכרעה אבל השתא דאינהו לא אדכור תרומה וחולין כלל ולא גלו דעתם שיהא שום רמז דין לחלק ביניהם לאו הכרעה היא אלא דעת שלישית:

ה"ג ואיבעית אימא רב דאמר כי האי תנא. דקבע הלכתא כר' אלעזר ברי' יהודה דאמר אפי' תרומה כל ארבע ותו לא דקתני דקבעו הלכה כמותו:

תלויות. ספק טמאות ספק טהורות: **מזון שתי סעודות.** ולא שלש דכל שלש סעודות דשבת ערבית שחרית ומנחה וערב פסח אסור לאכול מן המנחה ולמעלה:

טהורות לא ישרפו. כלל הואיל ולא הגיע זמן לבער ואע"פ שיש לו שיעור כדי לאנשי ביתו של כהן שמא ימצא כהנים אורחים שיאכילום ולא נפסיד תרומה בידיים ואם לא ימצא יאכילום למחר לכלבי כהנים או יבטלם בלבן: **כבר בקשו ולא מצאו.** כלומר כל מה שיש לו לבקש כבר ביקש דהא בשבת לא יבואו אורחים וכבר יודע ובקי הוא באותן שבער מי יבוא אצלו:

לנו. לשון מלון שמא בתוך התחום לנים כהנים אורחים הלילה ויבואו למחר: **אף לדבריכם.** דחיישינן לשמא אמאי לא פלגיתו אלא בטהורות אף תלויות לא ישרפו קודם זמן שמא יבוא אליהו היום או מחר קודם זמן ביעורן ויטהרם ויאמר לא נגע בהן טומאה ויאכלום:

לא בערבי שבתות כו'. והיום ערב שבת ולמחר ערב יום טוב: **מפני הטורח.** שיש להן לעסוק בסעודות שבת ויטרדו בו:

מאי לאו אפי' לאכול. בכל דבריו קבעו כמותו ואף במה שקבע זמן האכילה עד ד' שעות ואפילו בתרומה:

לא לבער. הא דקבעו כמותו לא איירי באכילה אלא בביעור שהיו חביריו חלוקין עליו שלא יבערו טהורות עד למחר קבעו דשורפין מערב שבת בשלשה עשר אבל בשיעור לעולם אימא לך כדי לאכול עד חמש שעות והיא בכלל:

דיסקייה. שתי מלות מורכבות שני שקיים אמתחת של עור:

ונקבוה עכברים. והיה נחסר וארבעה עשר בניסן היה וחמץ בזול ובא לפני רבי לידע אם ימכרוהו מפני חסרונו של מפקיד:

המתן. שמא יבא ויאכל בעליו:

חמישית. דמהשתא תו לא אכיל ליה: **אמר לו צא ומוכרן בשוק.** בעוד שהוא מותר בהנאה:

אמר רב נחמן אמר רב: הלכה כרבי יהודה.

אמר ליה רבא לרב נחמן: ונימא מר הלכה כרבי מאיר דסתם לן תנא כוותיה דתנן:

"כל שעה שמותר לאכול מאכיל" (כא.)!

ההיא לאו סתמא, משום דקשיא "מותר".

ונימא מר: הלכה כרבן גמליאל, דהוה ליה מקריע!

אמר ליה:

רבן גמליאל לאו מקריע הוא, טעם דנפשיה קאמר.

ואיבעית אימא:

רב דאמר פי האי תנא.

דתניא:

"ארבעה עשר שחל להיות בשבת - מבשרין את הכל מלפני השבת. ושורפין תרומות טמאות, תלויות וטהורות. ומשירין מן הטהורות מזון שתי סעודות, כדי לאכול עד ארבע שעות.

דברי רבי אלעזר בן יהודה איש ברתותא, שאמר משום רבי יהושע. אמרו לו: טהורות לא ישרפו שמא ימצאו להן אוכלין.

אמר להן: כבר בקשו ולא מצאו. אמרו לו: שמא חוץ לחומה לנו?

אמר להם: לדבריכם, אף תלויות לא ישרפו שמא יבא אליהו ויטהרם. אמרו לו: כבר מובטח להן לישראל שאין אליהו בא לא בערבי שבתות, ולא בערבי ימים טובים, מפני הטורח.

אמרו: לא זזו משם עד שקבעו הלכה - כרבי אלעזר בן יהודה איש ברתותא שאמר משום רבי יהושע".

מאי לאו אפילו לאכול.

אמר רב פפא משמיה דרבא: לא, לבער.

ואף רבי סבר להא דרב נחמן.

דאמר רבין בר רב אדא:

מעשה באדם אחד שהפקיד דיסקייה מלאה חמץ אצל יוחנן חקוקא, ונקבוה עכברים והיה חמץ מבצבץ ויוצא, וקא לפני רבי.

שעה ראשונה - אמר לו: המתן.

שניה - אמר לו: המתן,

שלישית - אמר לו: המתן,

רביעית - אמר לו: המתן,

חמישית - אמר לו: צא ומוכרה בשוק.

מאי לאו לגוים, כרבי יהודה.

רש"י

לא לישראל. וכר' מאיר והכי קאמר ליה אי שהייתו הא שעתא לא משכחת ישראל דזבין ליה:
נישקליה לנפשיה. ויאכלנו ויתן דמין לבעלים למה לו לטרוח ולילך בשוק אחרי שנותן לו רשות למכור:
פורטין. פרוטות של נחשת שגבו לצדקה וכשמשהין אותם מחלידות צריך לפורטון בכסף:
תמחוי. מאכל לחם ומיני מאכל שגובין לחלק:
ואין מוכרין לעצמן. שמא יחדום שלקחום בזול:
בפירוש אמרת לן כו'. רב יוסף חלה ושכח תלמודו ולאחר זמן כשהיה מחליף דבריו היו מזכירין אותו תלמידיו כך לימדנו בראשונה:
כמאן אזלא הא דרבי. שהורה למכור פקדון מפני שאבד:
אבודין. נחסרין והולכין:
בבדי חסרונן. כשאינן נחסרין אלא כדרך חסרון של פירות הקצוב בב"מ בהמפקיד (ד' מ.) לחטין ולאורז תשעה חצאי קבין לכור:
דקא פסיד לגמרי. שנאסרים בהנאה:

אמר רב יוסף:
 לא, לישראל, כרבי מאיר.

אמר ליה אביי:
 אי לישראל נישקליה לנפשיה!

משום חשדא.

דתניא:

"גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק - פורטין לאחריים, ואין פורטין לעצמן. גבאי תמחוי שאין להם עניים לחלק - מוכרין לאחריים, ואין מוכרין לעצמן, משום שנאמר: 'והייתם נקים מה' ומישראל'" (במדבר לב, כב).

אמר ליה רב אדא בר מתנה לרב יוסף:
 בפירוש אמרת לן: צא ומוכרן לגוים, כרבי יהודה.

אמר רב יוסף:

כמאן אזלא הא שמעתא דרבי?

כרבן שמעון בן גמליאל.

דתנן:

"המפקיד פירות אצל חבירו, אפילו הן אבודין - לא יגע בהן. רבן שמעון בן גמליאל אומר: מוכרן בבית דין מפני השבת אבידה."

אמר ליה אביי:

ולאו איתמר עליה:

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

לא שנו אלא: אבכדי חסרונן.

אבל יותר מכדי חסרונן - מוכרן בבית דין, וכל שכן הקא, דהא פסידי לגמרי.

יגב,

41. יג, ב

רש"י

על גב האיציטבא. על הכסא
 ממש:
 וכי להצניעם הוא צריך. והלא
 למראה העין הם ניתנות שם:
 גג האיציטבא. גג היה בנוי
 למעלה מפני הגשמים:
 סטיו כפול היה. האיציטבא
 סביב סביב מקפת ובתוך אותו
 הקף עוד אחר:

"ועוד אמר רבי יהודה: שתי חלות."

תני תנא קמיה דרב יהודה:
"על גב האיציטבא."

אמר ליה: וכי להצניען הוא צריך?!

תני:
"על גג האיציטבא."

אמר רחבא אמר רבי יהודה:
 הר הבית סטיו כפול היה.

תנא נמי הכי:
" הר הבית סטיו כפול היה.

רבי יהודה אומר:
איסטונית היתה נקראת, סטיו לפנים מסטיו."

42. יג, ב - יד, א

רס"י

מתוך שהן מרובות. לחמי תודה בשלשה עשר בניסן שכל מי שיש לו להביא תודה ברגל מביאה בשלשה עשר:

נפסלות בלינה. לבוקרו של י"ד לחמי תודה מ' חלות וי' מהן חמץ שני' (ויקרא ז) על חלות לחם חמץ:

אין מביאין קדשים לבית הפסול. אין מביאין קרבן ביום שיתמעט זמן אכילתו שקבעה לו תורה ונמצא בא לידי נותר ותודה נאכלת ליום ולילה ואם יביאום ביי"ד אינן נאכלות של חמץ אלא עד ששעות:

וכולי עלמא ביי"ג מייתי להו. כל מי שעליו תודה מביאה ביי"ג לפי שלא יקריבנה למחר וכ"ש בפסח:

נפסלות בלינה. שאין להם אוכלין כל כך ומשום דפסולות ועומדות היו ניתנין שם דאם היו כשירות לא היו נותנין אותן שם כדי לפוסלן בידי שמונחות שם עד זמן הביעור ונשרפות:

כשירות היו. כלומר אפילו לא היה להן פסול גדול כלינה שהן כבר לשריפה אפ"ה מאחר שאין להם תקנה ליאכל ואפילו הן עדיין טעונות עיבור צורה יהיבן להו התם והיכי דמי. כגון שלא נשחט עליהן הזבח ויש להן קדושת דמים משהוקדשו ואין להן היתר עד שישחט עליהן הזבח ויזרק הדם דלחמי תודה אין קדושת קדושת הגוף אלא בשחיטת הזבח כדתניא במנחות על חלות לחם חמץ יקריב קרבנו על זבח מלמד שאין הלחם קדוש אלא בזביחת התודה והאי קדוש קדושת הגוף קאמר דהא משעה שאמר הרי (על) לתודתי חל עליהם שם הקדש אבל אין קדושות ליפסל בלינה ובטבול יום ואם נטמאו נפדין ויוצאין לחולין עד שישחט הזבח עליהן וכשם שהזבח מקדשן כך בזריקת הדם ניתרין הם לאכילה כבשר התודה עצמו דהואיל ותלויין בה הרי היא כמוה וזריקת הדם מתרת קדשים דכתיב ודם זבחיך ישפך והדר והבשר תאכל:

אין מביא תודה אחרת. על אותו לחם ופודין אותו ויוצא לחולין דלחם גלל תודה וכיון דהוקבע לזו פסול לאחרת אבל בדמים יקח תודה או לחם תודה אחרת:

ואין תודה גלל לחם. שהיא עיקר: **ונפרקינהו.** דכל זמן שלא קידשו לגופן יש להם פדיון והואיל ויש להם תקנה בכך למה אנו מפסידין קדשים:

אלא לעולם שנשחט עליהן הזבח. דשוב אין להם תקנה:

וכגון שנשפך הדם. ומיהו עדיין אינן טעונות שריפה וצריכות לעבר צורתן דתנן בכיצד צולין (לקמן פב.) כל שפסולו בגופו ישרף מיד בדם ובבעלים תעובר צורתו ויצא לבית השריפה ואפ"ה מזלזלינן בהו ויהיבין להו התם:

כמאן. קאמרת דבשחיטה לחודה קדוש גופו שלא לפדות עוד:

[ועוד אמר רבי יהודה:

שתי חלות של תודה] פסולות [מונחות על גב האי צטבא.

כל זמן שמונחות - כל העם אוכלין.

ניתלה אחת - תולין: לא אוכלין ולא שורפין.

ניתלו שתיהן - התחילו כל העם שורפין"].

אמאי "פסולות"?

אמר רבי חנינא:

מתוך שהיו מרובות נפסלות בלינה.

דתניא:

"אין מביאין תודה בחג המצות,

מפני חמץ שבה".

פשיטא!

אמר רב אדא בר אבהו:

הכא - בארבעה עשר עסקינן,

וקסבר: אין מביאין קדשים לבית הפסול.

וכולי עלמא בשלשה עשר מייתי להו,

ומתוך שהן מרובות - נפסלות בלינה.

משום רבי ינאי אמרו:

כשירות היו,

ואלא אמאי קרי להו "פסולות"?

שלא נשחט עליהן הזבח.

ונשחוט!

שאבד הזבח.

ונייתי זבח אחר, ונשחוט!

דאמר: "זו תודה וזו לחמה",

וכדרבה,

דאמר רבה:

אבד הלחם - מביא לחם אחר,

אבדה תודה - אין מביא תודה אחרת.

מאי טעמא?

לחם גלל תודה, ואין תודה גלל לחם.

וניפרקינהו ונפקינהו לחולין!

אלא:

לעולם שנשחט עליהן הזבח ונשפך הדם.

וכמאן?

כרבי.

דאמר רבי:

שני דברים המתירין מעלין זה בלא זה.

דתניא:

"כבשי עצרת אין מקדשין את הלחם אלא בשחיטה.
ביצד?

שחטו לשמו, וזרק דמו לשמן - קידש הלחם,

שחטו שלא לשמו, וזרק דמו שלא לשמן - לא קידש הלחם.

שחטו לשמו, וזרק דמו שלא לשמן - הלחם קדוש, ואינו קדוש.

דברי רבי.

רבי אלעזר דרבי שמעון אומר:

לעולם אינו קדוש הלחם, עד שישחוט לשמו ויזרוק דמו לשמו.

אפילו תימא:

רבי אלעזר דרבי שמעון,

הכא במאי עסקינן: כגון שנתקבל הדם בכוס ונשפך,

ורבי אלעזר דרבי שמעון סבר ליה כאבוה דאמר: כל העומד לזרוק - כזרוק דמי.

תנא:

"משום רבי אלעזר אמרו:

בשירות היו.

כל זמן שמונחות - כל העם אוכלין.

ניטלה אחת מהן - תולין, לא אוכלין ולא שורפין.

ניטלו שתיהן - התחילו כולם שורפין".

תניא:

"אבא שאול אומר:

שתי פרות היו חורשות בהר המשחה,

כל זמן ששתיהן חורשות - כל העם אוכלין,

ניטלת אחת מהן - תולין, לא אוכלין ולא שורפין.

ניטלו שתיהן - התחילו כל העם שורפין".

יד,א

רפ"י

שחיטה וזריקה. הן מתירין את

הזבח ואת התלוי בו:

מעלין. מעלין אותו מעלה אחת

ליקדש בגופו ואע"פ שאינו נותר

עד שתבוא השניה:

שתי הלחם של עצרת תלויין

בשני כבשי שלמים. דכתיב

(ויקרא כג) ושני כבשים בני שנה

לזבח השלמים והניף הכהן

אותם על לחם הבכורים תנופה

לפני ה' וגמרינן להו מלחמי

תודה שאין קדושים אלא

בזביחתה במנחות בפרק

התכלת:

קדוש. ליפסל ביוצא ושלא יפדה

עוד:

ואינו קדוש. ואינו נותר באכילה

ואף על פי שהכבשים עצמן

מותרין דקיימא לן כל הזבחים

שנזבחו שלא לשמן כשירין אלא

שלא עלו לבעלים לשם חובה

ותניא בפרק שני דביצה (ד' כ:)

כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן

הדם יורק והבשר יאכל אינהו

הוא דמתאכלי כשלמים בעלמא

אבל לחם כיון דכבשים אין שמן

עליהן דהא לא עלו לשם חובה

אלא לשם שלמי נדבה עליהן מי

יתירנו:

כאבוה. בב"ק בפרק מרובה (ד'

עו:)

העומד ליזרוק. שאינו מחוסר

אלא זריקה:

כזרוק דמי. לחול עליו כל שם

פסול קדשי קדשים אבל

לאישתרווי לא מישתרי עד

דזריק:

שתי פרות היו חורשות. אותן

היום לסימן:

בהר המשחה. הוא הר הזיתים:

43. יד, א

רס"י

מתני'

מימיהם של כהנים. הכא נקט לה משום סיפא דקתני מדבריהן למדנו ששורפין תרומה כו':
מלשורף את הבשר שנטמא בוולד הטומאה. שנגע בשר קודש זה בראשון לטומאה והייל איהו שני ולא נמנעו מלשורפו עם חמור ממנו ממי שנגע באב הטומאה דהואיל ואף זה הקל לשריפה עומד לא חשו אם מטמאין אותו יותר ממה שהי' ובגמרא פריך מאי תוספת טומאה איכא הלא גם בראשונה בוולד טומאה נגע ועכשיו חוזר ונוגע בוולד הטומאה:

מלהדליק שמן. של תרומה:

שנפסל בטבול יום. והוא שלישי דטבול יום פוסל את התרומה מן התורה ביבמות פרק הערל (דף עה). מבכל קודש לא תגע ויולדת משטבלה לסוף ימי טומאה עד מלאת ימי טהרה שלה טבולת יום ארוך היא שהרי אינה ראוייה להביא כפרה עד יום שמונים ואחד אלמא לא הוי הערב שמש דילה עד שקיעת החמ' דשמוני':

בנר שנטמא בטמא מת. טמא מת אב הטומא' הוא ומטמא כלים דכתיב (במדבר יט) וכל אשר יגע בו הטמא יטמא והנפש הנוגעת תטמא עד הערב בפרשת פרה גבי טומאת מת אלמא טמא מת מטמא אדם ועשאו הכתוב אב הטומאה כשרץ ונבילה שמתמאין אדם ולא כנוגע בהן שאין מטמא אלא אוכלין ומשקין כדכתיב בשרצים (ויקרא יא) כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא אלמא לא מקבל טומאה מן הכלי שקיבל טומאה מן השרץ אלא אוכל ומשקה בלבד ולא אדם וכלים והאי נר הוי ראשון ועכשיו יש כאן תוספת טומאה שמתחלה היה שמן זה שלישי וחוזר ונעשה שני עיי' הנר דהואיל ויש טומאה עליו לא חיישינן ליה ומותר להוסיף בידיים:

מדבריהן למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח. עם זמן הביעור דהואיל והולכת לאיבוד אף הטהורה ואסורה מדאורייתא לא חיישינן לשמירתה ואע"ג שמוזהרין אנו לשומרה בטהרה דכתיב (במדבר יח) את משמרת תרומותי:

אינה היא המדה. אי אתה יכול ללמוד את זו מדבריהן ובגמרא מפרש אמאי אינה היא המדה:

ומודים ר"א כו'. ר' יוסי קאמר לה דאע"ג דאפילו ר"א ורבי יהושע בשריפת תרומה בהא מודו ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה:

גמ'

שני ושני הוא. מתחלה היה שני ועדיין שני הוא:

הכא בוולד וולד עסקינן. האי בוולד הטומאה דקתני מתניתין וולד וולד קאמר דהיינו שני ובשר שנגע בו הוה שלישי וכי הדר שרפי ליה בהדי בשר שנטמא באב הטומאה שהוא ראשון חוזר ונעשה שלישי זה שני:

והא אין אוכל מטמא אוכל. וכיון דלא מטמא ליה מאי תוספת איכא:

ואין עושה כיוצא בו. ואין מטמא אוכל כיוצא בו:

הוא טמא. משמע מיעוטא:

אבל תרומה וקדשים עושה כיוצא בה. דילפינן מנבואת חגי לחם וניזיד יין ושמן (חגי ב):

שפיר. דמתניתין בקדשים קיימי':

מקרא מלא. לא הוציא ממשמעו לא תרומה ולא קדשים אלא דבר שלם דיבר דאין אוכל מטמא אוכל לעולם ונבואת חגי טומאות דרבנן ניהו וכבר נגזרו כדלקמן אבל דאורייתא לא מטמא אלא אוכל משקה ומשקה אוכל לקמן בפירקין (דף יח). יליף לה דאוכל מטמא משקה ומשקה אוכל:

משנה

רבי חזינא סגן הכהנים אומר:

מימיהם של כהנים,

לא נמנעו מלשורף את הבשר שנטמא בוולד הטומאה,

עם הבשר שנטמא באב הטומאה,

אף על פי שמוסיפין טומאה על טומאתו.

הוסיף רבי עקיבא ואמר:

מימיהם של כהנים לא נמנעו מלהדליק את השמן שנפסל בטבול יום,

בנר שנטמא בטמא מת,

אף על פי שמוסיפין טומאה על טומאתו.

אמר רבי מאיר:

מדבריהם למדנו:

ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח.

אמר רבי יוסי:

אינה היא המדה.

ומודים רבי אליעזר ורבי יהושע:

ששורפין, זו לעצמה, וזו לעצמה.

על מה נחלקו?

על התלויה ועל הטמאה.

שרבי אליעזר אומר:

תשרף זו לעצמה וזו לעצמה,

ורבי יהושע אומר:

שתיהן כאחת.

גמרא

מכדי **"בשר שנטמא בוולד הטומאה"** מאי הוי? שני,

כי שריף ליה בהדי בשר שנטמא באב הטומאה מאי הוי? שני,

שני ושני הוא.

מאי **"מוסיף לו טומאה על טומאתו"** איכא?!

אמר רב יהודה:

הכא - בוולד וולד עסקינן - הוי ליה שלישי,

וקסבר: שלישי מותר לעשותו שני.

והא אין אוכל מטמא אוכל!

דתניא:

"יבול יהא אוכל מטמא אוכל?"

תלמוד לומר: "ומי יתן מים על זרע ונפל מנובלתם עליו טמא הוא לכם" (ויקרא יא, לח),

"הוא" - טמא, ואין עושה כיוצא בו טמא."

הניחא לאב"י,

דאמר: לא שנו אלא בחולין, אבל בתרומה וקדשים עושה כיוצא בו,

ולרב אדא בר אהבה משמיה דרבא נמי,

דאמר: לא שנו אלא חולין ותרומה, אבל בקדשים עושה כיוצא בהן - שפיר.

אלא לרבינא משמיה דרבא,

דאמר: מקרא מלא דיבר הכתוב,

לא שנו חולין, לא שנו תרומה, לא שנו קדשים - אינו עושה כיוצא בו.

מאי איכא למימר?

הכא במאי עסקינן:

כ"י

דאיכא משקין בהדי בשר.
 כשנגע באב הטומאה היה משקה טופח עליה ונטמא עמה והוה אף המשקה ראשון וכששורפה עדיין הוא עליה ומטמא הבשר שנשרף עם זה מחמת המשקין ונעשה שלישי שני:
מדרבנן מטמא. וקא מוספי ליה טומאה מדרבנן:

דאיכא משקין בהדי בשר,
 דקא מיטמא מחמת משקין.

אי הכי,

האי "עם הבשר שנטמא באב הטומאה" - "עם הבשר ומשקין" מיבעי ליה!

אלא: נהי דאין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא, מדרבנן מיהו מטמא.

44. יד, א-ב

רפ"י

מאי הוי שני. דנר הוי ראשון:

היינו הך. דר' חנינא דתריצנא בהכי ומאי הוסיף ר"ע דמשמע דהוסיף עדות על עדות חידוש על חידוש: בחלל חרב. הקיש חרב לחלל מתכת שנגע במת הרי הוא אבי אבות הטומאה כמת עצמו ושנגע בטמא מת הרי הוא אב הטומאה כמוהו גזירת הכתוב הוא במתכת אצל טומאת מת ולא אצל שאר טומאות: וה"ל. נר אב הטומאה וכשנתן שמן שלישי לתוכו נעשה ראשון:

נוקמה בנר של חרס. דאינו אלא ראשון כנוגע בטמא מת ואשמעינן ר"ע דשלישי מותר לעשותו שני ודקשי לך מאי הוסיף אדר' חנינא הוסיף טובא דאילו התם גבי בשר קדשים כי שריף שלישי בהדי ראשון ועשהו שני טמא היה מתחלה לטמא אחרים שהשלישי עושה רביעי בקודש ועכשיו כשהוא שני הוי טמא כלומר לא נשתנה שמו לקלוקל יותר מבראשונה ואלו גבי עדותו של ר"ע גבי תרומה קאי דאילו שמן קודש אינו אלא של מנחות ונאכל הוא ואינו ראוי להדליק נר ואם נטמא קודם שנתנו במנחה משקדש בכלי אין לו היתר לכהנים ונשרף בקודש בבית הדשן כשאר פסולי קדשי קדשים אבל שמן תרומה שנטמא כהנים מדליקין בו דכתיב נתתי לך את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה ואמר רחמנא שלך תהא להסיק תחת תבשילך ביבמות בפי הערל (דף עד.) ושמן שלישי של תרומה אינו טמא לטמא אחרים אלא פסול דאין שלישי עושה רביעי בתרומה וכי הדר עביד ליה שני ה"ל טמא:

מתני קשיתיה. לרב יהודה מאי איריא דתני טמא מת אי בנר של חרס קאי ובראשון עסקינן למה לי דנקט שקיבל טומאה זו מאב הטומא של מת ליתני שנטמי סתם ואנן קי"ל דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה ומה לי אב הטומאה דמת מה לי אב הטומאה דשרץ אלא מדנקט מת ש"מ בנר של מתכת עסקינן דיש חילוק בו בין נגיעת אב הטומאה דמת לאב הטומאה דעלמא ואשמעינן דבנר שהוא עצמו אב הטומאה קאמר:

ש"מ. מדקאמר הוסיף ר"ע קסבר טומאת משקים לטמא אחרים דאורייתא היא ודלא כהני תנאי דפירקין דאמרי לקמן שאין משקין מטמא אוכל מן התורה אלא מדרבנן דאי ס"ד דאין משקין מטמאין אחרים אלא מדרבנן מאי תוספת דאוסף ר"ע דאמר שהשמן שהיה שלישי עשאוהו ראשון ומה בכך האי נר אב הטומאה כי עשאו ראשון להאי שמן מאי מהני ליה אחרי שלא יטמא אחרים:

לאפסולי גופיה. הוא דמהני ליה הא פסול וקאי: דילמא. אהני ליה שיטמא אחרים מעכשיו מדרבנן: אי. תוספת דרבנן אתא לאשמעי' מאי איריא דנקט שמדליקין אותו בנר אב הטומאה שעושיין אותו להאי שמן ראשון דאורייתא אי"נ אשמעינן שמדליקין אותו בראשון לטומאה או בשני לטומאה נמי תחלה הוי כלומר איכא נמי תוספת מדרבנן כי ההיא שנעשה ראשון מדרבנן ומטמא עוד שני ושלישי דהא גזור רבנן על המשקין שאפילו נגעו משקין בשני יעשו ראשונים:

דתנן כל הפוסל את התרומה. כל הני דמייתנין בפי יציאות השבת (דף יג.): גבי שמונה עשר דבר שגזרו עליהם תורת שניים לפסול את התרומה מטמאין משקין אפילו חולין להיות תחלה חוץ מטבול יום שפוסל לתרומה מן התורה וגזירת הכתוב היא ומ"מ איקלישא טומאה ידיה ולא גזרו ביה לעשות משקין תחלה דאין דברי תורה צריכין חיזוק ומשום דמשקין עלולים לקבל טומאה ומה היא עלילתן שמקבלין טומאה שלא בהכשר גזרו עליהן חומר הרבה שיהו כהנים נוהרין לשומרון:

אלא ש"מ. מדמהדר למעבדיה ראשון דאורייתא ש"מ לטמויי אחרים ולעשותן שני דאורייתא קאמר כל סדר טומאה דאב עושה ראשון ראשון שני בחולין ותו לא ושני שלישי בתרומה ושלישי רביעי בקודש כולה מדאורייתא הוא בפירקין:

"הוסיף רבי עקיבא:

מימיהו של כהנים לא נמנעו מלהדליק [את השמן שנפסל בטבול יום, בנר שנטמא בטמא מת, אף על פי שמוסיפין טומאה על טומאתו]."

מכדי שמן שנפסל בטבול יום מאי הוי? שלישי, וכי מדליק ליה בנר שנטמא בטמא מת מאי הוי? שני. מאי קא משמע לן? שלישי מותר לעשותו שני, היינו הך!

אמר רב יהודה:

הקא בנר של מתכת עסקינן, דרחמנא אמר: ⁴² "בחלל חרב" (במדבר יט. טז) - חרב הרי הוא כחלל. והויא ליה אב הטומאה, וקסבר שלישי מותר לעשותו ראשון.

ומאי דוחקיה דרב יהודה לאוקמיה בנר של מתכת? נוקמיה בנר של חרס, ומאי הוסיף?

דאילו התם בטמא וטמא, ואילו הקא פסול וטמא!

אמר רבא:

מתניתין קשיתיה,

מאי איריא דתני: "נר שנטמא בטמא מת"? ניתני: שנטמא בשרץ,

אלא: איזהו דבר שחלוקה טומאתו בין טומאת מת לשרץ הוי אומר זה מתכת.

אמר רבא:

שמע מינה:

קסבר רבי עקיבא:

טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא.

דאי סלקא דעתך דרבנן: מכדי האי נר מאי קא מהניא להאי שמן?

אי לאיפסולי גופיה - הא פסיל וקאי.

ממאי?

דילמא לטמא אחרים מדרבנן!

אי מדרבנן, מאי איריא באב הטומאה? אפילו בראשון ושני נמי תחלה הוי, דתנן:

"כל הפוסל את התרומה, מטמא משקין להיות תחלה,

חוץ מטבול יום" (פרה ח, ז).

אלא שמע מינה:

דאורייתא היא.

⁴² וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או כמת או בעצם אדם או בקבר יטמא שבעת ימים

45. יד, ב - טו, ב

ר"י

נימא קסבר ר"מ. מדיליף מדבריהן קסבר מתני' דר' חנינא בשר שנטמא באב הטומאה דקתני באב הטומאה דאורייתא דכל אב הטומאה דאורייתא הוא אבל בשר שנטמא בוולד הטומאה דקתני כגון שנטמא בוולד הטומאה דרבנן כגון כלי שנטמא במשקין דמדאורייתא אין אוכלין ומשקין מטמאין כלי שאין אוכל נעשה אב הטומאה ורבנן גזרו שיהיו משקין מטמאין כלי משום משקה זב וזבה שהן אב הטומאה כגון רוקו ומימי רגליו בפ"ק דנדה (דף ז:). והאי בשר נטמא באותו כלי דהוי וולד וולד דרבנן שהמשקין היו וולד הטומאה והכלי היא וולד וולד דרבנן ומדאורייתא טהור הוא והאי בשר שנעשה שלישי על ידו טהור גמור מן התורה הוא ואשמעינן ר' חנינא דכיון דאיכא עלה טומאה דרבנן מטמאין לה בראשון דאורייתא:

ומאי מדבריהם. דר' מאיר:

מדברי ר' חנינא. דתרומה טהורה בשש שעות דמאי לההוא דשלישי דטהור דאורייתא וטמא דרבנן והא נמי שריא מדאורייתא עד תחילת שבע ואסירא מדרבנן וכיון דאשמעינן ר' חנינא דמטמאין טומאה דרבנן בטומאה דאורייתא דמטמא ליה מדרבנן אוכל את אוכל מטמאין נמי תרומה טהורה דאסירא מדרבנן בטומאה דתרומה טמאה דאורייתא דלא מטמאין לה אלא מדרבנן דאין אוכל מטמא אוכל אלא מדרבנן:

ארשב"ל. לא תדחק לאוקמא הכי דמאי מדבריהן דקאמר מדברי רבי אליעזר ורבי יהושע קאמר ולא אמתיני קאי ר"מ אלא בעלמא קאי והכי קאמר מדברי סופרים שמענו ששורפין כו' ומאן נינהו סופרים רבי אליעזר ור' יהושע והאי עדות דר' חנינא ורבי עקיבא לא שייך גבי פסח ואידי דבעי לאורויי ששורפים קדש טהור עם הטמא נקט לה:

שנולד. שאירע כגון שנכנס אדם טמא לשם ספק נגע בה ספק לא נגע:

התורפה. הפקר:

יניחנה במקום המוצנע. עדיין מוזהר על שמירתה וטעמא מפרש בבכורות בפי' (עד כמה) את משמרת תרומתי שתיים במשמע אחת טהורה ואחת תלויה ואמר רחמנא עביד לה שימור:

יניחנה במקום התורפה. כלומר אם רצה יכול לגרום לה טומאה דקסבר יש אם למסורת ותרומתי כתיב אלמא שמעינן ליה לרבי יהושע דכיון דאינה ראויה אלא להדלקה יכול לגרום לה טומאה והא נמי אפי' טהורה בת ביעור היא ומטמאין אותה:

חבית של תרומה בגת העליונה. היינו עדשים של גת שקורין מייט"י { ערבה של הגת, שבו מניחים את הענבים } שהענבים בתוכה:

והתחתונה. היינו בור שהיין יורד לתוכו:

טמאין. חולין טמאין יש בה וראויין לו בימי טומאתו או למי שאינו אוכל חולין בטהרה ואם תפול תרומה זו לתוכו ה"ל מדומע טמא ולא חזי לישראל משום תרומה ואפי' טהורה ולא למכור לכהן דכיון דטמאה היא אסורה ביבמות בהערל (דף ענ:). נפקא לן שהאוכל תרומה טמאה עובר בעשה בשעריך תאכלנו לזה הטמא והטהור יחדו ולא לאחר:

מודה ר"א ור' יהושע. אע"פ שנחלקו באין יכול בסיפא מודין ושויין הן בכך שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה אם יכול לחזור אחר כלים טהורין ולקבל קודם שתרד כולה לתוך הטמאין ויקבל הימנה רביעית הלוג: **יציל.** יחזר אחריהן ואל יקבלנה בכלים טמאין כדי להציל את החולין שלא יתערב ממנה בהן ויאסרו ואע"פ שבתוך כך ירד ממנה לתוכם ויפסדו לא מטמאין לה לתרומה משום הצלת חולין:

ואם לאו. שלא ימצא כלי טהור וסוף סוף לטומאה אזלא כולה בזו נחלקו רבי אליעזר ור' יהושע דר' אליעזר אומר אעפ"כ תרד ותטמא מאליו ויפסיד החולין ואל יטמאנה ביד כדי להצילן ר' יהושע אומר יטמאנה ביד אלמא לרבי יהושע כיון דסופה לאיבוד שרי לטמאיה ביד ובפסח נמי לא שניא ור' מאיר מדברי יהושע יליף:

ממחלוקתן למדנו. שהרי הלכה כרבי יהושע בטהרות דרבי אליעזר נמנו עליו שלא לקבוע הלכה כמוותו מפני תנורו של עכנאי בב"מ (דף נט:):

"אמר רבי מאיר:

מדבריהם למדנו [ששורפין תרומה טהורה עם הטמא בפסח].

"מדבריהם" דמאן?

אילימא מדברי רבי חנינא סגן הכהנים - מי דמי?!

התם: טמא וטמא, הכא: טהור וטמא!

ואלא, מדברי רבי עקיבא - מי דמי?!

התם: פסול וטמא, הכא - בטהור וטמא!

נימא קסבר רבי מאיר, מתניתין באב הטומאה דאורייתא, וולד הטומאה דרבנן, דמדאורייתא טהור מעליא.

טו,א

ומאי "מדבריהם"?

מדברי רבי חנינא סגן הכהנים.

אמר ריש לקיש משום בר קפרא:

מתניתין באב הטומאה דאורייתא, וולד הטומאה דאורייתא,

ומאי "מדבריהם"?

מדברי רבי אליעזר ורבי יהושע.

הי רבי יהושע?

אילימא הא רבי יהושע,

דתנן:

"חבית של תרומה שנולד לה ספק טומאה,

רבי אליעזר אומר:

אם היתה מונחת במקום התורפה,

יניחנה במקום המוצנע,

ואם היתה מגולה יכסנה.

רבי יהושע אומר:

אם היתה מונחת במקום המוצנע - יניחנה במקום התורפה,

ואם היתה מכוסה - יגלנה" (תרומות ח,ח).

מי דמי?!

התם - גרמא בעלמא.

הכא - בפידיס!

אלא, הא רבי יהושע,

דתנן:

"חבית של תרומה שנשברה בגת העליונה,

ותחתונה חולין טמאין,

מודה רבי אליעזר ורבי יהושע:

שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה - יציל,

ואם לאו

רבי אליעזר אומר:

תרד ותטמא, ואל יטמאנה ביד.

רבי יהושע אומר:

אף יטמאנה ביד" (תרומות ח,ט).

אי הכי, האי "מדבריהם" מדבריו' מיבעי ליה!

הכי קאמר:

ממחלוקתן של רבי אליעזר ורבי יהושע למדנו.

דיקא נמי,

"מודה רבי אליעזר ורבי יהושע",

שמע מינה.

וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבון,
מתניתין באב הטומאה דאורייתא, וולד הטומאה דאורייתא.

ומאי "מדבריהם"?

מדברי רבי אליעזר ורבי יהושע.

איתיביה רבא לרב נחמן:

"אמר רבי יוסי:

אין הנדון דומה לראיה.

שכשהעידו רבותינו על מה העידו?

אם על הבשר שנטמא בוולד הטומאה ששורפין אותו עם הבשר שנטמא באב הטומאה -
זה טמא וזה טמא!

אם על השמן שנטמא בטבול יום שמדליקין אותו בנר שנטמא בטמא מת, -
זה פסול וזה טמא!

אף אנו מודים:

בתרומה שנטמאת בוולד הטומאה, ששורפין אותה עם התרומה שנטמאת באב הטומאה,
אבל היאך נשרף התלויה עם הטמאה?

שמא יבא אליה ויטהרנה.

הפיגול והנותר והטמא:

בית שמאי אומרים:

אין נשרפין באחת.

ובית הלל אומרים:

נשרפין באחת."

ואי סלקא דעתך: רבי מאיר מדברי רבי יהושע קאמר,
אמאי מהדר ליה רבי יוסי מרבי חנינא סגן הכהנים?

אמר ליה רב נחמן:

רבי יוסי לאו אדעתיה,

דהוא סבר רבי מאיר מדברי חנינא סגן הכהנים קאמר ליה,

ואמר ליה: אגא מדברי יהושע קאמינא,

ואמר ליה: ואפילו לרבי יהושע נמי אינה היא המדה,

דהא מודה רבי אליעזר ורבי יהושע ששורף זו בפני עצמה וזו בפני עצמה.

ואמאי "אינה היא המדה"? מדה ומדה היא!

שאני התם, דאיכא הפסד חולין.

מתקיף לה רבי ירמיה:

מתניתין נמי איכא הפסד דעצים!

אמר ליה ההוא סבא:

להפסד מרובה - חששו,

להפסד מועט - לא חששו.

ר"י

דיקא נמי. דר"י מדרבי יהושע יליף מדקא מהדר ליה רבי יוסי אינה היא מן המדה דמודה ר"א ורבי יהושע בזו ש"מ מינייהו הוה יליף לה ולקמיה פריך אמאי אינה היא המדה:

א"ר יוסי. לר"י אין הנדון דומה לראיה נדון שריפת חמץ בפסח שאתה דן ולמד מאלו אינו דומה לדברים שאתה מביא ראייה מהן עליו על מה העידו שתוכל ללמוד מהן:

זה טמא וזה טמא. שלישי בקודש טמא הוא והראשון שהוא נשרף עמו טמא הוא:

שמא יבא אליהו. לאחר זמן ויאמר טהורה היתה ונמצא למפרע שטימאנו תרומה בידים אף על פי שהיא טעונה שריפה מפני איסור חמץ אסור לטמאה בידים:

הפיגול. לא צריך הכא אלא מסיים הברייתא:

הפיגול והנותר. של קדשים:

והטמא. בשר קודש שנטמא דקיימא לן בפי אחרון (ד' קכ): דגזרו עליהן שיטמאו את הידים ואע"פ שאין אוכל מטמא אדם גזרו עליהן לטמא מיהת את הידים ולא לטמא את הגוף משום חשדי כהונה ועצלי כהונה כדמפרשין התם ואפילו הכי דאית עלייהו טומאה דרבנן אמרי ב"ש דאין שורפין פיגול ונותר שאין טמאים מן התורה עם הטמאה שהוא טמא מן התורה וכ"ש בתרומה טהורה וטמאה ואפי' ב"ה לא קשרו אלא משום דאית לפיגול ונותר טומא' דרבנן:

וא"ל. רבי יוסי לרבי מאיר כי ילפת ליה מדרבי יהושע נמי אינה היא המדה דמודין הן בזו ולקמן פריך אמאי אינה היא המדה:

מדה ומדה היא. דהא טהורה גמורה היא החבית הזאת ומשום דסופה לאיבוד שרי לטמוי בידים:

דעצים. שצריך להיסק שתי היסקות:

46. טו, ב - טז, א

רש"י

מחלוקת בשש. שעדיין אין על הטהורה אלא איסור דרבנן אבל בשבע שנאסרה כבר מן התורה אין לך טומאה גדולה מזו ודברי הכל אף לר' יוסי שורפין:

נימא קסבר ר' יוחנן. דמתני' דרבי חנינא בולד הטומאה דרבנן ור"מ מינה יליף ודוקא נקט שש רבי יוחנן ומשום דאית עליה איסור דרבנן הוא טעמא דר' מאיר אבל אם בא לשורפי' בחמש וארבע מודה רבי מאיר דאין שורפין ואע"ג דסופה לאיבוד דלאו מדרבי יהושע קא יליף דטעמי' דרבי יהושע התם משום הפסד חולין או דילמא לר' יוחנן נמי ר' מאיר מדרבי יהושע יליף וטעמא דרבי מאיר לאו משום איסורא דרבנן הוא דהוא הדין נמי לחמש וארבע והאי דקאמר ר' יוחנן שש אורחא דמילתא נקט:

א"ל אין. ודוקא שש קאמר ולקמיה פריך אמאי קאמר ר' יוסי אינה היא המדה:

נימא מסייע ליה. דבשבע מודה ר' יוסי:

הפיגול ונותר כו'. רבי יוסי א"ל לעיל וקאמר ליה לר' מאיר בהא הוא דאמרי בית הלל נשרפין כאחת משום דפיגול ונותר אסירי מדאורייתא אבל באיסורא דרבנן לא שרו לטמויי בידים שמעינן מינה מיהא דבאיסור דאורייתא מודה רבי יוסי ואע"ג דליכא שם טומאה עליה:

שאני התם כו'. מהא לא מיסתייעא לר' יוחנן ואפי' בשבע אימא לך דפליג ר' יוסי ואע"ג דאסירא הואיל ואין עליה שם טומאה לא מטמינן ליה והא דמודה בפיגול ונותר משום דאית עלייהו שם טומאה דרבנן:

מטמאה טומאת אוכלין. הואיל ומתחלה נראית לאדם ירדה לה תורת טומאה ואין עולה ממנה עד שתפסל מאכילת כלב:

ונשרפת עם הטמאה בפסח. ואפילו היא תרומה טהורה והא ודאי ר' יוסי קאמר לה דאי ר' מאיר אפילו פת מעלייתא שרי ושי"מ דמודה ר' יוסי היכא דלאו בת אכילה היא והוא הדין לפת מעלייתא בשבע שעות:

אי הכי. דרבי מאיר מדרבי חנינא יליף מאי מודה ר' אליעזר דקאמר ליה ר' יוסי הא קא יליף רבי מאיר מדרבי חנינא מהדר ליה איהו מדרבי אליעזר ורבי יהושע: **הכי קאמר ליה.** הא דקא ילפת מדרבי חנינא אינה היא מן המדה כדמפרש לקמיה ואפילו לרבי יהושע נמי דשמעינן ליה דמיקל טפי גבי חבית דקאמר יטמאנה ביד מודה בשריפה בפסח דאין שורפין דהתם משום הפסד חולין הוא וכי איכא למימר דמיקל בשריפה בתלויה וטמאה הוא דאיכא למימר דמיקל כדשמעין ליה גבי חבית שנוולד לה ספק טומאה דאמר יגלנה ותנא גרמא והוא הדין בידים אבל בטהורה ליכא למימר דמיקל:

אי הכי. דרבי מאיר מדרבי חנינא יליף אמאי אינה היא המדה מדה ומדה היא דהא בשש איכא איסורא דרבנן על הטהורה כי התם דאיכא טומאה דרבנן והא ר' יוסי לא שני ליה בין שם טומאה לשם איסור דהא אמרת דמודה רבי יוסי בשבע הואיל ואיכא איסור דאורייתא ואע"פ דליכא עלה שם טומאה אלמא לא שני ליה וכיון דלא שני ליה שפיר יליף רבי מאיר מדרבי חנינא דאמר דמטמינן טומאה מדרבנן בטומאה דאורייתא הכא נמי מטמינן איסור דרבנן בטמא טומאה דאורייתא:

המשך רשי בעמוד הבא:

אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: מחלוקת - בשש, אבל בשבע - דברי הכל שורפין.

אמר ליה רבי זירא לרבי אסי: נימא קסבר רבי יוחנן: מתניתין באב הטומאה דאורייתא, וולד הטומאה דרבנן, ומאי "מדבריהם"? מדברי רבי חנינא סגן הכהנים.

אמר ליה: אין.

איתמר נמי: אמר רבי יוחנן: מתניתין באב הטומאה דאורייתא, וולד הטומאה דרבנן, ומאי "מדבריהם"? מדברי רבי חנינא סגן הכהנים. ומחלוקת - בשש, אבל בשבע - דברי הכל שורפין.

לימא מסייע ליה: "הפיגול והנותר והטמא: בית שמאי אומרים: אין נשרפין כאחת, ובית הלל אומרים: נשרפין כאחת."

שאני התם דאית להו טומאה מדרבנן, דתנן: "הפיגול והנותר - מטמינן את הידים" (קכ:).

לימא מסייע ליה: "הפת ששיפשה ונפסלה מלאכול לאדם, והכלב יכול לאכלה, מטמאה טומאת אוכלין בבניצה, ונשרפת עם הטמאה בפסח."

שאני התם, דעפרא בעלמא הוא.

אי הכי, מאי "מודה"?

הכי קאמר ליה רבי יוסי לרבי מאיר: אפילו לרבי יהושע דמיקל, כי מיקל - בתלויה וטמאה, אבל בטהורה וטמאה - לא.

אי הכי, אמאי "אינה היא המדה"? מדה ומדה היא!

אמר רבי ירמיה: הךא בבשר שנטמא במשקין שנטמאו מחמת שרץ, ואזדא רבי מאיר לטעמיה, ורבי יוסי לטעמיה.

רש"י

א"ר ירמיה הכא. בבשר שנטמא בוולד הטומאה דקתני כגון שנטמא במשקין שנטמאו בשרץ: **ואזדא ר' מאיר לטעמיה.** דאמר משקין אין מטמאין אחרים ואפילו אוכלין אלא מדרבנן והוה ליה מדאורייתא טהור מעליא ושרפי ליה בהדי בשר שנטמא באב הטומאה דטמא מדאורייתא וגבי תרומה טהורה בשש דאיכא נמי איסור דרבנן עלה לא שנא: **ורבי יוסי לטעמיה.** דמשקין טימאוהו לבשר זה מדאורייתא הלכך אינה היא מן המדה דטמא וטמא הוא ולר' ירמיה איכא לאקשוויי א"כ בין לר"מ בין לר' יוסי מאי מוסיפין לו טומאתו קא מסהיד ר' חנינא מעיקרא בראשון נגע וה"ל שני והשתא נמי בהדי ראשון שרפינן להו ונראה בעיני דרבי ירמיה אוולד וולד דקאמר רב יהודה סמיך ולא חש למידק כולי האי ונקט מילתיה בתר לישנא דמתני' דתני בוולד הטומאה ולעולם בבשר שנטמא במשקין שנטמא בכלי שנטמא בשרץ דהוה להו משקין שניים והוא שלישי ואשמעינן דשלישי מותר לעשותו שני. ואכתי איכא לאקשוויי סוף סוף כיון דאין אוכל מטמא אוכל אלא מדרבנן מאי קא מהני ליה האי בשר ראשון לבשר שלישי אי לשוויה שני מדרבנן מעיקרא נמי שני מדרבנן הוה דאילו משקין שנגע בהן תחלה היו מדרבנן דהא נגע בראשון ואפי' ע"י שני הן נעשין תחלה אלא על כרחך ר' ירמיה כרב אדא או כאב"י ס"ל דאמרי קדשים עושין טומאה כיוצא בהן ואשמעינן ר' חנינא דשני דרבנן עבדינן ליה שני דאורייתא ולר' מאיר שמעינן מינה דשני דרבנן דהוה טהור מעליא דאורייתא מותר לעשותו שני דאורייתא והוא הדין לתרומה טהורה שנשרפת עם הטמאה ולר' יוסי אשמעינן דשני דרבנן דהוה שלישי דאורייתא עבדינן שני דאורייתא הלכך אינה היא מן המדה ורבינא דאית ליה מקרא מלא דבר הכתוב לא ס"ל דרבי ירמיה ומוקי לה לתוספת טומאה דרבנן דמתניתין כדאוקימנא ברישא ומאי מדבריהן מדברי ר' אליעזר ורבי יהושע:

ספק משקה ליטמא טמא לטמא אחרים טהור. כשנולד ספק במשקה בתחילת טומאתו כגון טמא שפשט רגלו במשקין טהורין ספק נגע ספק לא נגע זהו ספק משקה ליטמא שנולד לו ספק טומאה טמא מן הספק דקסבר טומאת משקין להיות עצמן טמאין דאורייתא היא דכתיב וכל משקה אשר ישתה וגו' הלכך הויה ליה ספיקא דאורייתא ולחומרא ספק משקה לטמא אחרים כגון הית' מקל בידו ובראשה משקין טמאין וזרקה לבין הככרות טהורין ספק נגעה ספק לא נגעה זה הוא ספק משקה לטמא אחרים כך. היא שנויה במסכת טהרות: טהור: אותן הככרות טהורות הן דקסבר משקין לטמא אחרים מדרבנן הוא ולא מדאורייתא ולא דורש יטמא דכתיב גבי משקין בלשון יטמא הלכך. הויה ליה ספיקא דרבנן ולקולא וגירסא הכי איתא ספק משקה ליטמא טמא לטמא אחרי' טהור: רבי אלעזר גרסי:

לכל טמא. אספק משקה. לטמא אחרים קאי כשנולד ספק נגיעת שום דבר טהור במשקין טמאין בין שנולד ספק זה בכלים בין שנולד באוכלין הרי הוא טמא מספק דקסבר משקין מטמאין כלים מן התורה ויליף טעמא מאשר ישתה בכל כלי יטמא ודריש יטמא יטמא ומדסמכיה לכלי משמע יטמא את הכלי והכי דרשינן ליה בתורת כהנים הלכך כי הויה ספק הויה ליה ספיקא דאורייתא וברה"י ספיקו טמא: ר' יוסי ור' שמעון אומרים לאוכלין טמאין אם נולד ספק זה באוכלים כגון משקין טמאין שנשפכו לבין הככרות ספק נגעו ספק לא נגעו טמאין דקא סברי משקין מטמאין אוכלין מדאורייתא הלכך ספק נמי ברשות היחיד טמא:

לכלים טהורים. אבל אם נולד ספק זה בכלים כגון משקין טמאין שנשפכו לבין הכלים ספק נגעו ספק לא נגעו טהורין דקסברי משקין אין מטמאין כלי אלא מדרבנן ועל ספיקו לא גזרו ורבי יוסי ור"ש דרשי יטמא יטמא כרבי יהודה ומיהו כלים לא כדיליף בפירקין יטמא לטמא את האוכלים או אינו אלא לטמא את הכלי אמרת לא כך היה:

"רבי מאיר לטעמיה", דאמר: טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן.
 "ורבי יוסי לטעמיה" דאמר: טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא,
 דתניא:

טזא **"ספק משקין ליטמא - טמא.**

לטמא אחרים - טהור,

דברי רבי מאיר.

וכן היה רבי אלעזר אומר דרבנן.

רבי יהודה אומר: לכל טמא.

רבי יוסי ורבי שמעון אומרים:

לאוכלין - טמאין.

כלים - טהורין."

47. טז, א

רס"י

טומאה בעולם. מדאורייתא ואפילו לטומאת עצמן:
ר' אלעזר אומר אין טומאה למשקין. מן התורה כל עיקר ואפילו לטומאת עצמן והאי כל משקה אשר ישתה מוקי לה לקמן לענין הכשר בשמעתין:
תדע. דאין להם טומאה מן התורה כל עיקר ואפילו לטומאת עצמן:
שהרי העיד יוסף בן יועזר על איל קמצא דכן. מין חגב שמו איל קמצא דכן שהוא טהור וכשר לאכילה:
ועל משקה בית מטבחה דכן. על משקין של בית. המטבחים שבעזרה כגון הדם והמים שהן דכן שאינן מקבלין טומאה אלמא טומאת משקין דרבנן ובהני לא גזרו משום הפסד קדשים דאי דאורייתא היכי מצו רבנן לטהרינהו:
הא ניחא. הא דאמרת לר' אלעזר יש להן טומאה לשמואל דאמר האי דכן דיוסף בן יועזר דכן מלטמא אחרים קאמר אבל טומאת עצמן יש בהן מצית לתרוצי דהאי אין טומאה למשקין דקאמר רבי אלעזר לטמא אחרים קאמר דהא מעדותו דיוסף בן יועזר מביא ראייה לדבריו ויוסף בן יועזר לטמא אחרים קאמר:
אלא לרב דאמר דכן ממש. קאמר יוסף בן יועזר ואפי' מטומאת עצמן על כרחך רבי אלעזר נמי מטומאת עצמן קאמר:
אחדא. הא דקאמר ר' אלעזר כדבריו דרבי מאיר אלטמא אחרים טהור דרבי מאיר קאי אבל ליטמא טמא לא סבירא ליה כוותיה:
ה"ג והא כדבריו דנפיש קאמר ועוד הא וכן קתני קשיא. דנפיש כלומר כדבריו לשון דברים רבים משמע:

[ספק משקין ליטמא - טמא.
 לטמא אחרים - טהור,
 דברי רבי מאיר.
 וכן היה רבי אלעזר אומר בדבריו.
 רבי יהודה אומר: לכל טמא.
 רבי יוסי ורבי שמעון אומרים:
 לאוכלין - טמאין.
 בליים - טהורין].

וסבר רבי אלעזר: משקין אית להו טומאה בעולם?!
 והתניא:

"רבי אלעזר אומר:

אין טומאה למשקין כל עיקר.

תדע, שהרי העיד יוסף בן יועזר איש צרידה על איל קמצא - דכן.

ועל משקין בית מטבחה - דכן!"

הניחא לשמואל, דאמר דכן מלטמא טומאת אחרים,
 אבל טומאת עצמן יש להם,
 שפיר.

אלא לרב, דאמר דכן ממש - מאי איכא למימר?

אמר רב נחמן בר יצחק:

אחדא.

והא "בדבריו" קאמר, דנפיש!

ועוד,

והא "וכן" קתני!

קשיא.

48. טז, א - יז, א

רפ"י

קסבר. יוסף בן יעזר טומאת משקין אפילו לטומאת עצמן דרבנן:

ושמואל אמר כו'. קסבר יוסף בן יעזר טומאת משקין. דאורייתא לעצמן מן וכל משקה אשר ישתה אבל לטמא אחרים דרבנן וכי גזור רבנן לטמא אחרים במשקין בעלמא אבל משקין בית מטבחיא לא גזור לטמא אחרים אבל טומאת עצמן יש בהן דהא מדאורייתא רמיא עלייהו ולא מצו רבנן למשקליה:

קרי כאן והבשר אשר יגע כו'. ונהי דמשקין לא מטמאו אוכלין דחולין מיהו גבי קדשים אשר יגע בכל טמא כתיב וכיון דאמר משקין מטמאין מדאורייתא לעצמן בשר קודש הנוגע בהן הרי נגע בטמא:

מידי דהוה ארביעי בקודש. דהוא עצמו פסול ואינו מטמא קודש:

רביעי בקודש לא איקרי טמא. ומקי' {מ"ק: פרג} ו' הוא דנפיק לן ביה פסולה לקמן. הלכך כי נגע ביה קודש לא קרינן ביה הבשר אשר יגע בכל טמא:

ת"ש וכל משקה אשר ישתה כו'. דקא משתעי בכלי חרס שקיבל טומאה מן השרץ וכתב כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל וגוי וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא וגוי וקס"ד דהכי קאמר אחד אוכלין שבתוכו ואחד משקין שבתוכו יטמאו ונהי דלא דרשת יטמא יטמא מיהו טומאת עצמן מיהא מיטמו:

מאי יטמא הכשר. והכי קאמר כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אשר יבא עליו מים או שיבא עליו כל המשקה אשר ישתה בכל כלי הוה הכשר ויטמא האוכל מחמת אויר כלי חרס טמא:

בכל כלי. היינו משקין תלושין: **דאחשבינהו**. הואיל ומלאן גילה דעתו שהוא צריך להם וזהו חשיבתן:

גופא:

רב אמר:

דכן ממש.

ושמואל אמר:

דכן מלטמא טומאת אחרים,

אבל טומאת עצמן - יש להן.

"רב אמר דכן ממש", קסבר טומאת משקין דרבנן,

וכי גזרו רבנן במשקין דעלמא, ובמשקין בית מטבחיא לא גזור.

"ושמואל אמר: דכן מלטמא טומאת אחרים, אבל טומאת עצמן יש להן".

קסבר: טומאת משקין עצמן - דאורייתא,

לטמא אחרים - דרבנן,

וכי גזור רבנן במשקין דעלמא, במשקין בית מטבחיא לא גזור.

וכי לא גזור רבנן לטמוי אחרים,

אבל טומאת עצמן יש להן.

אמר ליה רב הונא בר חיננא לבריה: כי עיילת לקמיה דרב פפא, רמי ליה:

מי אמר שמואל דכן מלטמא טומאת אחרים, אבל טומאת עצמן יש להן?

קרי כאן: "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל"⁴³ (ויקרא ו, ט).

אמר רב שישא בריה דרב אידי:

מידי דהוה ארביעי בקדש.

מתקיף לה רב אשי:

רביעי בקדש לא איקרי טמא,

האי איקרי טמא!

קשיא.

תא שמע:

"וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא" (ויקרא יא, לד)!

מאי "יטמא"?

הכשיר.

הכשיר מרישא דקרא שמעת ליה: "מכל האכל אשר יאכל"⁴⁴!

חד בתלושין,

וחד במחוברין.

וצריכי.

דאי אשמעינן בתלושין משום דאחשבינהו - אבל מחוברין אימא לא.

ואי תנא מחוברין משום דקיימי בדוכתייהו חשיבי - אבל תלושין אימא לא.

צריכי.

תא שמע:

⁴³ והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף

⁴⁴ מכל האכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא

"אך מעין ובור מקנה מים יהיה טהור"⁴⁵ (ויקרא יא, לו)!

מאי "יהיה טהור"? מטומאתו.

ו"תלושין" מי מכשירין?!

והאמר רבי יוסי ברבי חנינא:

משקיין בית מטבחיא לא דיין שהו דכו אלא שאין מכשירין!

תירגמא: על דם,

דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

מנין לדם קדשים, שאינו מכשיר?

שנאמר: "על הארץ תשפכונו כמים"⁴⁶ (דברים יב, טז),

דם שגשף כמים - מכשיר.

טז, ב דם שאינו נשפך כמים - אינו מכשיר.

מתקיף לה רב שמואל בר אמי:

הרי דם התמצית נשפך כמים,

ואינו מכשיר!

אמר ליה רבי זירא:

הנח לדם התמצית, דאפילו בחולין נמי לא מכשיר.

קבלה מיניה רב שמואל בר אמי:

דאמר רחמנא: "דק חזק לבלתי אכל הדם מי הדם הוא הנפש"⁴⁷ (דברים יב, כג),

דם שהנפש יוצאה בו - קרוי דם,

דם שאין הנפש יוצאה בו - אינו קרוי דם.

תא שמע:

"דם שנטמא,

וזרקו בשוגג - הורצה,

במזיד - לא הורצה!"

מדרבנן,

ודלא כיוסף בן יועזר איש צרידה.⁴⁷

תא שמע:

"על מה הציץ מרצה?

על הדם ועל הבשר ועל החלב שנטמא,

בין בשוגג בין במזיד,

בין באונס בין בראון,

בין ביחיד בין בצבור!"

מדרבנן,

ודלא כיוסף בן יועזר איש צרידה.

תא שמע:

"ונשא אהרן את עון הקדשים"⁴⁸ (שמות כח, לח),

רפ"י

אך מעין ובור יהיה טהור. דאשמעינן הואיל ומחוברין נינהו לא מיטמו הא תלושין מקבלין טומאה וקשיא לרב:

יהיה טהור מטומאתו. והכי קאמר אם יבא הטמא במעיין ובור מקנה מים יהיה טהור הואיל וטבל הא שאובין לא מטהרי ליה:

ותלושין מי מכשירי. אמים הוא דמתמה משום דמים תלושין לא חשיבי אבל אשאר משקיין לא מתמה דכולהו תלושין נינהו:

אלא שאין מכשירים. אלמא הכשר תלושין דרבנן הוא דאי מדאורייתא מאן שקליה ממשקי בית מטבחיא דלא ליכשרו:

תירגמא. להא דקתני אין מכשירין אדם דמשקה בית מטבחיא ולא אמים ודם קדשים רחמנא אפקיה דלא ליכשר כדרבי חייא:

שנשפך כמים. דם חולין שאין חשין לקבלו בכלי מכשיר דאיתקש למים אבל דם קדשים מתקבל בכלי וצריך ממנו למזבח ואינו נשפך לאיבוד כמים אינו מכשיר דלא איתקש למים:

דם התמצית. אינו ראוי לזריקה דכתיב כי הדם הוא (הנפש) בנפש יכפר דם שהנפש יוצאה בו מכפר ושאר הנפש יוצאה בו אינו מכפר אלמא נשפך כמים אינו מכשיר כדרבי יוסי בר חנינא:

דאפי' בחולין לא מכשיר. כדמפרש טעמא:

קיבלה מיניה ר' שמואל. לפירושא דהאי טעמא מרבי זירא אמאי לא מכשיר דם התמצית לפי שאינו קרוי דם והקרוי דם קרוי משקי' כדכתיב (במדבר כג) ודם חללים ישתה ומכשיר כדכתיב וכל משקה וגו' ואוקימנא אהכשר ושאינו קרוי דם אינו קרוי משקה:

הורצה. קרבן בעלים דמרצה ציץ כדלקמן:

במזיד לא הורצה. להיות בשר קרבן נאכל לכהנים דקנסא הוא אבל בעלים נתכפרו כדאמרינן ביבמות בהאשה רבה (ד' ז). דכיון דמדאורייתא מרצי נמי אמזיד לא מצו רבנן למימר ליה זיל אייתי חולין לעזרה קתני מיהת דם שנטמא אלמא דם קדשים שהוא משקיין בית מטבחיא מקבל טומאה אלמא משקיין טומאת עצמן דאורייתא ודכן דיוסף בן יועזר מלטמא אחרים הוא וקשיא לרב:

ומשני לעולם טומאת משקיין דרבנן. והך טומאת דם דרבנן היא ודקשיא לך הא העיד יוסף בן יועזר דגזירת רבנן לא אגזור אמשקי בית מטבחיא האי תנא לית ליה דיוסף בן יועזר:

על הדם ועל הבשר ועל החלב. בין שנטמא הדם בין שנטמא הבשר בין שנטמא החלב הציץ מרצה ולא שיהא בשר טמא נאכל דאין ציץ מטהר ודוחה לא תעשה דוהבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל אלא לרי' יהושע איצטריך דאמר בכיצד צולין (לקמן עז).

אם אין בשר אין דם וקאמר הכא הי"מ כשיצא בשר חוץ למחיצתו שאין ציץ מרצה על היוצא או שאבד הבשר אבל נטמא בשר קודם זריקת דם הציץ מרצה עליו להתיר דם לזריקה:

בין בשוגג בין במזיד. והאי דתני לעיל בשוגג הורצה במזיד לא הורצה בכיצד צולין פליגי בה אמוראי חד אמר טומאתו בין בשוגג בין במזיד אבל זריקתו בשוגג אין במזיד לא אחד אמר איפכא:

בין ביחיד. בקרבן יחיד מזיד ורצון אחד הוא אבל גבי שוגג שייך מזיד וגבי אונס שייך רצון ושוגג ואונס תרי מילי נינהו וקתני מיהת על הדם אלמא דם קדשים מקבל טומאה ושי"מ טומאת משקיין דאורייתא ולא רצו רבנן לטהר משקי בית מטבחיא וקשיא לרב:

מדרבנן. וקסבר האי תנא דאמשקי בית מטבחיא נמי גזור. ודלא כיוסף:

ונשא אהרן. בציץ כתיב:

את עון הקדשים. פסול הקרבן יכשיר וירצה ואינו מכפר על האוכלין אותו טמא דעון הקדשים כתיב ולא עון הכהנים:

⁴⁵ אך מעין ובור מקנה מים יהיה טהור ונוגע בנבלתם יטמא

⁴⁶ רק הדם לא תאכלו על הארץ תשפכונו כמים

⁴⁷ כגירסת לעיל ולקמן בגמרא, דקדוקי' סופרים וכרש"י [ולא תוס'].

⁴⁸ והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עון הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לכל מתנות קדשיהם והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני ה'

רָשׁ"י

איזה עון הוא נושא. איזה פסול הוא מכשיר אם עון פיגול הרי כבר נאמר לא ירצה גרסי' בת"כ ואם עון נותר הרי כבר נאמר לא יחשב והכי פ"י אם עון פיגול והוא מחשבת חוץ למקומו שנקראת פיגול כדכתיב בקדושים תהיו ואם האכל יאכל ביום השלישי פגול הוא לא ירצה ומוקמינן לה בזבחים בפ"ב (דף כח:). אם אינו ענין לחוץ לזמנו תנהו ענין לחוץ למקומו הרי כבר נאמר לא ירצה בקדושים תהיו כדפרשינן ואם עון נותר מחשבת נותר ששחטו על מנת להותיר ולאכלו חוץ לזמנו הרי כבר נאמר לא יחשב ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי וגוי בפרשת צו את אהרן ואמרין בזבחים ובתורת כהנים במחשב לאכול שלא בזמנו ביום השלישי הכתוב מדבר וכתוב לא יחשב לו אלמא לית ליה תקנתא ורובא גרסי איפכא אם עון פיגול הרי כבר נאמר לא יחשב ומוקמינן ליה לפיגול חוץ לזמנו שכן לשונו בכל הגמרא ואם עון נותר הרי כבר נאמר לא ירצה ומוקמי ליה בנותר ממש ולא יתכן חדא דלא כתב לא ירצה אלא במחשבת חוץ למקומו וחוץ לזמנו ועוד אי נותר ממש למאי לא ירצה אי לאכשורי קרבן הרי כשר ועומד הוא משעה שנעשו עבודות דמו בהכשר כדאמרין בתורת כהנים או אינו אלא באוכל מזבחו ביום השלישי הכתוב מדבר וכי אפשר לומר כן מאחר שהוכשר חוזר ויפסל ואם לא ירצה לא יתכפר האוכל נותר קאמר וכי יש כפרה לחייבי כריתות ועוד לא ירצה הקרבן משמע ותו מי איצטרך למימר דציץ לא מכפר על המחייב כרת והא עון הקדשים כתיב ולא עון האוכלים וכלישנא קמא גרסי' בתורת כהנים ועיקר הוא והאי דקרי ליה להאי פיגול ולהאי נותר משום דתורת כהנים מדרש הוא ונקט לישנא דקרא:

הא. כמו הרי כלומר הרי יש לך להבין על כרחך שאין לך עון הקדשים שיוכל ציץ לרצות עליו אלא עון טומאה ומאי שנא טומאה מפסול יוצא ושאר הפסולין:

שהותרה מכללה בצבור. דנדחית מפני קרבן צבור דכתיב במועדו ואפי' בשבת ואפי' בטומאה וכיון דהיקלתה אצלה לכך היקלתה אף ביחיד שלא הותרה אצלו לכתחלה בלא ציץ ירצה הציץ עליה:

מאי עון טומאה. לאו טומאת דם דאין מצריך רצוי אלא אי"כ נטמא דם שהכפרה תלויה בו אלמא דם מקבל טומאה:

לא טומאת קמצין. שהקומץ מתיר את המנחה כדם המתיר את הזבח וכל הכפרה תלויה בו והוא הדין דמצי לשנויי לא בטומאת בשר וחלב ואליבא דר' יהושע בעי ציץ דאמר אם אין בשר אין דם אלא ניחא ליה לאוקמיה כדברי הכל:

בשר קדש. שרץ לשון קדש היה בארץ (מלכים א יד) טומאה והיה חגי הנביא בודק את הכהנים בשנת שתיים לדריוש שהיה בבנין בית שני לידע אם בקיאיין בהלכות טומאה לפי שנשתכח מהן בגולה שלא נתעסקו בה בקדשים:

ונגע בכנפו. באותו כנף שהשרץ בו כלומר השרץ עצמו ועל כרחך הכי הוא דאי משום כנף שהוא ראשון כוליה בגד נמי ראשון הוי ומאי איריא דנקיט כנף אלא משום שרץ שהשרץ עצמו נגע אל הלחם והלחם אל הנזיד והנזיד אל היין והיין אל השמן או אל כל מאכל היקדש כלום נטמא האחרון הזה שהוא רביעי בקודש דלחם ראשון ונזיד שני ויין שלישי ושמן רביעי נזיד תבשיל כמו ונזיד עדשים (בראשית כה) יין ושמן של נסכים:

ואמר רב. לקמן:

אישתבש כהני. שטהרו רביעי בקודש אלמא יין ושמן דמשקי בית מטבחיא נינהו ומיטמאו ואי טומאת משקין דרבנן הא אמרת דלא גזור עלייהו ואי נמי בטומאות דרבנן קא בדיק להו חגי לכהני וכבר נגזר טומאה על המשקין בימי חגי הנביא שהיה מאנשי כנסת הגדולה קשיא לרב דהא אמר דכן ממש וכ"ש אי בדאורייתא קא משתעי קשיא לרב והא ליכא למימר מדרבנן ודלא כיוסף בן יעזר דאקרא לא פליג דמשמע דאית עלייהו טומאה אי דאורייתא אי דרבנן:

מידי הוא טעמא אלא לרב. כלום אתה מקשה אלא לרב רב לא קשיא ליה האי לעולם חגי דרבנן בדיק להו וכבר נגזרה גזירת הטומאה על המשקין ולרב אליבא דיוסף בן יעזר לא תיקשי דרב משקי בי מטבחיא תני בעדותו של יוסף משקה המטבחים דם ומים אבל משקה מדבחיא היין והשמן שהם משקה המזבח גזרו רבנן טומאה עלייהו והיינו דבסדר טומאות דהאי קרא איכא אוכל מטמא אוכל ומשקי מטמא משקה דמדרבנן טומאה עושה כיוצא בה:

וכי איזה עון הוא נושא?

אם עון פיגול - הרי כבר נאמר: "לא ירצה"⁴⁹ (ויקרא יט, ז).

אם עון נותר - הרי כבר נאמר: "לא יחשב"⁵⁰ (ויקרא ז, יח).

הא אינו נושא, אלא עון טומאה.

שהותרה מכללה בצבור,

מאי לאו טומאת דם!

אמר רב פפא:

לא, טומאת קמצים.

תא שמע:

"הו' ישא איש פשוט קדש בכנף בגדו,

ונגע בכנפו אל הלחם ואל הנזיד ואל היין ואל שמן,

ואל כל מאכל היקדש?

ויענו הכהנים ויאמרו לא"⁵¹ (חגי ב, יא-יב).

ואמר רב:

אישתבש כהני!

ז,א

מידי הוא טעמא אלא לרב?

רב: "משקי בית מטבחיא" תני.

אבל משקי בי מדבחיא - מטמא.

⁴⁹ ואם האכל יאכל ביום השלישי פיגול הוא לא ירצה

⁵⁰ ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אותו לא יחשב לו

⁵¹ כה אמר ה' צבאות שאל נא את הכהנים תורה לאמר. הו' ישא איש פשוט קדש בכנף בגדו ונגע בכנפו אל הלחם ואל הנזיד ואל היין ואל שמן ואל כל מאכל

היקדש ויענו הכהנים ויאמרו לא

49. יז, א

רפ"י

מי כתיב ונגע כנפו. אל הלחם דמשמע שהשרץ נגע בלחם דלחם הוי ראשון מה שנגע בכנפו נגע ללחם דה"ל לחם שני:

טמא נפש. קס"ד טמא מת שהוא אב הטומאה כשרץ: **בכל אלה.** כסדר שפירשנו טמא מת בלחם ולחם בנויד וכו':

מדהכא לא אישתבש. דאמרו ליה רביעי טמא כדכתיב ויאמרו יטמא הכא נמי לא אישתבש ואיהו במה שנגע בכנפו אמר להו דה"ל שמן חמישי ומשום הכי אמרי ליה טהור אלא לרב דאמר גבי שרץ נמי רביעי בעא מינייהו מאי שנא דאמרו ליה טהור:

בקיאיין הן בטומאת מת. ויודעים שהשלישי עושה בה רביעי ולא היו בקיאיין בטומאת שרץ וסבורין שאין שלישי עושה בה רביעי:

רבינא אמר. לא היו בקיאיין ברביעי בקודש כלל וגבי מת שלישי בקודש בעא מינייהו דהאי טמא נפש דקרא לאו טמא מת אלא מת ממש כלומר טומאת נפש ומת אבי אבות ולחם אב ונזיד ראשון ויין שני ושמן שלישי:

ויען חגי ויאמר וגו'. סיפיה דקרא וכן כל מעשה ידיהם ואשר יקריבו שם טמא הוא:

בשלמא לרב. דאמר אישתבש כהני היינו דקרי למעשה ידיהם טמא:

איתמוהי קא מתמה. מאחר שבקיאיין הן בהלכות טומאה וכי כל מעשה ידיהם טמא הוא: **וכן.** לאו תמיהא משמע:

שקלקלו מעשיהם. לאחר זמן היה מתנבא שיקלקלו מעשיהן בבית שני בשאר עבירות:

[מה אמר ה' צבאות:

שאל נא את הפהנים תורה לאמר.

הן ישא איש בשר קדש בכנף בגדו ונגע בכנפו אל הלחם ואל הנזיד ואל היין ואל שמן, ואל כל מאכל היקדש?

ויענו הפהנים ויאמרו לא" (חגי ב, יא-יב).]

גופא:

רב אמר:

אישתבש כהני,

ושמואל אמר:

לא אישתבש כהני.

"רב אמר: אישתבש כהני" - רביעי בקדש בעא מינייהו, ואמרו ליה טהור.

"ושמואל אמר: לא אישתבש כהני" - חמישי בקדש בעא מינייהו, ואמרו ליה טהור.

בשלמא לרב, היינו דכתיב ארבעה: "לחם" ו"נזיד" ו"יין" ו"שמן".

אלא לשמואל, חמשה מנא ליה?

מי כתיב: ונגע כנפו? "ונגע בכנפו" כתיב!

במה שנגע בכנפו.

"ויאמר חגי אם יגע טמא נפש בכל אלה היטמא ויענו הפהנים ויאמרו וטמא" (חגי ב, יג).

בשלמא לשמואל, מדדקא לא אישתבש,

התם נמי לא אישתבש.

אלא לרב, מאי שנא הכא דאישתבש, ומאי שנא התם דלא אישתבש?

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוי:

בקיאיין הן בטומאת מת,

ואין בקיאיין הן בטומאת שרץ.

רבינא אמר:

התם - רביעי.

הכא - שלישי.

תא שמע:

"ויען חגי ויאמר פן העם הזה וכן הגוי הזה לפני נאם ה'"⁵² (חגי ב, יד),

בשלמא לרב - היינו דכתיב "טמא",

אלא לשמואל, אמאי טמא?

איתמוהי קא מתמה.

והא "וכן כל מעשה ידיהם" כתיב!

אמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי:

מתוך שקלקלו את מעשיהם,

מעלה עליהם הכתוב כאילו הקריבו בטומאה.

⁵² ויען חגי ויאמר פן העם הזה וכן הגוי הזה לפני נאם ה' וכן כל מעשי ידיהם ואשר יקריבו שם טמא הוא

50. יז, א-ב

רס"י

וללוי. דתני מדבחיא והכא כתיב יין ושמן דמטמא הא ניחא אי סבר ליה בהא מילתא כשמואל דדכן דיוסף בן יועזר דכן מלטמא אחרים הן אבל טומאת עצמן יש בהן משכחת לה להאי דכתיב אם יגע טמא נפש בכל אלה דקאמר יטמא דנגעו כולהו בראשון ולא אסדרא קמא נקט ולא אישתבש כהני שבתחלה שאלם על הסדר ואמרו לו על האחרון לא יטמא מפני שהיין לא יכול לטמא לשמן שאין משקין בי מדבחיא מטמאין שום דבר ולבסוף שאלם אם יגע הטמא עצמו בכל אלה כלומר או בזה או בזה ואמרו ליה יטמא:

אלא אי סבר ליה כרב דאמר דכן ממש היכי משכחת לה. להאי יטמא דקרא בשלמא לרב גופיה לא קשיא דאיהו תני מטבחיא אלא ללוי קשיא:

ולטמא. דאמר לא אישתבש ופריש למילתיה משום דחמישי הוה השמן דמה שנגע בכנפו כתיב הא אי רביעי הוה האי שמן הוה טמא ואע"ג דמן היין קבלה אלמא משקין מטמאין אחרים: **הא ניחא.** אי תנא בעדותו של יוסף משקה מטבחיא אבל משקה מדבחיא אפילו אחרני נמי מטמא היינו דפריש למילתיה לעיל ואמר האי דלא הוי שיבוש משום דחמישי הוה והיין שהוא רביעי לא עביד ליה חמישי הא אי הוה יין שלישי הוה עביד ליה רביעי אלא אי תנא מדבחיא כלוי מאי איריא דפריש לעיל משום דחמישי הוה אפילו אי הוה יין שני שלישי לשמן לא עביד:

משקי בי מדבחיא. כלומר כל אלו של קודש נקראין על שם מזבח כגון דם לזריקה ומים ויין לנסך ושמן למנחות:

שנטמאו בפנים. בעזרה והוציאן לחוץ ונפסלו ביוצא שאין ראויין עוד למזבח:

טהורין. מלטמא אחרים שהרי לא ירדה להן תורת טומאה מתחלה לטמא אחרים והן עצמן ודאי טמאין כנבואת חגי:

אבל נטמאו בחוץ. קודם שיהא שם מדבחיא עליהן והכניסן לפנים טמאין ואפילו לטמא אחרים דטומאתן כבר ירדה בהן ומי הפקיעה:

איני. ארישא פריד דקתני הוציאן לחוץ טהורין ולא אמרינן תחול טומאתן למפרע:

אלא במקומן. בפנים:

לא למעוטי נטמאו בחוץ והכניסן לפנים. כדמתרץ לישנא בסיפא דמילתא דהכי משמע אלא כשנטמאו במקומן ומשום דלא סיימיה לפרושא דמילתא פריד ליה והא במקומן קאמר דמשמע כל זמן שהן במקומן טהורין ותו לא:

(רבן) שמעון אומר בכלים טמאין. (רבן) שמעון לטעמיה דאמר לעיל טומאת משקין דאורייתא ואפי' לטמא אחרים כדתניא גבי ספק משקה לטמא אחרים (רבן) שמעון אומר באוכלין טמא הלכך במשקי בית מטבחיא לא מצו רבנן לטהורינהו:

בקרע טהורין. ולקמן מתרגם ליה אמים ודאיכא רביעית דאיכא תורת מקוה עלה למחטין וצינורות דמדאורייתא לא מקבלי טומאה כדכתיב (ויקרא יא) מקוה מים יהיה טהור ורביעית הויא מקוה מדאורייתא דכי כתיב ארבעים סאה באדם הוא דכתיבי דנפקא לן מאת כל בשרו מים שכל גופו עולה בהן אבל לכלים קטנים אין צריך אלא כדי שיתכסו במים ובציר מרביעית גמרא גמירי לה דלא חשיב למיהוי מקוה וכיון דבעלמא מדאורייתא לא מיטמו ורבנן הוא דבטלו רביעית דמקוה שלא יטבילו כלים בפחות מארבעים סאה כדאמרינן בנזיר (דף לח.) עשר רביעיות הן ופרכינן והא איכא רביעית דמקוה ומשינן בר מינה דההיא דבטלו רבנן בפרק שלשה מינין ותניא נמי זה הכלל כל שאדם טובל בו ידים וכלים טובלי בו וגזרו טומאה אף על המשקין שבקרע כל כמה דהוי בציר מארבעים סאה והכא גבי מטבחיא אוקמוה דאדאורייתא וטהורים:

גופא:

רב תני: "משקי בית מטבחיא", ולוי תנא: "משקי בי מדבחיא".

ללוי, הניחא אי סבירא ליה כשמואל, דאמר: "דכן" - מלטמא טומאת אחרים, אבל טומאת עצמן יש להן, משכחת לה דנגעי כולהו בראשון אלא אי סבר ליה: קרב דאמר "דכן" - ממש, היכי משכחת לה?

על כרחוק: כשמואל סבירא ליה.

ולשמואל, הניחא אי סבר לה קרב, דתני "משקי בית מטבחיא", אבל "משקי בי מדבחיא" אחרני נמי מיטמאו - רביעי הוא דלא עביד חמישי, הא שלישי עביד רביעי.

אלא אי סבר ליה כלוי דתני: "משקי בי מדבחיא", מאי איריא רביעי דלא עביד חמישי? אפילו שני ושלישי נמי לא עבדי!

על כרחיקה קרב סבירא ליה.

תניא כוותיה דרב, תניא כוותיה דלוי.

תניא כוותיה דלוי:

"הדם והיין והשמן והמים - משקי בי מדבחיא, שנטמאו בפנים והוציאן לחוץ - טהורין, נטמאו בחוץ והכניסם בפנים - טמאין".

איני?!

והאמר רבי יהושע בן לוי: משקי בי מדבחיא,

לא אמרו דכן אלא במקומן.

מאי לאו, למעוטי נטמאו בפנים והוציאן לחוץ!

לא, למעוטי נטמאו בחוץ והכניסן בפנים.

והא "במקומן" קאמר!

הכי קאמר:

לא אמרו דכן אלא שנטמאו במקומן.

תניא כוותיה דרב:

"הדם והמים משקי בית מטבחיא שנטמאו בין בכלים בין בקרע - טהורין, דבי שמעון אומר: בכלים - טמאין, בקרע - טהורין".

יז,

51. יז, א-ב

רפ"י

הלכתא גמירי לה. מסיני דלא מיטמאו :
מי גמרינן מינה. דטומאת שאר משקין לאו דאורייתא הא אמרת אפילו היא דאורייתא גמירי בהני דטהורין והיכי מייתי ר' אליעזר טעם למילתיה מהכא :
והא רבי שמעון. דמשום דסבירא ליה טומאת משקין דאורייתא קאמר הכא בכלים טמאין משום דבשאר משקין דאורייתא ובקרקע הוא דטהורין משום דגבי שאר משקין דרבנן אלמא לאו הלכה למשה מסיני הוא וקשיא לרב פפא דאי הלכתא היא מה לי בכלים דגבי שאר משקין דאורייתא מה לי בקרקע :
קשיא. גרסינן הא דרב פפא לאו מילתא היא וכי אמרה לאו אדעתיה ולא היה זכור למשניות הללו :
א"ר פפא הא דאמרת. לרבי שמעון בקרקע טהורין לא שנו אלא מים דאיכא שם מקוה עליהן במחובר :
אבל דם. אין בו חילוק בין קרקע לכלים דטומאה דידיה דאורייתא אף בקרקע ולר"ש כי איתמר דכן דיוסף בן יועזר אמים לחודייהו איתמר דהוי רביעית כדפרשינן :
צינורות. שטוין בהם זהב :
אבל לית בהו רביעית. דמדאורייתא לא חזו למקוה ומדאורייתא טמאין אף במחובר ה"נ טמאין ודקיימא לן שיעור טומאת משקין ברביעית הני מילי לטמא אחרים אבל לעצמן טמאין בכל שהן כדתנן בטהרות (פ"ג מ"ג) ומייתנין לה בגמרא דכל שעה (דף לג:) טמא מת שסחט כו' כיון שיצתה טפה ראשונה נטמאת בכביצה :

אמר רב פפא:

אפילו למאן דאמר: טומאת משקין דאורייתא, משקי בית מטבחיא - הלכתא גמירי לה.

אמר ליה רב הונא בריה דרב נתן לרב פפא:

ואלא הא דאמר רבי אלעזר:

"אין טומאה למשקין כל עיקר,

תדע, שהרי העיד יוסף בן יועזר איש צרידה על משקי בית מטבחיא דכו".

ואי הלכתא גמירי לה מי גמרינן מינה?

אמר ליה רבינא לרב אשי:

והא רבי שמעון דאמר: טומאת משקין דאורייתא,

דתניא:

"רבי יוסי ורבי שמעון אומרים:

לבלים - טהורין.

לאוכלין - טמאין".

והקא קאמר רבי שמעון:

"בבלים - טמאין,

בקרקע - טהורין".

ואי הלכתא היא, מה לי בבלים מה לי בקרקע?

קשיא.

אמר רב פפא:

הא דאמרת בקרקע טהורין - לא שנו אלא מים,

אבל דם - לא.

ומים נמי לא אמרן אלא דהוי רביעית, דחזי להטביל ביה מחטין וצינורות.

אבל לא הוי רביעית - טמאין.

52. יז, ב - יח, א

רפ"י

אמר מר רבי יהודה אומר. גבי ספק משקה לטמא אחרים לכל טמא ואפילו לכלים אלמא ודאי נגיעתן מטמא כלים מדאורייתא מדמטמינן ספק דידהו:
שיש להם אחורים ותוך. שראויין להשתמש בהן בתוכן ובאחוריהן: **מרצופין.** של עור:
שנטמאו במשקין. דטומאתן לאו דאורייתא לכלים ורבנן הוא דגזור בהו משום משקה זב וזבה שהן אב הטומאה ועבדי בהו רבנן היכירא שאם נטמא גבו לא נטמא תוכו כי היכי דלידעי דהך טומאה לאו דאורייתא דלא לשרפו עליה תרומה וקדשים כדאמרינן בבכורות (דף לח.) בעדותו של חזקיה אבי עקש:
אבל מחמת שרץ. דטומאתן דאורייתא:
חזר בו ר' יהודה. מההיא דלעיל:
הא במשקין הבאין מחמת ידים. שגזרו חכמים טומאות שניות על ידים סתם וגזרו עליהן שיטמאו משקין להיות תחלה וההיא דרבנן הוא:
אי הכי. הא דתני אבל נטמאו מחמת שרץ וכו' דלא אשכח נטמא גבו נטמא תוכו אלא בנגעו בשרץ עצמו לישמעין אפילו משקין:
אבל באוכלין. כרבי יוסי ורבי שמעון סבירא ליה דמשקין מטמאין אוכלין מדאורייתא:
כרבי מאיר. דאמר לא מיטמא אפי' אוכלין אלא מדרבנן:
פרה. של זבח או של חולין:
ששתתה מי חטאת. ושחטתה בעודן במעיה:
בשרה טמא. שמקבלת טומאה מהן דמי חטאת מטמאין אפי' אדם וכלים כדכתיב (במדבר יט) והנוגע במי הנדה וגו':
בטלו במעיה. דאינן ראויין למי חטאת ואין עוד שמן עליהן ואי אית ליה לרבי יהודה משקין בעלמא מטמאו אוכל נהי דבטלי מתורת מי חטאת לענין דלא הוי טמא אב הטומאה לטמא אדם וכלים שם משקה טמא מי ליכא עליהו כשאר משקין לטמא בשר זה שהוא אוכל ואמאי בטלו במעיה לגמרי אפילו מלטמא בשר זה דהיינו טומאת אוכלין קלה נהי דטומאה חמורה לא מטמאו אם נגעו אדם וכלים בהן בתוך המעים דהא אין שם מי חטאת עליהן טומאה קלה כגון את הבשר לטמאו דהא משקין בעלמא ניהו ושם טומאה לא פקע מינייהו דניטמאו מחמת עצמן דאין נגיעה גדולה ממה שהן נוגעין בעצמן וכי אזיל שם מי חטאת מינייהו הוו להו משקין שנגעו במי חטאת אלא ש"מ מכולהו דהדר ביה וכיון דבחוץ לא מטמאו משקין אוכלין אלא מדרבנן הכא דמילתא דלא שכיחא לא גזור:

אמר מר:

"רבי יהודה אומר:

לכל טמא".

למימרא דסבר רבי יהודה:

טומאת משקין לטמא טומאת כלים דאורייתא.

והתניא⁵³:

"כל הכלים שיש להם אחורים ותוך,

כגון הפרים והנסתות והשקין והמרצופין,

נטמא תוכו - נטמא גבו,

נטמא גבו - לא נטמא תוכו.

אמר רבי יהודה:

במה דברים אמורים: שנטמאו מחמת משקין,

אבל נטמאו מחמת שרץ - נטמא תוכו נטמא גבו,

נטמא גבו נטמא תוכו".

ואי סלקא דעתך: טומאת משקין לטמא את הכלים - דאורייתא,

מה לי נטמא מחמת משקין, מה לי נטמא מחמת שרץ?

אמר רב יהודה אמר שמואל:

חזר בו רבי יהודה.

רבינא אמר:

לעולם לא הדר,

הא - במשקין הבאין מחמת ידים.

הא - במשקין הבאין מחמת שרץ.

אי הכי, אדתני: **"במה דברים אמורים שנטמאו מחמת משקין".**

ליפלוג וליתני בדידה!

במה דברים אמורים: במשקין הבאין מחמת ידים.

אבל במשקין הבאין מחמת שרץ - נטמא תוכו נטמא גבו, נטמא גבו נטמא תוכו!

אלא מחזורתא פדשנין מעיקרא - חזר בו רבי יהודה.

איבעיא להו:

מפלים הוא דהדר ביה, אבל באוכלין פרבי יוסי ורבי שמעון סבירא ליה.

או דילמא: לגמרי הדר ביה פרבי מאיר?

אמר רב נחמן בר יצחק:

תא שמע:

"פרה ששתתה מי חטאת,

בשרה - טמא.

רבי יהודה אומר:

בטלו במעיה" (פרה ט, ה).

ואי סלקא דעתך: מפלים הוא דהדר ביה, אבל באוכלין פרבי יוסי ורבי שמעון סבירא ליה,

אמאי **"בטלו במעיה" לגמרי?**

נהי דטומאה חמורה לא מטמאו,

טומאה קלה מיהא ניטמאו!

יח,א

רש"י

טומאה חמורה. אדם וכלים טומאה קלה אוכלין: **והא בשרה טמא קאמר.** דלא טימא אלא את הבשר ולא תנא אדם וכלים הנוגעין בהן טמאין: **אבל טומאה חמורה.** שיהא עדיין שמן עליהן לטמא אדם הנוגע בהן לא מטמאי שרי יהודה אומר בטלו במעיה מתורת מי חטאת: **רב אשי אמר לעולם לגמרי.** דאפי' שם משקה בעלמא ליכא עלייהו דה"ל משקה סרוח ותניא בת"כ וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא פרט למשקה סרוח: ר' יוסי תלמידו של ר' עקיבא היה כדתניא ביבמות בהבא על יבמתו (דף סב:) והיה העולם שמם עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להן ואלו הן ר"מ ורבי יהודה ור' יוסי ור"ש ור"א בן שמוע:

מאי "בטלו במעיה" נמי?

בטלו מטומאה חמורה,

אבל טומאה קלה מטמאו.

מכלל דתנא קמא סבר: טומאה חמורה נמי מטמאו,

הא "בשרה טמא" קתני!

כולה רבי יהודה היא,

וחסורי מיחסרה, והכי קתני:

"פרה ששנתה מי חטאת - בשרה טמא,

במה דברים אמורים: טומאה קלה,

אבל טומאה חמורה לא,

שרבי יהודה אומר:

בטלו במעיה."

רב אשי אמר:

לעולם בטלו במעיה לגמרי,

משום דהוה ליה, משקה סרוח.

53. יח, א - יט, א

רפ"י

דריש יטמא. דכתיב גבי אוכלין טמאין יטמא ואיהו נמי דריש יטמא דכתיב גבי משקין טמאין יטמא:
בו ביום. ביום שמינו את ר"א בן עזריה לנשיאות:

אשר יפול מהם אל תוכו. ותניא בהכל שוחטין (חולין כד): אע"פ שלא נגע אלא נתלה באוירו ה"ל כלי ראשון וכתוב כל אשר בתוכו יטמא מחמת הכלי ה"ל אוכל שני ואינו אומר טמא אלא יטמא לדרוש ביה יטמא:

לימד על ככר שני. דהא קרא משתעי באוכלין כדכתיב בתריה מכל האוכל אשר יאכל והוא היה בתוך הכלי יטמא אלמא ככר שני עושה שלישי ואף בחולין דקרא סתמא כתיב והא ליכא למימר דאוכלין שבו מקבלין טומאה מן השרץ דליהוי אויר כלי כמאן דמלי טומאה וניהוו אוכל ראשון דא"כ אף כלים שבאוירו יטמאו ובפרקין מפרשינן לה בהדיא דעל כרחק שני הוא ומן הכלי הוא מקבלה שמטמא את השלישי ואני שמעתי ככר עושה כיוצא בו ואית ליה לר"ע אוכל מטמא אוכל וא"א לומר כן משום דלא אשכחן לה בהדיא וע"י הדחק נאמר וא"כ כי אקשי לעיל והא אין אוכל מטמא אוכל ודחיק נפשיה ואוקמה מדרבנן טמא נימא כר"ע ס"ל דהא ר"ע גופיה איירי ביה והוסיף עדות על עדותו ולקמן דקאמר לא כך היה ולא מצי לדחוייה אלא ע"י טעם זה לא מצינו טומאה עושה כיוצא בה הרי מצינו לר"ע ועוד בהדיא אמר לקמן בההוא יטמא לטמא את המשקין ולא אוכל כיוצא בו:

והכא. גבי יטמא דמשקין דקאמר רבי יוסי דמטמא אוכל היכי דריש ליה רבי יוסי דמוקי ליה לטמא אוכל ולא לטמא משקה כיוצא בו ולא כלי:
וכל משקה אשר ישתה בכל כלי. אם היה המשקה הזה בתוכו של כלי חרס דהא עלה קאי יטמא ודריש ביה יטמא לטמא את האוכל:
לא מצינו טומאה שעושה כיוצא בו. כדאמרין לקמן דלהכי קרינא יטמא למימר דהוא טמא ואין עושה כיוצא בו:
ואי ס"ל. האי יטמא דכתיב במשקה בסיפיה דקרא לטמא משקים קאמר ויטמא דרישא דכתיב גבי אוכל ע"כ לטמא משקין מוקמי ליה לקמיה דהכתיב לעיל מהאי קרא טמא הוא ואמרין הוא טמא ואין עושה כיוצא בו ומדאיצטריך למעוטי אוכל מכלל דמשקין מטמאי א"כ יטמא יטמא למה לי ליערבינהו ונכתבינהו כו':
ואימא. יטמא דסיפא לטמא את הכלים ואמאי קאמר רבי יוסי לכלים טהור:
ומה כלי. שטימא את המשקה הזה לא יוכל לטמא את הכלי כדאמר לקמן כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אוכלין ומשקין מיטמאים מאויר כלי חרס ואין כלים מיטמאים מאויר כלי חרס משקין אלו שבאין מחמת כלי אינו דין כו':

ואימא כי לא מטמאו משקין הבאים מחמת כלי. דבהאי קל וחומר הוא דנפקא לן דאין משקה מטמא כלי (אימא כי לא מטמאו משקין כלי) הני מילי משקין הבאין מחמת כלי אבל משקין שנגעו בשרץ יטמאוהו:
ומשני משקין הבאין מחמת שרץ מי כתיבי. באוריית' ממשיקין מחמת כלי הוא דאתו ומה כו' וכיון דמינייהו הוא דילפי דיו למשקין שנגעו בשרץ הבאין מן הדין דמשקין שנגעו בכלי להיות כנדון מה אלו אין מטמאין כלי אף אלו אין מטמאין כלי:

"רבי יוסי ורבי שמעון אומרים: לאוכלין - טמאין, לכלים - טהורין."

אמר רבה בר בר חנה אמר ריש לקיש: רבי יוסי בשיטת רבי עקיבא רבו אמרה, דדריש **"יטמא"**⁵⁴ 'יטמא'.
 דתנן:

"בו ביום דרש רבי עקיבא: 'וכל כלי חרש אשר יפל מהם'"⁵⁵ (ויקרא יא, לג), אינו אומר 'טמא' אלא **"יטמא"** - יטמא אחרים. **לימד על ככר שני שעושה שלישי בחולין** (סוטה כז:).

והכא היכי דריש?

"וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא"⁵⁶ (ויקרא יא, לד), **"יטמא"** - לטמא טומאת אוכלין. אתה אומר לטמא טומאת אוכלין, או אינו אלא לטמא טומאת משקין? אמרת: לא כך היה.

מאי "לא כך היה"?

אמר רב פפא: לא מצינו טומאה שעושה כיוצא בה,

רבינא אמר:

מגופיה דקרא נמי לא מצית אמרת: **"יטמא"** - לטמא טומאת משקין. דאי סלקא דעתך: **"יטמא"** דסיפא לטמא טומאת משקין, **"יטמא"** דרישא, נמי לטמא טומאת משקין.

ניערבינהו וניכתבינהו:

'מכל האכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא', תרי **"יטמא"** למה לי?

אלא: **"יטמא"** דרישא - לטמא טומאת משקין **"יטמא"** דסיפא - לטמא טומאת אוכלין.

ואימא: לטמא את הכלים!

ולאו קל וחומר הוא?

ומה כלי שמטמא משקה אין מטמא כלי, משקין הבאין מחמת כלי אינו דין שלא יטמאו את הכלים!?

ואימא: כי לא מטמאו, במשקין הבאין מחמת כלי. אבל משקין הבאין מחמת שרץ, הכי נמי דמטמאו!

משקין הבאין מחמת שרץ, מי כתיבי?

יחב, ולא מקל וחומר קאתי?

⁵⁴ **מכל האכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא** (ויקרא יא, לד)

⁵⁵ **וכל כלי חרש אשר יפל מהם** אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשבורו

⁵⁶ מכל האוכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא

רפ"י

יטמא דרישא. גבי אוכל היכי דריש ליה ר"ע:

משקה שטמא אוכל. כדאמרן לעיל אינו מטמא כלי כדאמרן אוכל שאין מטמא אוכל דאין טומאה עושה כיוצא בה אינו דין כו' והוא הדין דמצי למימר נמי קל וחומר מיניה וביה כדאמרן גבי משקין דנימא הכי מה כלי שטמא את האוכל הזה אינו מטמא כלי אוכל שבא מחמת כלי כו' אלא משום דהדר מצטרף ליה למימר כדלעיל ואימא הני מילי אוכל הבא מחמת כלי אבל אוכל הבא מחמת שרץ לטמא כלי וניחא ליה למילף ממשקה דאוקימנא בהו דלא שנת נגעו בשרץ לא שנת נטמאו מן הכלי לא מטמאו כלי:

וכי תימא אוכל חמור. ממשקה דאילו משקה אין מטמא משקה ואילו אוכל קאמרת מטמא משקה הלכך אע"ג דאין משקה מטמא כלי יהא אוכל מטמא כלי: **ההוא.** דאוקימנא האי יטמא דאוכל לטמא משקה חומרא דמשקין היא דעלוין לקבל טומאה:

יטמא דאין עושה כיוצא בה. כלומר השתא דרשינן יטמא יטמא והאי דקרינן בתרוייהו יטמא ללמדך מיעוט דאין מטמא כיוצא בו כגון אוכל אוכל ומשקה משקה:

הוא. מיעוטא ואוכל דכוותיה קא ממעט:

חד. למעוטי משקין הבאין מחמת שרץ אע"ג דלא כתיבי בהאי קרא משקין דכי יותן מים על זרע וגוי דמשמע אפילו שנגע בהן שרץ לאחר שניגבו מיהו גלי באוכל והוא הדין למשקה:

וחד במשקין הבאין מחמת כלי. ההוא יטמא דלעיל איירי בבאין מחמת כלי:

והא אמר רבא לא רבי יוסי. דלקמן דדריש ק"ו ממחוסר כפורים סבר לה כר' עקיבא שיהא שני עושה שלישי בחולין ולא רבי עקיבא סבר לה כרבי יוסי במאי דמייתי לקמן רביעי בקודש מקל וחומר ממחוסר כפורים ומלתיה דרבא פרשוה רב אשי ורב כהנא לקמן בסמוך וכיון דאית ליה לרבי יוסי משקין מטמאין אחרים דאורייתא לא משכח רבייה אלא מיטמא דדריש יטמא על כרחך אית ליה שני עושה שלישי בחולין דהא בין יטמא דאוכלין בין יטמא דמשקין אשני כתיבי:

בשיטת רבי עקיבא רבו אמרה. להא דאמר טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא מיבעי ליה למדרש יטמא יטמא אליבא דר"ע אמרה דדריש ליה גבי אוכלין וקא"ר יוסי הואיל ודריש ר"ע יטמא יטמא אית ליה דמשקין מטמאין אחרים דאורייתא אבל רבי יוסי לא סבירא ליה טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא ולא דריש יטמא יטמא:

ומה משקין הבאין מחמת כלי מטמאין, משקין הבאין מחמת שרץ לא כל שכן? דיו לבא מן הדין להיות כנדון.

"יטמא" דרישא היכי דריש?

"מכל האכל אשר יאכל אשר יבא עליו מים יטמא" (ויקרא יא, לד),

יטמא לטמא את המשקין.

אתה אומר לטמא את המשקין, או אינו אלא לטמא את הכלי?

אמרת קל וחומר: ומה משקה שטמא אוכל, אינו מטמא כלי.

אוכל שאין מטמא אוכל אינו דין שלא יטמא כלי.

הא מה אני מקיים "יטמא"?

לטמא את המשקין שהן עלולין לקבל טומאה.

מאי איריא משקין משום דעלוין לקבל טומאה,

תיפוק ליה משום דליכא מידי אחרניא!

הכי קאמר:

וכי תימא: אוכל חמור דמטמא משקין, ניטמיה לכלי,

ההוא חומרא דמשקין הוא.

משום דמשקין עלולין לקבל טומאה.

ומה היא עלייתן?

שמקבלין טומאה שלא בהכשר.

"יטמא" - דאין עושה כיוצא בה.

מהכא נפקא!?

מהתם נפקא: **"ומי יתן מים על זרע ונפל מונבלתם עליו טמא הוא"** (ויקרא יא, לח),

"הוא" - טמא, ואין עושה טומאה כיוצא בה!

חד - במשקין הבאין מחמת שרץ,

וחד - במשקין הבאין מחמת כלי.

יצריכי.

דאי אשמועינן במשקין הבאין מחמת כלי - משום דלא חמירי.

אבל במשקין הבאין מחמת שרץ דחמירי - אימא עושה טומאה כיוצא בה.

ולשמעינן: משקין הבאין מחמת שרץ,

וכל שכן משקין הבאין מחמת כלי!

מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא.

אמר ליה רבינא לרב אשי:

והא אמר רבא:

לא רבי יוסי סבר רבי עקיבא,

ולא רבי עקיבא סבר רבי יוסי!

אמר ליה:

רבי יוסי בשיטת רבי עקיבא רבו אמרה,

וליה לא סבירא ליה.

רפ"י

בשלמא רבי יוסי לא סבר ליה כר"ע. דשני עושה שלישי בחולין: דתניא אמר רבי יוסי מניין לרביעי בקודש שפסול ודין הוא מה מחוסר כפורים שמוטר בתרומה. כדילפינן ביבמות פרק הערל (ד' עד): מקראי טבל ועלה אוכל במעשר העריב שמשו אוכל בתרומה כדכתיב ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים אסור בקודש כדילפינן התם מוכפר עליה הכהן וטהרה מכלל שהיא טמאה עד עכשיו:

שלישי שפסול בתרומה. לרבנן דפליגי אדרי' עקיבא ונפקא לן בקל וחומר מטבול יום ומה טבול יום דמותר בחולין אסור בתרומה שני שפסול בחולין אינו דין שיעשה שלישי בתרומה במסכת סוטה בפרק כשם שהמים בודקין ובקודש דין הוא שיעשה בה רביעי מקל וחומר ממחוסר כפורים:

ולמדנו שלישי בקודש מן התורה. ודלא תימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה תרומה עושה שלישי ותו לא אף זה קודש יעשה שלישי ותו לא דמשום שלישי לא איצטריך לן קל וחומר דמן התורה למדנו שלישי וכי אתא ק"י לרביעי הוא דאתא דקיימא לן בב"ק פ' שני (ד' כה.) דהיכא דמיפרך ק"י לא אמרינן דיו:

בכל טמא מי לא משמע נמי דאי נגע בשני. דהא שני נקרא טמא כל אשר בתוכו יטמא והשתא דשמעינן ליה לר' יוסי בשלישי לתרומה ולא רביעי ורביעי לקודש ולא חמישי על כרחיך לית ליה שני עושה שלישי בחולין ולא דריש יטמא יטמא דאי אית ליה ליתיה לרביעי בתרומה בק"י מטבול יום ומה טבול יום שמוטר בחולין פסול בתרומה שלישי שפסול בחולין אין דין שיעשה רביעי בתרומה ודיו ליכא למימר דא"כ מפרך ק"י דהא שלישי לתרומה נפקא לן מקרא כי היכי דנפקא לן שלישי בחולין ורביעי בקל וחומר וחמישי בקודש בק"י ממחוסר כפורים אלא ודאי לית ליה לרבי יוסי שני עושה שלישי בחולין:

אלא רבי עקיבא לא סבר לה כר' יוסי מנלן. דילמא ר"ע אית ליה נמי ק"י דר' יוסי ומייתי ליה בהאי ק"י רביעי בתרומה וחמישי בקודש:

המשך רשי בעמוד הבא:

אמר ליה רב אשי לרב כהנא: בשלמא רבי יוסי לא סבר לה כרבי עקיבא, דתניא:

"אמר רבי יוסי:

מניין לרביעי בקודש שהוא פסול?

ודין הוא: ומה מחוסר כפורים:

שמוטר בתרומה - פסול בקודש,

שלישי שפסול בתרומה - אינו דין שיעשה רביעי בקודש?

למדנו שלישי בקודש מן התורה,

ורביעי מקל וחומר."

שלישי מן התורה,

יטא, דכתיב: "והבשר אשר יגע ^בכל טמא לא יאכל" (ויקרא ז, יט),

מי לא עסקינן דנגע בשני.

רביעי מקל וחומר, כדאמרינן.

ואי סלקא דעתך: סבר כרבי עקיבא,

ניתני נמי: רביעי בתרומה וחמישי בקודש!

אלא רבי עקיבא לא סבר כרבי יוסי,

מנלן?

אמר ליה:

דלא לישתמיש תנא ולייתי רביעי בתרומה וחמישי בקודש,

ונימא רבי עקיבא היא.

ואנן אהכי ניקום ונסמוך!?

נפק רב אשי, ואיתימא רב כהנא:

דק ואשכח, הא דתנן:

"הבלי מצרף את מה שבתוכו לקודש,

אבל לא לתרומה,

והרביעי בקודש פסול, והשלישי בתרומה" (חגיגה כ:).

ואמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן:

מעדותו של רבי עקיבא נשנית משנה זו.

דתניא:

"הוסיף רבי עקיבא:

הסולת והקטורת והלבונה והגחלים,

שאם נגע טבול יום במצקתן - פסל את בולן."

רביעי - אין, חמישי - לא,

שלישי - אין, רביעי - לא.

אלמא קסבר:

צירוף - דרבנן.

ופליגא דרבי חנין דאמר:

צירוף דאורייתא,

שנאמר: "כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת" (במדבר ז, ט),

הכתוב עשה כל מה שבכף - "אחת".

רפ"י

א"ל. אם איתא דיש חולקים בדבר הזה וכי לא לישתמיט שום תנא וליתני רביעי בתרומה בחד דוכתא וכי תיקשי לך מני נימא ר"ע היא אלא ודאי לית ליה לר"ע ק"ו דר"י משום פירכא דדור אחרון כדאמר במסכת סוטה (דף כז:): עתיד דור אחרון לטהר את השלישי בתרומה שאנו מטמאין אותו בקל וחומר מטבול יום כדאמרן ודור אחרון פריך מה לטבול יום שכן אב הטומאה הלכך לר"ע נמי דאית ליה שלישי בחולין לא מיייתי שום מעלה טפי לתרומה בק"ו מטבול יום משום הא פירכא ושלישי בין בתרומה בין בחולין נפקא לן מקרא בהדיא דדריש יטמא יטמא ורביעי בקודש נמי מוהבשר אשר יגע בכל טמא מי לא עסקינן דנגע בשלישי דהא לר"ע הואיל ודריש יטמא יטמא אשכחן שלישי דאיקרי טמא ומשכחת לה דאתי קודש לידי רביעי הכי שרץ טימא כלי וה"ל ראשון וכלי אוכל ואוכל משקה ומשקה אוכל דהא לר"ע טומאת משקין דאורייתא וחמישי בקודש לא מיייתי בק"ו ממחוסר כפורים דאיכא למיפרך מה למחוסר כפורים שכן אב הטומאה ומבעיא לן לר"מ ור"א דאמרו בהדיא דמשקין אין מטמאין דבר אחר מן התורה ולרבי יוסי נמי דאוקימנא דליה לא ס"ל היכי משכחת קודש בא לידי רביעי שרץ כלי הוי ראשון וכלי אוכל הוי שני ואוכל משקה הוי שלישי והיאך יבא לידי רביעי ונ"ל דעל כרחיך לא משכחת לה אלא מדרבנן ותדע דקתני לה גבי מעלות דחומר בקודש (חגיגה כ:): דקי"ל התם דכולהו מדרבנן נינהו וזהו מחמש מעלות האחרונות היא ואמר התם ה' אחרונות לית להו דררא דטומאה דאורייתא ובמסכת סוטה נמי סוגיא דשמעתא דרבי יוסי מדרבנן אזלא ואוכל שלישי לר' יוסי בקודש דקאמר לעיל ולמדנו שלישי בקודש מן התורה מהיכן קיבלה הואיל ואין משקה מטמא אוכל. על כרחיך מאוכל קיבלה וס"ל טומאה עושה כיוצא בה בקדשים ואוכל דמטמא משקה כיון דלא דרשי יטמא יטמא לא ידענא מהיכא נפקא להו אי לאו מהאי קרא וכי יותן מים על זרע וגוי ודרשינן הוא טמא ואינו עושה כיוצא בו ומדאיצטריך קרא למעוטי כיוצא בו מכלל דמטמא אחרים וכ"ת טמא הוא הרי הוא טמא ואינו מטמא אחרים א"כ לשתוק קרא מינייה ולכתוב טמא ומהיכא תיתי לן טומאה לאחרים ואי קשיא הואיל ומשקין לא מטמאי אחריני לרבי יוסי תו לא מיתוקמא מתני' כתרצתא דתריץ ר' ירמיה לעיל ואזדא ר' יוסי לטעמיה והדר קושיין לדוכתה אמאי אינה היא המדה מדה ומדה היא לא תיקשי דכי אוקימנא ואזדא רבי יוסי לטעמיה בתר טעמא דהא מתני' דר' יוסי אליבא דר"ע אוקימנא דדריש יטמא יטמא דהא מהא מיייתין סייעתא עליה ואני שמעתי דר' יוסי אית ליה יטמא יטמא גבי משקין והא דאמר לא ס"ל בההיא דאוכלין דר"ע אמרן לענין טומאה עושה כיוצא בה ועכשיו אתה בא לידי רביעי שרץ כלי אוכל ואוכל משקה ומשקה אוכל ואי אפשר להעמידו מפני כמה תשובות ומיהו לר"מ דאמר בהדיא טומאת משקין לטמא אחרים לאו דאורייתא לא משכחת לה רביעי אלא מדרבנן:

ואנן אהכי נסמוך. משום דלא אשכחן תנא נימא דר"ע לית ליה ק"ו:

דק ואשכח. בהדיא דאמר ר"ע רביעי ולא חמישי:

הכלי מצרף מה שבתוכו. עריבה ארוכה ובה אוכלי קודש מכאן ואוכלי קודש מכאן ואין נוגעין זה בזה ונגע טמא באוכלין שבראש אחד ובכלי לא נגע ואוכל אין מטמא כלי אפי' מדרבנן ואפי' האוכלין שבשני ראשיה טמאים שהכלי מצרף:

מעדותו. ע"י עדותו:

הוסיף ר"ע. בעדות:

לבונה וגחלים. אע"ג דלאו אוכלין נינהו חיבת הקודש מכשרתן ומשויא להו אוכל בפי' כל שעה (לה):

פסל את כולן. אלמא מצרף כלי מה שבתוכו דאי משום דנגעי אהדי נהי דגחלת שנגע בה מטמא את חברתה אבל חברתה תו לא מטמא דא"כ ה"ל ששי ושביעי עד ק' ומאותו עדות נשנית משנה זו דהכלי מצרף וקתני בהדיא רביעי בקודש פסול אלמא דר"ע חמישי לית ליה שלישי בתרומה אין רביעי לא אלמא לית ליה לר"ע ק"ו דר' יוסי בלשון אחר שמעתי יורד לעמקי תהום וא"א להעמידו:

אלמא קסבר צירוף דרבנן. מילתא באנפי נפשה היא מדא"ר יוחנן מעדותו של ר"ע נשנית אלמא קסבר ר' יוחנן צירוף דכלי לקודש דקתני גבי מעלות לאו דאורייתא הוא אלא מדרבנן מעדותו של ר"ע דמדרבנן הוא דגחלים ולבונה לאו בני קבולי טומאה נינהו אלא מדרבנן ואע"ג דאמר מר והבשר לרבות עצים ולבונה אמרי' בכל שעה

(שם) דמעלה מדרבנן היא:

ופליגא. דר' יוחנן אדר' חנין:

כף אחת. בקטורת כתיב דקודש הוא:

54. יט, א-ב

רפ"י

תנן התם. בעדיות ועל המחט העיד עם שאר עדיות שאם נמצאת בבשר קודש שהסכין שנגע בה והידיים של כהן שנגעו בה טהורין והבשר טמא ולקמיה מפרש האי מחט מאי טומאה הוה ביה:

זכינו. זכות טובה וריוח ותקנה היא לנו מהפסד קדשים שלא נגזרה גזרת ידים במקדש ליטמא בדבר שאין מטמא אדם דהאי מחט מוקמי ליה דלאו בר טמויי אדם הוא דאילו חוץ למקדש מטמאים ידים בטומאה כל דהו אפילו סתמן משום ידים עסקניות:

ונימא. נמי זכינו שאין טומאת כלים במקדש מדרבנן בדבר שאין מטמא מן התורה דאילו בחולין גזור רבנן ביה טומאה ואף על גב דמדאורייתא טהור כדתנן גבי י"ח דבר והאוכלים והכלים שנטמאו במשקין והכא קתני סכין טהור:

ידים קודם גזירת כלים נשנו. ליטמא מדרבנן וכשהעידו עדות זו עדיין לא נגזרה גזירת חכמים על טומאת כלים דרבנן לפיכך לא יוכל לומר זכינו שאין טומאת כלים במקדש דההיא שעתא אפי' בעלמא נמי לא הואי:

בו ביום. בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון ביציאות השבת דתנן אלו פוסלין את התרומה: **הספר.** והתם מפרש טעמא משום תקנת ספרים שהיו מניחין את הספרים עם התרומה ועכברים אוכלים אותם:

והידיים. אפילו סתמן אם נגע בתרומה בלא נטילת ידים: **והטבול יום.** והתם פריך הא דאורייתא היא ומשני סמי מכאן טבול יום:

אלא אמר רבא. ודאי כבר נגזרה על הכלים מדרבנן שיטמאו במשקין ומיהו הכא ליכא משקין והנח לטומאת סכין דאפילו בחולין שלא חשו להפסידן לא שייכא בהו הכא טומאה לסכין דהאי סכין דנגע במאי שיטמאוהו לא בשר ולא מחט אין יכולין לטמאו דאין אוכל ולא כלי שאינו אב הטומאה מטמאין כלים אפילו מדרבנן ולא גזרו חכמים מדבריהם טומאה על הכלים אלא שיטמאו מן המשקין ומשום משקה זב וזבה:

תנן התם:

"על מחט שנמצאת בבשר,

שהסכין והידיים - טהורות,

והבשר - טמא.

נמצאת בפך - הכל טהור.

אמר רבי עקיבא:

זכינו שאין טומאת ידים במקדש" (עדויות ב, ג).

יט, ב ונימא: "שאין טומאת ידים" וכלים במקדש!

אמר רב יהודה אמר רב, ואיתימא רבי יוסי ברבי חנינא:

ידים קודם גזירת כלים נשנו.

אמר רבא:

והא תרנייהו בו ביום גזרו,

דתנן:

"הספר, והידיים, והטבול יום, והאוכלין והכלים שנטמאו במשקין" (זבים ה, יב)!

אלא אמר רבא:

הנח לטומאת סכין, דאפילו בחולין נמי לא מטמא.

האי סכין דנגע במאי?

אילימא דנגע בבשר - הא אין אוכל מטמא כלי,

ואלא דנגע במחט,

והא אין כלי מטמא כלי!

55. יט, ב

רפ"י

מאי עבדתיה. דמטמא בשר :
ספק מחט. לא ידעינן אי טמא
 אי טהור ושל מי היתה :
על ספק הרוקין. לומר שמא של
 זב או של נדה הן ורוקין אב
 הטומאה הן לטמא אדם דכתיב
 (ויקרא טו) וכי ירוק הזב :
מחט של טמא מת. שהוא אב
 הטומאה והמחט עצמו אב
 הטומאה דחרב הרי הוא כחלל
 ולקמיה פריך אמאי הסכין
 והידים טהורין אף גופו של כהן
 טמא הוא וצריך טבילה והערב
 שמש דאורייתא :
רבי יוסי בר' אבין אמר. לעולם
 ספק מחט וכגון שהיתה פרה
 חסומה ובאה מחוץ לירושלים
 דודאי מעלמא אתי דמשנכנסה
 לשם לא בלעתה דהווי להו ספק
 כלים של מקומות אחרים :

האי מחט מאי עבדתיה?
 אי נימא ספק מחט,
 והא איתמר:
רבי אלעזר ורבי יוסי ברבי חנינא,
 חד אמר: לא גזרו על ספק הרוקין שבירושלים.
 וחד אמר: לא גזרו על ספק הפלים שבירושלים.

אמר רב יהודה אמר רב:
 כגון שאבדה לו מחט טמא מת, והכירה בבשר.

רבי יוסי ברבי אבין אמר:
 כגון: שהיתה פרה חסומה, ובאה מחוץ לירושלים.

56. יט, ב

רס"י

של שוק העליון. שם היו מתקבצין טמאין שלא לטמא את חבריהם: ואע"ג דאיתחזק זב. שראינוהו עובר בשוק זה שנמצא בו רוק אשמעינן דלא גזרו דכולי האי לא שמענו ממתני:

בדרך אחת היו יורדין לבית הטבילה. ועולין בדרך אחרת הנמצאין בדרך הירידה טמאין דמאי בעו התם אלא טמאין היו והיה רוצה להטבילן ונפלו ממנו:

דרך עליה טהורים. שהטבילן: ולטעמיך אימא סיפא כו'. ומהא ליכא למשמע מינה דאיכא למידק מרישא הכי ומסיפא הכי ואשמעינן הנך אמוראי דלעיל דאמרי לא גזרו דרישא דוקא דקתני בדרך ירידה הוא דמטמאין הא דכל העיר טהור וסיפא דקתני דרך עליה טהורין לא תידוק מינה הא דכל העיר טמאין אלא לאפוקי גזייתא מבואות קטנים שהיו סמוך לדרך ירידה ועליה ופעמים שהיו יורדין דרך אותן מבואות ופעמים עולין והנהו טמאין מספק שהרי מתחלה טמאין היו ספק נפלו בירידה ספק בעליה ומספקא לא נפקי מטומאה אבל שאר כלים ספק נטמאו ספק לא נטמאו לא גזרו עליהן מספק:

גופא:

רבי אלעזר ורבי יוסי ברבי חנינא: חד אמר: לא גזרו על ספק הרוקין שבירושלים, וחד אמר: לא גזרו על ספק הפלים שבירושלים.

"רוקין" תנינא!

"פלים" תנינא!

"רוקין" תנינא,

דתנן:

"כל הרוקין הנמצאין בירושלים - טהורין,

חוץ משל שוק העליון" (שקלים ח, א)!

לא, צריכא, אף על גב דאיתחזק זב.

"פלים" תנינא,

דתנן:

"כל הפלים הנמצאים בירושלים,

דרך ירידה לבית הטבילה - טמאין" (שקלים ח, ב),

הא דעלמא - טהורין!

ולטעמיך, אימא סיפא:

"דרך עליה - טהורין,

הא דעלמא - טמאין!

אלא, רישא דוקא,

וסיפא לאו דוקא, ולאפוקי גזייתא.

57. יט, ב - כ, א

כ"י

כיון דאמר מר חרב הרי הוא כחלל. וזו נגעה בטומאת מת שהוא אב הטומאה ונעשה גם המחט אב הטומאה ואמאי הסכין והידיים טהורות:

אדם וכלים נמי ליטמא. דכל אב הטומאה מטמא אדם וכלים בין כלי את כלי בין אדם את אדם בין אדם כלי וכלי אדם בפרשה זאת חקת התורה בספרי:

עזרה רשות הרבים היא. לטומאה ואדם וסכין ספק נגעו במחט זה ספק לא נגעו והוא לה ספק טומאה ברה"ר דספיקו טהור:

ופרכינן הא רה"י הוי ספיקו טמא. הא דבר שאין בו דעת לישאל הוא הסכין ול"ג האי מחט אלא מכדי דבר שאין בו דעת לישאל הוא ואי גרסי ליה הכי מפרשינן מכדי האי עדות דמחט דבר שאין בו דעת לישאל הוא הסכין וכל מי שאין בו דעת לישאל כו' דכל ספק טומאה מסוטה גמרי' מה סוטה רה"י ועל הספק טמאה אף כל ספק טומאות ברשות היחיד ספיקו טמא ומינה מה סוטה יש בה דעת לישאל אם נטמאה אם לאו אף כל כיש בו דעת לישאל כגון אדם ספק נגע בשרץ ספק לא נגע דיש בו דעת שיכולין לשואלו אם נגע והוא אינו יודע ספיקו טמא:

הבאה בידי אדם. אדם היה עסוק בה ואם נגע בו הסכין במחט על ידי אדם נגע בו הלכך אם עזרה רשות היחיד ספיקו טמא:

נשאלין עליה. כלומר חשבינן לה לטמא אותה כאילו יש בה דעת לישאל לשון אחר נשאלין לב"ד מה תהא עליו וזו עיקר נשאלין עליה בעלים יהו נשאלין בעל כרחן בשבילה לב"ד מה תהא עליה:

ואפילו הוא כלי מונח על גבי קרקע. כלומר אע"ג דכלי טהור זה שנולד בו הספק אין בו דעת לישאל ובו לא היה אדם עוסק שיהא מוליכו ומביאו בידו אבל אדם עסוק בטומאה שהיה נושא שרץ בידו ספק נגע בכלי ספק לא נגע אם רה"י הוא ספיקו טמא:

ולרב דאמר כגון שאבדה לו מחט טמא מת והכירה בפשה, כיון דאמר מר: "**בחלל חרב**" (במדבר יט, טז) - חרב הרי הוא כחלל אדם וכלים נמי ליטמא!

אמר רב אשי:

זאת אומרת 'עזרה' רשות הרבים היא, והנה ליה ספק טומאה ברשות הרבים, וכל ספק טומאה ברשות הרבים - ספיקו טהור.

הא 'ברשות היחיד' - ספיקו טמא הוא.

מכדי האי מחט דבר שאין בו דעת לישאל הוא, וכל דבר שאין בו דעת לישאל, בין ברשות הרבים ובין ברשות היחיד - ספיקו טהור!

משום דהוי ספק טומאה בידי אדם,

ואמר רבי יוחנן: ספק טומאה הבאה בידי אדם - אנשאלין עליה, אפילו בכלי המונח על גבי קרקע, כדבר שיש בו דעת לישאל.

כא

58. כ, א

רפ"י

האי בשר דאיתכשר במאי. הי"נ מצי בעי אקרא והבשר אשר יגע בכל טמא במאי איתכשר ואיכא למימר בשר דקרא פשיטא דאיכא הכשר טובא דבשר של שלמים נאכל בכל העיר ולכל אדם ושם מדיחין אותו ומבשלין אותו ואיכא הכשר טובא אבל בהמה זו שנמצאת בבשרה מחט בעזרה במקום שחיטה ומהיכן קבל הבשר הכשר דמה אינו מכשיר מדרי חייא בר אבא אי"ר יוחנן כו':

משקה בית מטבחיא. שהודחה בהן אינו מכשיר:

אלא דאיתכשר בחיבת הקודש. חיבת הקודש מכשרתה לבוא לידי טומאה דקיימא לן בפרק שני דשחיטת חולין חיבת הקודש משווה לה אוכל לקבולי טומאה:

למימני ביה ראשון ושני. שיהא הוא מטמא אחרים דקתני הבשר טמא ולא קתני הבשר פסול:

נמי בתמיה אי"כ תיפשוט מדקתני טמא משמע מטמא אחרים משום הכשר חיבת הקודש תיפשוט דבעי ריש לקיש בשחיטת חולין:

צריד של מנחות. יבש של מנחות מקום שלא נגע לשם שמן:

צריד. לשון יבש ודומה לו גבי שופר (ר"ה ד' כז): היה קולו דק או עבה או צריד. להכי נקט פרה של זבחי שלמים לפי שהעור והבשר לבעלים ומתעסק ליפות העור והבשר ומעבירה בנהר סמוך לשחיטה ומשקין אותה כדי שתהא נוחה להפשיט כדאמרינן בסיומא דביצה:

ועדיין משקה טופח עליה. ואי אפשר שלא יפול מן המשקה על הבשר כל שהוא בשעת הפשט:

[על מחט שנמצאת בבשר, שהשבין והידים - טהורות, והבשר - טמא. נמצאת בפירש - הנל טהור. אמר רבי עקיבא:

זכינו שאין טומאת ידיים במקדש" (עדויות ב, ג).

האי בשר דאיתכשר במאי?

אי נימא דאיתכשר בדם,

והא אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

מנין לדם קדשים שאינו מכשיר?

שנאמר: "לא תאכלנו על הארץ תשפכנו כמים" (דברים יב, כד),

דם שנשפך כמים - מכשיר,

ושאינו נשפך כמים - אינו מכשיר.

ואלא, דאיתכשר במשקי בית מטבחיא.

והא אמר רבי יוסי ברבי חנינא:

משקי בית מטבחיא לא דיין שהן דבן, אלא שאין מכשירין!

אלא, דאיתכשר בחיבת הקודש.

אימור דמהניא ליה חיבת הקודש לאיפסולי גופיה,

למימנא ביה ראשון ושני נמי?!

תיפשוט דבעי ריש לקיש:

צריד של מנחות מונין בו ראשון ושני או לא!

אמר רב יהודה אמר שמואל:

כגון שהיתה פרה של זבחי שלמים, והעבירה בנהר ושחטה,

ועדיין משקה טופח עליה.

59. כ, א

רפ"י

ונהדר פוש. דקא סלקא דעתך
תורת משקה עליו שהרי בשעה
זו השקה אותה:
בפרש עבה. דלאו משקה הוא:

"נמצאת בפרש - הנל טהור".

ונהדר פוש וניטמיה לבשר!

אמר רב אדא בר אבהו:
בפרש עבה.

רב אשי אמר:
אפילו תימא בפרש רפה,
משום דהוי משקה סרוח.

60. כ, א

רס"י

שרץ מטמא את המשקין. מקל וחומר מכלי כדלעיל ומשקין שבאו מחמת שרץ מטמאין כלי כדיליף מבכל כלי יטמא וקא סבר יטמא הכלי מן המשקה כדהוה דריש לה ר' יהודה מיקמי דהדר ביה ודריש ביה נמי להאי יטמא יטמא ויליף מיניה דחוזר כלי זה ומטמא את האוכלין כדאשכחן בהו דכלים מטמאין מכל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל משמע שנטמא האוכל מאויר כלי חרס ואוכלין את המשקין כו' ומיהו לא מיתרצא היא דהאי אוכל הבא מחמת כלי דקאמר קרא דמטמא משקה לאו מכלי הבא מחמת משקה קאי אלא בבא מחמת שרץ ותנא תני למדנו שלש טומאות בשרץ דמשמע דטומאה הולכת מזה לזה ומזה לזה ומהכא הוה מצינו למיפרכיה למילתיה אלא דאקשי ליה קושיא אחריתי מפורשת טפי דקתני שלש וקא חשיב ארבע והיא היא:

ואוכלין מטמאין את המשקין. דדריש יטמא דגבי אוכלין יטמא לטמא אוכלין המשקין כדדריש ליה ר"ע והוא הדין דמצי למיתני וכלי מטמא את המשקין ומשקין מטמאין אוכלין כיון דאית ליה יטמא יטמא אלא חדא מינייהו נקט ותרוייהו לא מצי למיתני דנימא כלי מטמא את האוכלין ואוכלין את המשקין ומשקין שבאו מן האוכלין מטמאין את האוכלין דהא ליתא בקרא אפי' לר' עקיבא דהוה ליה שלישי עושה רביעי דוכל משקה אשר ישתה אתוכו דכלי חרס קאי שקיבל המשקה הזה טומאה מן הכלי וכי דרשת יטמא יטמא אכתי שני עושה שלישי משכחת מיניה אבל שלישי עושה רביעי לא ילפת מיניה:

הני ארבעה הויין. שלישי עושה רביעי לא משכחת ליה בקרא דכי כתיב אוכל הבא מחמת כלי מטמא משקה לאו בכלי הבא מחמת משקה כתיב אלא בכלי הבא מחמת שרץ ותנא גופיה חשיב ארבע ותני שלש:

גוז משקין דרישא. חתוך משקין הראשונים ואימא שרץ מטמא את הכלי והכלי את האוכל ואוכל את המשקה וכן הן סדורין במקרא ור' עקיבא הוא דדריש יטמא יטמא ושני עושה שלישי והוא הדין דמצי למיתני נמי שרץ כלי וכלי משקה ומשקה אוכל וחדא מינייהו נקט כדפרשין דתרוייהו לא מצי למתני והא אתא לאשמעינן דשני עושה שלישי בחולין:

אדרבה גוז משקין דסיפא. ואימא שרץ משקה ומשקה כלי מבכל כלי יטמא כדהוה דריש ליה ר' יהודה וכלי אוכל דרוש ביה להאי יטמא דכלי יטמא ומשקין דסיפא לא תיתני משום דרביעי לא כתיב ואע"ג דאוכל ודאי מטמא משקה הכא לא תתנייה דהאי אוכל דהכא שלישי הואי:

אמר ליה לא אשכחן תנא כו'. ואי הכי תדרוש כמאן תוקמיה:

וסימניך. שלא תטעה בסדרן: **נזייתא.** סדר מטילי שכר שעורין תחלה נותנין כלי ואח"כ אוכל ואח"כ משקה:

תני תנא קמיה דרב ששת:
**"שרץ מטמא את המשקין,
 ומשקין מטמאין את הכלי,
 וכלי מטמא את האוכלין,
 והאוכלין מטמאין את המשקין,
 ולמדנו שלש טומאות."**

הני ארבעה הן!

גוז משקין דרישא.

אדרבא גוז משקין דסיפא!

לא אשכחן תנא דאמר משקין מטמאין כלי, אלא רבי יהודה,
 והדר ביה.

וסימניך:

נזייתא.

61. כ, א-ב

רפ"י

שרץ שנמצא בתנור. ולא נגע בפת הפת שבתוכו שני לטומאה ואינם מטמאים חולין לרבנן מפני שהתנור תחלה התנור קיבל טומאה מן השרץ והפת מן התנור:

ולחזייה להאי תנור כמאן דמלי טומאה. כיון דקיימא לן אויר כלי חרס מטמא מן השרץ אף על פי שלא נגע אלמא כמאן דמלי טומאה הוא דהא לא נגע בו ומטמאו ותיהוי נמי פת כאלו נוגעת בשרץ:

יכול יהו כל הכלים. אם כלי שטף נתון בתוך כלי חרס ושרץ באויר החיצון יכול יהא כלי עץ או כלי מתכת שבתוכו טמא משום דכתיב כל אשר בתוכו יטמא:

ת"ל וכו' וסמיך ליה מכל האוכל. כלומר האי כל אשר בתוכו שאמרת לך באוכל אמרת לך ואי כמאן דמלי טומאה חשיב ליה לחיצון נמצאת טומאה נוגעת בגבו של כלי שטף וכלי שטף מטמא מגבו אלא שמע מינה כל אשר בתוכו יטמא מחמת כלי הוא דמטמא ואשמעינן קרא דאוכלין ומשקין הוא דמקבלי טומאה מולד הטומאה אבל כלי לא ומהאי פירוקא נפקא לן בכל דוכתא הא דאשכחן דאין כלי ראשון מטמא כלי ואין אוכלין ומשקין מטמאין כלי כדיליף לעיל מק' {מ"ק: פרג} ו' ואדם נמי שאינו אב הטומאה כגון נוגע בטומאת נבלה ושרץ לא מטמא כלי דכתיב והנוגע בנבלתם יטמא ולא כתיב כבוס בגדים אבל גבי נושא גזירת הכתוב היא בטומאת משא שמטמא אדם לטמא בגדים שעליו בשעת משא ולא בגדים הבאין לאחר מכאן אלמא ולד הטומאה לא מטמא כלי חוץ מטמא מת שהוא אב הטומאה וכן אדם לא מצינו לו טומאה בכל התורה אלא מאב הטומאה כגון ע"י שרץ ונבלה ושכבת זרע ועל ידי זב ומעיינותיו ומדרסו ועל ידי נדה ומעיינותיה ומדרסה וע"י טמא מת:

תנן התם:

"שרץ שנמצא בתנור,

הפת שבתוכו - שניה,

מפני שהתנור תחלה" (כלים ח, ה).

אמר ליה רב אדא בר אבהה לרבא:

וניחזי להאי תנור כמאן דמלי טומאה דמי,

ותיהוי האי פת ראשונה!

אמר ליה:

לא סלקא דעתך,

דתניא:

"יכול יהו כל הכלים מטמאין מאויר כלי חרס?

תלמוד לומר: "כל אשר בתוכו יטמא"⁵⁷ (ויקרא יא, לג),

וסמיך ליה: "מכל האכל" (ויקרא יא, לד),

אובל - מטמא מאויר כלי חרס,

ואין כל הכלים מטמאין מאויר כלי חרס."

כב

⁵⁷ וכל כלי חרס אשר יפול מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשבורו

62. כ, ב - כא, א

רפ"י

שתייהן כאחת. בתלויה וטמאה בחמץ בפסח:
ורמינהו כו'. וקתני היאך ישרף אפילו תלויה עם הטמאה:
מתני' ר' שמעון היא ואלבא דרבי יהושע. ובריייתא רבי יוסי אמרה כדקתני אמר ר' יוסי אין הנדון כו' ולקמן פריך והא מתני' ר' יוסי נמי קאמר לה דתנן א"ר יוסי אינה היא המדה:
ושורפין תרומה תלויה וטמאה וטהורה. הכל ביחד ר' מאיר לטעמיה דאמר מדבריהם למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח: ה"ג לא נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע על טהורה ועל טמאה שאין שורפין על התלויה ועל הטהורה ששורפין. דהואיל ולא הוחזק טומאה אין נראה כמטמא בידיים:
על מה נחלקו על התלויה ועל הטמאה. דהואיל ואין לה טומאה ודאית הרי היא מטמא בידיים לר' אליעזר ור' יהושע סבר כיון דתלויה היא אי אתה מוזהר על שמירתה:
רמי תרומה אפיסחא. תרומה דעלמא אתרומה דפיסחא:

[על מה נחלקו?]

על התלויה ועל הטמאה.

שרבי אליעזר אומר: תשרף זו לעצמה וזו לעצמה, **ורבי יהושע** אומר: שתיהן כאחת]

רב הסדא רמי פיסחא אפיסחא, ומשני.

מי אמר רבי יהושע: "שתיהן כאחת"!? ורמינהו:

"אמר רבי יוסי:

אין הנדון דומה לראיה,

כשהעידו רבותינו, על מה העידו?

אם על הבשר שנטמא בולד הטומאה ששורפין אותו עם הבשר שנטמא באב הטומאה - הרי זה טמא וזה טמא.

אם על השמן שנטפסל בטבול יום, שמדליקין אותו בנר שנטמא בטמא מת - זה פסול וזה טמא.

אף אנו מודים:

בתרומה שנטמאת בולד הטומאה, ששורפין אותה עם התרומה שנטמאת באב הטומאה, אבל היאך נשרוף אפילו תלויה עם הטמאה, שמה יבא אליהו ויטהרם!"

ומשני:

הא - רבי שמעון, ואלבא דרבי יהושע.

הא - רבי יוסי, ואלבא דרבי יהושע.

דתניא:

"אדבעה עשר שחל להיות בשבת,

מבערין את הכל מלפני השבת, ושורפין תרומות טמאות תלויות וטהורות,

דברי רבי מאיר.

רבי יוסי אומר:

טהורה בפני עצמה,

ותלויה בפני עצמה,

וטמאה בפני עצמה.

אמר רבי שמעון:

לא נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע:

על הטהורה ועל הטמאה שאין שורפין,

על התלויה ועל הטהורה ששורפין.

על מה נחלקו?

על התלויה ועל הטמאה,

שרבי אליעזר אומר: תישרף זו בעצמה וזו בעצמה,

ורבי יהושע אומר: שתיהן כאחת."

והא מתניתין רבי יוסי היא!

הכי קאמר רבי יוסי לרבי מאיר:

אפילו רבי שמעון ואלבא דרבי יהושע דמיקל,

כי מיקל בתלויה וטמאה, אבל בטהורה וטמאה - לא.

רבי יוסי ברבי חנינא רמי תרומה אפיסחא, ומשני.

רפ"י

ומי א"ר יהושע שתייהן כאחת.
 דמותר לטמא תלויה בידים:
בידים לא. ואע"ג דתלויה היא:
הא. דקתני בידים לא ר' יוסי
 היא ואלבא דר' יהושע דגבי
 תלויה דפיסחא נמי הכי אמר
 ואנן היאך נשרוף אפילו תלויה
 עם הטמאה:
מתני' נמי איכא הפסד עצים.
 ואמאי קאמר רבי יוסי אליבא
 דרבי יהושע דלא:
מודה רבי אליעזר כו'. אמסקנא
 קאי אאם לאו תרד ותטמא
 ולקמן פריך מודה רבי יהושע
 לרבי אליעזר מבעי ליה מכל
 מקום קתני גבי שמן דכולהו
 מודו שלא יטמאנה בידים
 משום הפסד חולין דשמן חולין
 שנתערב תרומה בהן יאסרו
 לכהן ולזר משום טומאה
 דתרומה משום דהפסד מועט
 הוא כדמפרש דראוי להדליק:

מי אמר רבי יהושע: "שתייהן באחת"!
 ורמינהו:

"חבית של תרומה שנולד בה ספק טומאה,
רבי אליעזר אומר:

אם היתה מונחת במקום התורפה - יניחנה במקום המוצנע,
 ואם היתה מגולה - יכסנה.

רבי יהושע אומר:

אם היתה מונחת במקום המוצנע - יניחנה במקום התורפה,
 ואם היתה מכוסה - יגלנה" (תרומות ח, ח).

גרמא - אין,

בידים - לא!

ומשני:

הא - רבי שמעון אליבא דרבי יהושע,

הא - רבי יוסי אליבא דרבי יהושע.

רבי אלעזר רמי תרומה אתרומה,

ומשני.

מי אמר רבי יהושע: גרמא - אין, בידים - לא?
 ורמינהו:

"חבית של תרומה שנשברה בגת העליונה, ותחתיה חולין טמאין.
מודה רבי אליעזר⁵⁸ **ורבי יהושע** שאם יכול להציל ממנה רביעית בטרה - יציל.

ואם לאו -
רבי אליעזר אומר:

תרד ותטמא, ואל יטמאנה ביד.

רבי יהושע אומר:

יטמאנה ביד" (תרומות ח, ט)!

ומשני:

שאני התם דאיכא הפסד חולין.

מתקיף לה רבא:

מתניתין נמי איכא הפסד עצים!

אמר ליה אביי:

להפסד מרובה - חששו,

ולהפסד מועט - לא חששו.

ומנא תימרא דלהפסד מרובה חששו,

ולהפסד מועט לא חששו?

דתניא:

"חבית של שמן תרומה שנשברה בגת העליונה, ובתחתונה חולין טמאין,
מודה רבי אליעזר לרבי יהושע שאם יכול להציל ממנה רביעית בטרה - יציל,
 ואם לאו - תרד ותטמא ואל יטמאנה ביד".

מאי שנא שמן? דראוי להדליק,

⁵⁸ ע"פ מסורת הש"ס וכן הגירסה לעיל

יין נמי ראוי לזילוף!

וכי תימא זילוף לאו מילתא היא,
והאמר שמואל משום רבי חייא:
שותין - מלוג בסלע,
ומזלפין - מלוג שנים!

בחדש.

והא ראוי לישנו!

אתי ביה לידי תקלה.

שמן נמי אתי ביה לידי תקלה.

דרמי ליה בכלי מאוס.

יין נמי רמי ליה בכלי מאוס!

לזילוף קא בעי ליה, בכלי מאוס רמי ליה!?

ו"תקלה" עצמה תנאי היא.

דתניא:

"חבית של יין של תרומה שנטמאת,

בית שמאי אומרים:

תשפך חבל.

ובית הלל אומרים:

תעשה זילוף.

אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי:

אני אכריע:

בשדה - תשפך חבל.

בבית - תעשה זילוף."

איכא דאמרי:

"בחדש - תשפך חבל,

בינון - תעשה זילוף.

אמרו לו:

כא, אין הכרעת שלישיית מכרעת."

אמר רבי יוסי ברבי חנינא:

מחלוקת שנפלה לפחות ממאה סאה חולין טמאין.

אבל נפלה למאה חולין טמאין - דברי הכל תרד ותטמא, ואל יטמאנה ביד.

תניא נמי הכי:

"חבית שנשברה בגת העליונה ותחתיה מאה חולין טמאין,

מודה רבי אליעזר לרבי יהושע:

שאם יכול להציל ממנה רביעית בטרה - יציל,

ואם לאו - תרד ותטמא ואל יטמאנה ביד."

רפ"י

לאו מילתא היא. לא חשיב והרי הפסידו:

שותין מלוג. שנמכר בסלע ומזלפין מלוג הנמכר בשתיים נוח לקנות לוג בשתי סלעים לזילוף מלקנותו לשתיה ומי שאינו עשיר יקח יין בזול לשתיתו לוג בסלע ויין ביוקר לזילוף:

בחדש. דאין ריחו נודף ואין ראוי לזילוף:

אתי ביה ידי תקלה. אם ישהנו אצלו עד שיתיישן אתי למשתי מיניה:

לזלוף קבעי ליה. וצריך שיהא לו ריחו טוב ובכלי מאוס רמי ליה בתמיח:

ותקלה עצמה. אי חיישנן לה ואסור לשהויי אי לא תנאי היא:

תשפך חבל. לשון חבילה כלומר תשפך יחד ולא לזלף דילמא אדמזלף קלי אפילו בו ביום אתי למשתיה:

בשדה תשפך חבל. שאין מזלפין בשדה והא לא אמרינן שיביאנה בבית לזלפו דאדהכי אתי ביה לידי תקלה:

ואיכא דאמרי. לשהייה מועטת (לא חיישנן) כי הא מן השדה לבית לא חיישנן אלא בחדש תשפך חבל כו':

אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי. כמה שנים אחר בית הלל ובייש היה:

אמרו לו. בני דורו:

אין הכרעת שלישיית מכרעת. דעת שלישיית היא זו שביית שמאי ובית הלל לא הזכירו לגלות דעתם דניהוי חיישנן לתקלה כלל דאי הוו אמרו הכי בייש אומרים בין בבית בין בשדה חבל תשפך וב"ה אומרים בין בבית בין בשדה תיעשה זילוף ואתה בא להכריע ולומר בבית כב"ה בשדה כבית שמאי הויה הכרעה אבל השתא דלא הזכירו בית ושדה טעמא אחרינא הוא ולא משום תקלה ור' ישמעאל חייש לתקלה והיינו תנאי:

מחלוקת. ר' אליעזר ור' יהושע שנפלה לפחות ממאה חולין טמאים שיש בגת התחתונה פחות ממאה חולין טמאים דאין תרומה בטילה בהן ופסדי לגמרי דתרומה צריך אחד ומאה לבטלה אבל היו בתחתונה מאה חולין מאה חביות כמו זו של תרומה דברי הכל לא יטמאה ביד הואיל ולא פסדי חולין דתרומה עולה בהן וחוי בימי טומאה כדמעיקרא לזר:

מודה ר' אליעזר כו'. קס"ד אמסקנא קאי אאם לאו דהא פלוגתייהו באם לאו הוא ולהכי פריך מודה ר' יהושע דאמר לעיל יטמאנה ביד לר' אליעזר דאמר לא יטמאנה ביד מיבעי ליה למיתני:

63. כא, א

רש"י

בכלי שתוכו טהור וגבו טמא. והאי מודה לאו אסיפא קאי אלא ארישא דקתני אם יכול להציל רביעית בטהרה יציל ואפי' כלי זה שהוא בא להציל רביעית זו בתוכו תוכו טהור וגבו טמא ואשמעינן ליה לר' אליעזר דאמר אל יטמאנה ביד מודה הוא דמותר להציל בזה ולא חיישינן דילמא נגע גבו בתרומה ומטמא לה בידיים ובכלי שנטמא במשקין דטומאתן דרבנן היא דמשכחת לה כדתניא כלי שנטמאו אחוריו במשקין אחוריו טמאין תוכו או אוגנו או אזנו או ידיו טהורין:

האי "מוֹדָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ"? מוֹדָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִיִּבְעֵי לִיה!

אָמַר רַבָּא:
אִיפּוּךְ.

רַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר:
לְעוֹלָם לֹא תִיפּוּךְ,
הָכָא בְּמַאי עֲסָקִינָן:
בְּכָלִי שֶׁתּוֹכּוֹ טָהוֹר, וְגָבּוֹ טָמֵא.
מַהוּ דְּתִימָא: נִיגְזוֹר דִּילְמָא נָגַע גָּבוֹ בְּתַרּוּמָה,
קָא מְשַׁמְעֵ לָן.

הדרן עלך אור לארבעה עשר